ੴ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ ।

ਕੂਕਿਆਂ ਦਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

kirpal singh chana

ਕੂਕਿਆਂ ਦਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ

ਲੇਖਕ :
ਨਿਹਾਲ ਸਿਘ

199, ਰਾਮ ਨਗਰ, ਏਕਸਟੇਂਸ਼ਨ,
ਦਿੱਲੀ-51

ਛਾਪਕ :

ਈਗਲ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ
3/1, ਗੀਤਾ ਕਾਲੋਨੀ, ਦਿੱਲੀ-31

ਸਮਰਪਿਤ :

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਸੁੱਚ-ਸੋਧ ਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਿਤਾ ਚਲਾਇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਮ-ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਬੜੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤਤਕਰਾ

ਕੂਕਿਆਂ ਦਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ
ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੜ੍ਹਵੇ ਰਖਦੇ
ਗਲ ਵਿਚ ਊੱਨ ਦੀ ਮਾਲਾ
ਗਡਿਆਂ ਤੀਕ ਕਛੇ ਪਾਂਦੇ
ਗਿਟਿਆਂ ਤਾਈਂ ਨਾਲਾ
ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਉਹ ਈਨ ਨ ਮੰਨਦੇ
ਮੰਗਿਆਂ ਦੇਣ ਨ ਹਾਲਾ
ਰਾਜ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਾ ਚੰਦ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਚਾਲਾ

Price 6·00

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਸਫੈਦ ਕੁੜਤਾ, ਚੂੜੀਦਾਰ ਪਜਾਮਾ, ਸਿਰ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾ 'ਸਿਧੀ ਪੱਗ', ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪਉਦੇ, ਗਲ ਵਿਚ ਉੱਨ ਦੀ ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗੜਵਾ ਅਤੇ ਆਸਣ—ਇਹ ਪਛਾਣ ਹੈ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਦੀ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਸਤਿਜੁਗ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਫੈਦ ਬਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿਖ ਸਚਮੁਚ ਹੀ 'ਸਤਿਜੁਗੀ ਪ੍ਰਾਣੀ' ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿਖ ਦਇਆ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਨਾਂ ਦੁਖਾਉਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣਾ, ਏਹੋ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਸੁਚ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਸਚੁ ਪਾਈਐ।' ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁੱਕ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਚੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੋਧ ਰਖਣੀ, ਖੂਹ ਦਾ ਜਲ ਛਕਣਾ, ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਵਸਤੂ ਨਾਂ ਖਾਣੀ-ਪੀਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਤ ਕਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿਖ ਤਾਂ ਚਾਹ ਅਤੇ ਪੀਣ ਵਾਲੀਆਂ ਠੰਡੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ (ਕੈਂਪਾ ਕੋਲਾ ਆਦਿ) ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਭੈੜੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ, ਚੋਰੀ ਠਗੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਕੋਸੋਂ ਦੂਰ ਹਨ। ਉੱਚਾ, ਸੁਚਾ ਅਤੇ ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਔਖੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਖੀ ਅਸੂਲਾਂ, ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਡਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅਮਨ ਚੈਨ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੁਖ ਚੈਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸਿਖ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਕਰਮ ਘਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਧ ਗਈਆਂ। ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਰਾਹ ਛਡ ਮਨਮੁਖੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਨਾਮ-

ਸਿਮਰਨ, ਭਜਨ-ਬਾਣੀ, ਸਿਖੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇੰਝ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲਾਲ ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ, ਚੋਰੀ-ਯਾਰੀ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਵਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਿਖ ਵਡੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਲਿਆ ਰਾਜ ਵੀ ਗੁਆ ਬੈਠੇ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਗਰੋਂ ਸੰਮਤ 1914 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ (12 ਅਪ੍ਰੈਲ 1857 ਈ:), ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਗਿਆਰ੍ਹਵੇਂ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਇਕ ਵਾਰ ਗੁਰਸਿਖੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਧਾਰਣ ਕਰਵਾਈ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਜਿਲੇ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ 'ਭੈਣੀ' ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ 'ਸੰਤ ਖਾਲਸੇ' ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਤੇ ਚਲਣ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਛਡਣ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚੇਤਨਾ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾੜੇ ਰਾਹ ਛਡ ਗੁਰਸਿਖੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲਗਣ ਲਗ ਪਏ। ਇੰਝ ਜਾਪਣ ਲਗ ਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮੁੜ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :—

ਹੁੱਕੇ ਛੁਡਵਾਏ ਰਖਵਾਏ ਕੇਸ ਮੋਨਯੋ ਕੇ,
ਸੁਧਾ ਛਕਿ ਥਾਏ ਸਿਖ, ਭਾਗ ਜਿਨੈ ਜਾਗਿਓ।...
ਫੀਮ, ਭੰਗ, ਪੋਸਤ, ਸ਼ਰਾਬ, ਮਾਸ, ਚੋਰੀ ਜਾਰੀ,
ਠੱਗੀ ਤਜਿ ਥੀਏ ਸੰਤ, ਸਤਿਜੁਗ ਆ ਗਿਓ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿਖ ਜਿਥੇ ਸੁਚ, ਸੰਜਮ, ਦਯਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹਨ ਉਥੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਉੱਚਾ ਰੂਪ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਗਉ-ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਲਈ ਹਸਦਿਆਂ ਹਸਦਿਆਂ ਫਾਂਸੀ ਦੀਆਂ ਰਸੀਆਂ ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ ਆਪ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸਾਹਮਣੇਂ ਜਾ ਖੜੇ ਹੋਏ। ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜਪਤ ਕਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਲਈ ਸਦਾ ਬਾਗੀ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਏਸੇ

ਕਰਕੇ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ—'ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਕੂਕਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਫਾਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ'। ਏਸ ਤੋਂ ਵਡੀ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਦੀ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਮਿਸਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਾਸਟਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਗਭਗ ਪੱਚਾਸੀ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲਗਨ ਈਰਸ਼ਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਅਜ ਤਕ ਆਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਆਪ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ—ਕੈਸੇ ਮਾਸਟਰ ਹਨ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ 'ਇਸ਼ਕ' ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ ਪੁਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੋਰ ਵੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈ ਨੋਟ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਲਿਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪੰਥਕ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਅਥਾਹ ਭੰਡਾਰ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ 'ਪੰਥ ਰਤਨ' ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਔਸਤ ਕੱਦ-ਕਾਠ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਰਤਨ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਇਕ 'ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿਖ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਿਠਾ ਬੋਲਣਾ, ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰਖਣਾ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਰਪੂਰ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ 'ਸਰਬ ਭਾਰਤੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ' ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਰਤਮਾਨ ਪੁਸਤਕ 'ਕੂਕਿਆਂ ਦਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ' ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਉੱਦਮ ਹੈ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਵਖਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਗਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਹਿਜ ਢੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੀ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ, ਸੁਚ-ਸੋਧ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਰੋਚਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਦਿਤੀ ਹੈ। ਏਸ ਲਈ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸੱਤ ਖੰਡਾਂ ਅਰਸ਼ੀ ਚਾਨਣ, ਘਰ ਦੀ ਬੈਠਕ, ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ, ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ, ਕਵੀ ਸੰਮੇਲਨ, ਕੈਸੇ ਕੈਸੇ ਹਨ ਨਾਮਧਾਰੀ, ਅੰਤਕਾ ਅਲਗ ਅਲਗ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਦਮ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਦਮ ਲਈ ਮੈਂ ਪੰਥ ਰਤਨ ਮਾਸਟਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬਚਿਆਂ ਅਤੇ ਵ੍ਡਿਆਂ— ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਸਿਧ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦੀਰਘ ਆਯੂ ਬਖਸ਼ਣ ਤਾਂ ਜੋ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਮ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ।

ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਐਮ. ਏ. (ਇਤਿਹਾਸ)

2348/ਬੀ, ਰਾਜਾ ਪਾਰਕ,
ਸ਼ਕੂਰ ਬਸਤੀ, ਦਿੱਲੀ-34

੧ ਓ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥

ਅਰਸ਼ੀ ਚਾਨਣ

ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ : ਕੂਕਾ ! ਕੂਕਾ !! ਕੂਕਾ !!!

ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ਕੂਕਾ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿੱਖ ।

ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ : ਕੂਕੇ ਬੇ ਸਲੂਕੇ ਗੜਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਨਹਾਉਣ ਨੂੰ ।

ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ : ਕਿਉਂ ਦੇਣ ? ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਸੋਹਣਿਉ ! ਧੰਨ ਓ ਤੁਸੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰ ਜਾਣੀ ।

ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ : ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਆਂ, ਸ਼ਰਦਾਈ ਪੀਣਿਆ ਨੂੰ ।

ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ : ਬਸ ਏਨਾ ਈ !

ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ : ਹੋਰ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹੜੀ ਕਿਲੀ ਢੂੰਡੀ ਏ ? ਖਾ ਲਿਆ ਤੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰ ਲਈ ।

ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ : ਕੂਕਿਆ ਦੀ ਚਰਨੀ ਹੱਥ ਲਾਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋ ਧੋ ਪੀਓ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ; ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਟੋਪਾਂ ਤੇ ਪੈਂਟਾਂ ਵਾਲੇ ਵਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ।

ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ : ਬਲੇ ਓਏ ਦਾਲ ਪੀਣਿਓ ! ਜੇ ਕੂਕੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਨਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ।

ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ : ਤੂੰ ਠੀਕ ਬੁਝਿਆ ਏ, ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ

ਹੋਣੀ ਸੀ । ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਤੇ ਗੋਰਿਆ ਦੀ ਤੂਤੀ ਬੋਲਣੀ ਸੀ ।

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਕੂਕੇ ਵੀ ਕੋਈ ਬੰਦੇ ਨੇ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਐਟੀਕੇਟ ਏ ! ਨਾ ਖਾਣ ਦੀ ਜਾਚ, ਨਾ ਪੀਣ ਦੀ ਜਾਚ । ਜ਼ਰਾ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਵੇਖ, ਇਹ ਠਿਬੀ ਪਗ, ਇਹ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਸੀਤ ਲੱਠਾ, ਨਾ ਟਾਈ ਨਾ ਪੈਂਟ, ਨਾ ਬੂਟ ਨਾ ਸੂਟ । ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਬਹਿਣ ਦੀ ਕੋਈ ਐਟੀਕੇਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਵਡੇ ਐਟੀਕੇਟ ਵਾਲੇ ! ਇਸ ਠਿਬੀ ਪੱਗ ਵਾਲੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੂਕ ਮਾਰੀ ਜਦ ਗੋਰਿਆਂ ਨੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਕਲੋਰੋਫ਼ਾਰਮ ਸੁੰਘਾ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਵਾਲੇ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ।

ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ : ਐਵੇਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਭੇੜ ਨਾ ਭਿੜੀ ਜਾਓ, ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਤਾਂਕਿ ਸਾਡੇ ਵੀ ਕੁਝ ਪਲੇ ਪਵੇ ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਅਸੀਂ ਲੜਦੇ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਤਾਂ ਖ਼ਾਲਸਿਆਂ ਦੇ ਬੋਲ ਬਾਲੇ ਹਨ ।

ਰਾਜ ਕੁ. : ਦਲੀਪ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਪੱਗ ਗੋਲ ਕਿਉਂ ਏ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੋਕਵਾਲੀ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਗੱਲ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛ । ਸਾਡੀ ਪੱਗ ਤਾਂ ਖ਼ਾਲਸਿਆਂ ਵਾਲੀ ਏ । ਤੂੰ ਕਦੇ ਚਾਰੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ ? ਉਹ ਛਪੀਆਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਨ ।

ਰਾਜਕੁਮਾਰ : ਹਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਲੈ ਆ ਵੇਖ, ਇਹ ਹਨ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਝੁਝਾਰ ਸਿਘ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਤਹ ਸਿੰਘ, ਤੇ ਇਹ ਹਨ ਭਾਈ

ਦਇਆ ਸਿੰਘ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ, ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ।

ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ : ਭਾਈ ! ਕੂਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਠੀਕ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਗਲੋਂ ਤਾਂ ਕੂਕੇ ਸੱਚੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਦਸ ਸਕਦਾ ਏਂ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਰਕ ਕਿਉਂ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਫ਼ਰਕ ਤਾਂ ਪਾਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਲੇ ਮਾਨਸਾਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸੇ ਸਿਧੀ ਸੜਕ ਮੁੱਰਥਿਆ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਰਾਹੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਸਿੱਖ ਸੂਰਮੇ, ਜਪੀ ਤਪੀ ਚਲਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੰਗ ਗੋਰਿਆਂ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਉਹ ਬੜਾ ਸ਼ਾਤਰ ਸੀ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਸਪਿਰਟ ਰਹੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਿੱਖ ਕੀ ਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਕੀ ? ਉਹ ਨਾ ਆਪ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ।

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨਿ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨ ॥

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ? ਪੰਡਿਤ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਗੋਰੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪੀ ਪੀ ਕੋਸਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪਰਦੇ ਪਾੜੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਹੜਪਿਆ। ਭਰਾ ਨਾਲ ਭਰਾ ਭਿੜਾਇਆ। ਲਹੂ ਦੀ ਹੋਲੀ ਖੇਡੀ। ਮੁੜ ਬੰਦਰ ਬਾਟ ਕੀਤੀ। ਹਰ ਤਬਕੇ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਖ਼ਰੀਦ ਲਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਲਿਖਵਾਇਆ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਖ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਵਾਹ ਲਾਇਆ। ਜੋ ਕੁਝ ਅੱਜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਬੀ ਉਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਰਾਜਕੁਮਾਰ : ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚੀ ਏ। ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਐਵੇਂ ਸੁਟ ਪਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਮਿਤਰੋ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਰ ਬਕਰੀ ਇਕੋ ਘਾਟ ਪਾਣੀ ਪਲਾਣ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਤੰਦ ਨਹੀਂ ਤਾਣੀ ਵਗਾੜ ਦਿਤੀ। ਮਾਸ ਦਾ ਚਸਕਾ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਲਤ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਕੂਕੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਲ ਪੀਣਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੰਗਾਂ ਜਿਤਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੂਕੇ ਦਾਲ ਪੀਣੇ ਨਹੀਂ, ਦਾਲ ਪੀਹਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਨੁਖ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸ਼ਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਮਲ ਮਲ ਪੀਹਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਸਿੱਖ ਆਂਡਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ?

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਭਲਿਓ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਨੂੰ ਜਿਲਣ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਧਾਰ-ਸ਼ਿਲਾ ਦਇਆ ਹੈ :—

ਧੌਲ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ ॥
ਸੰਤੋਖ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ ॥

ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ :

ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆਂ ਧੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ ਸਭਨਾ ਕਰਿ ਦਾਨਿ ॥
ਜਨਮ ਕਰਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ ॥
ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨ ਮੋਹੀਐ ਬਿਨਸੈ ਲੋਭ ਸੁਆਨੁ ॥
ਸਚੈ ਮਾਰਗ ਚਲਦਿਆਂ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨ ॥

ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਆ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ ॥

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਸਨ; ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਲੀ ਬਨਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਰੀਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਕਿਥੇ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਕਿਥੇ ਗੰਗੂ ਤੇਲੀ । ਕੁਝ ਸ਼ਰਮ ਕਰੋ ! ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਸਮਰੱਥ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਜੀਵਾਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਮਾਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਵਾਹ ਭਈ ਵਾਹ ! ਅਜ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਏ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ । ਜਾਣਿਆ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ।

ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਹੁਕਮ ਹੈ; ਮਨ ਮਰਜੀ ਦੀ ਖੇਡ । ਜੋ ਮਰਜੀ ਆਇਆ ਹੁਕਮ ਬਨਾ ਲਿਆ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ :—

ਭੱਖ ਅਭੱਖ ਸਮਝੈ ਨਹੀਂ, ਮਧ ਮਾਸ ਪਰ ਨਾਰਿ
ਤੈਂ ਚੰਡਾਲ ਤਿਆਗ ਕਰ, ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨ ਨਿਹਾਰ

ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਸ ਦੇ ਚਟਖੋਰਿਆਂ ਮਾਸ ਦਾ ਨਾਉ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰੱਖ ਦਿਤਾ । ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ । ਇਸਲਾਮ ਨਾ ਈਸਾਈ, ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਨਾ ਜੈਨ ਮਤ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਤਾਂ ਗੰਢੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਹੇਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਕੀ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਮਨੁਖ ਦਾ ਆਹਾਰ ਨਹੀਂ ।

ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਹੋਰ ਸੁਣੋ ਪੰਡਤ ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਮਜ਼ਾਹੀਆਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁਧੀ ਮਲੀਣ; ਹਿਸਾਬ ਗ਼ਲਤ । ਸਾਰੇ ਇਕ ਦਿਨ ਈਦ ਨਹੀਂ ਮਨਾ ਸਕਦੇ । ਅਜ ਦਿੱਲੀ, ਕਲ ਲਖਨਉ, ਪਰਸੋਂ ਸ਼ਿਰੀ ਨਗਰ । ਹਿੰਦੂ ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਤੀਖਨ ਬੁਧੀ ਹੈ, ਕਿ

ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸ ਦੇਣਗੇ, ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਿਥੇ ਹੈ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਕੀ ਚਾਲ ਹੈ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਮਾਫ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚਿਟੇ ਕਪੜੇ ਕਿਉਂ ਪਾਂਦੇ ਹੋ ? ਅਜ ਕਲ ਵਾਂਗੂ ਜੈਂਟਲਮੇਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ।

ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜੇ ਕਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੈਂਟਲਮਾਨ ਬਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੈਂਟਲਮੈਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਖਵਾ ਸਕਦੇ । ਇਕ ਵੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਲੈਤ ਜਾ ਕੇ ਜੈਂਟਲਮੈਨੀ ਦਾ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ । ਕਲੀਨ ਸ਼ੇਵ ਹੋ, ਟੋਪ ਟਾਈ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ । ਉਹ ਯੂਰਪੀਨ ਜੈਂਟਲਮੈਨ ਬਣਦੇ ਬਣਦੇ ਪੂਰਬੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਜੈਂਟਲਮੈਨ ਬਣ ਗਏ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗਲ ਕਰੋ, ਹੋਰਨਾ ਦੀ ਛਡੋ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਸੁਣੋ ! ਭਾਰਤ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ ਹੈ । ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰ ਰਖੀ ਹੈ । ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਵੰਡ, ਰੁਖਾਂ ਬ੍ਰਿਛਾ ਦੀ ਵੰਡ, ਰੰਗ ਰੂਪ ਦੀ ਵੰਡ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ । ਇਹ ਕੇਵਲ ਖਿਆਲੀ ਪਲਾਓ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਿਲਾਸਫੀ ਹੈ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਉਹ ਕਿਵੇਂ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆਂ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ, ਕਲਿਜੁਗ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਸੁਭਾਉ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਪਹਿਨਣ ਤੇ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਅਨੁ-ਸਾਰ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਸਾਦਕੀ, ਤੇ ਸਤਿਵਾਦੀ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਿਟੇ ਬਸਤਰ ਫਿਰ ਜੁਗ ਜੁਗ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਕਲਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਅਤਾ, ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਗੌਰਵ ਕਰੀਏ ਥੋੜਾ ਹੈ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਸ੍ਵੇਤ ਰੰਗ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਹਮਦਰਦੀ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਾਫਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਲਾਲ ਰੰਗ ਤਾਮਸੀ ਹੈ । ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਨੀਲਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਕੁਚੀਲ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਤ ਭਰਿਸ਼ਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮਨੁਖ ਦਾ ਚਰਿਤਰ ਹੌਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਵਿਭਚਾਰ ਉਤਪਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਕੂਕਿਓ ! ਤੁਹਾਥੋਂ ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ, ਇਹ ਸਿਧੇ ਸਾਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਣਾ ਦੇ ਗੁਥਲੇ ਹੋ । ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲ ਹੀਰਿਆਂ ਤੇ ਜਵਾਹਰਾਤਾਂ ਤੁਲ ਹੈ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਕਈ ਵੈਦ ਨੀਲੀਆਂ, ਪੀਲੀਆਂ, ਲਾਲ ਸ਼ੀਸ਼ੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵਿਚ ਨਾ ਹਿੰਗ ਲਗੇ ਨਾ ਫਟਕੜੀ ਰੰਗ ਵੀ ਦੂਣਾ ਚੜੇ । ਪ੍ਰਤਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੀ । ਚਿੱਟਾ ਝੰਡਾ ਸੁਲਾਹ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ । ਜੰਗ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਹੋਵੇ; ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਟਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ; ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਡਿਗ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਹਾਏ ਪਾਹਰਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ; ਉਥੇ ਚਿੱਟਾ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਇਕ ਦਮ ਸ਼ਾਂਤੀ । ਚਿੱਟੇ ਬਸਤਰ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਡਾਕ-ਟਰਾਂ ਜਾਂ ਨਰਸਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਰਦੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ, ਇਕ ਦਮ ਸਫੈਦ; ਭੜਕੀਲੇ ਕਪੜੇ ਮਨ ਦੀ ਉਤੇਜਨਾ ਵਧਾਂਦੇ ਹਨ ਮਨ ਨੂੰ ਮੈਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰੇਮ ਦਤ : ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ ! ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਕੂਕਾ ਅੱਲ ਕਿਵੇਂ ਪਈ, ਕੂਕੇ ਬੇ-ਸਲੂਕੇ ਗੜਵੀ ਨਾ ਦੇਂਦੇ ਨਹਾਉਣ ਨੂੰ ?

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਗੜਵੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਕਿ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਗਏ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਵੇਰੇ ਦੋ ਢਾਈ ਵਜੇ ਤੋਂ ਡੋਲ ਕਢ ਕਢ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪਿਆਸਿਆਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰੇਮ ਦਤ : ਤੇ ਅੱਲ ਬਾਰੇ ?

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਮ ਲੋਕ ਬੂਕਾਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾਇਆ। ਨਾ ਮਿਲ-ਵਰਤਨ ਦਾ ਸ਼ਸਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੋਰੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਤਰਾਨੇ, ਤੇ ਰੱਬੀ ਗੀਤ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੂਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰੇਮ ਦਤ : ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਾੜਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਆਂ, ਵਾਸਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਸ਼ੁਧ ਹੋਵੇ, ਵਿਹਾਰ ਤਾਂ ਸ਼ੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਚਾਰ ਸ਼ੁਧ ਹੋਵੇ ਤੇ ਆਚਾਰ ਤਾਂ ਸ਼ੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਆਹਾਰ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਪਵਿਤਰ ਹੋਵੇ।

ਪ੍ਰੇਮ ਦਤ : ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਇਜਮ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀਆ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦੋ ਕੱਦ ਹਨ ? ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਹਿੰਦੂ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜ ਥੋੜੇ ਬਹੁਤੇ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਆਦਰ

ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਮੰਤਕ, ਉਹ ਅਵਤਾਰਵਾਦ। ਜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਕਿੰਨੀ ਵੇਰ ਆਏ ਹਨ :

ਹਰੀ	8344	ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ	22
ਰਾਮ	2533	ਪ੍ਰਮੇਸਰ	139
ਪ੍ਰਭੂ	1371	ਠਾਕੁਰ	216
ਗੋਪਾਲ	491	ਮੁਰਾਰੀ	97
ਗੋਬਿੰਦ	475	ਬੀਠਲ	20
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ	324	ਸਤਿਨਾਮ	59

ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਖ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗ਼ੈਰਾਂ ਦਾ ਜਾਦੂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਨਤ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਪ੍ਰੇਮ ਦਤ : ਇਹ ਤਾਂ ਉਤਮ ਵਿਚਾਰ ਹਨ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਮਨੁਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਧਤਾ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਧਤਾ ਪਵਿਤਰਤਾ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗ੍ਰੰਥ ਵੇਦ ਐਵੇਂ ਕਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਪਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਤੁਹਾਡੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਵਾਲੀ ਸੋਧ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਜਚਦੀ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਸੁੱਚ ਨਾਲ ਉਦਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਸਤੀ ਲਾਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਪੁਰਸ਼ ਪਸ਼ੂ ਵਾਂਗੂੰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਬੁਰਕ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ। ਜਰਣ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਤੇ ਜੂਠੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਮਿਠਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰੋਗ ਲਾਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਅੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਮਰਯਾਦਾ

ਨਾਲ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ : ਖ਼ਾਲਸਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਹੈ ਤਾਂ ਖ਼ਾਲਸਾ, ਪਰ ਅਖਾਂ ਤੇ ਗ਼ੈਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਪੱਟੀ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਂਦੀ । ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਜਨਮ ਮਰਨ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਸੁੱਚ ਪਵਿਤਰਤਾ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ, ਦੀਵਾਲੀ, ਦੁਸਹਿਰਾ, ਮਸਿਆ, ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਇਕੋ ਜੈਸੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ : ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਲ ਇਹੋ ਸਿਖਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਸੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਚਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਗਾਏ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਸਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਣ ਖਾਤਰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ।

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ : ਪਰ ਗੱਲ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਏ ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਹੱਲਾ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚਾਈ ਵਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀ ਬੈਠੇ ਹੋ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ :
ਉਹ ਆਪ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :—
ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਕੇ ਦੋਉ ਸੁਤ ਲੋਹੂ ਕੁਸ਼ੂ ਅਵਤਾਰ ॥
ਯਹੀ ਹਮਾਰੇ ਬਡੇ ਹੈ ਜੁਗਹ ਜੁਗਹ ਅਵਤਾਰ ॥

ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ : ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ?

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਹੋਰ ਕਿਸ ਦੇ ! ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਤਰੀ ਵੰਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫ਼ਖ਼ਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ :—
ਛਤ੍ਰੀ ਕੋ ਪੂਤ ਹੌ ਬਾਮਨ ਕੋ ਨਹਿ,
ਕੈ ਤਪ ਆਵਤ ਹੋ ਜੁ ਕਰੋ ॥

ਅਰੁ ਅਉਰ ਜੰਜਾਰ ਜਿੰਤਾ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ,
ਤਾਹਿ ਤਿਆਗ ਕਹਾਚਿੰਤ ਤਾ ਮੈ ਧਰੋ ॥

ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ : ਵਾਹ ਭਾਈ ਵਾਹ ! ਅੱਜ ਤੇ ਸੁਭਾਗਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਨੇਰੇ ਈ ਟਕਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਭੁਲ ਭਲੀਈਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹੇ ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ : ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਪਾੜ ਪਾਣ ਵਾਲੇ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੇ ਭੁਖੇ ਲੀਡਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਚੁੜੇਲ ਚੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਭਰਾ ਭਰਾ ਨੂੰ ਭਿੜਾ ਭਿੜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਿਰੀ ਸਵਾਰਥ ਹੈ ।

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ : ਕੂਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹਨ, ਪਰ ਅਜੇ ਗਲੇ ਹੇਠੋਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ! ਸੋਨਾ ਸਦਾ ਸੋਨਾ ਰਹੇਗਾ । ਨੌਸਰ-ਬਾਜਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਪਿਤਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਚਲਿਆ । ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਏਗਾ, ਜਦ ਨਜ਼ਰ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਵੇਗਾ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਇਹ ਵਖੇਂਵਾਂ ਕਿਉਂ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਅੱਜ ਨਾਮਧਾਰੀਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਆਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੱਚਖੰਡ ਨਾ ਉਤਰ ਆਵੇ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਸਿੱਖ ਦੀ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਸੁਣੋ ! ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਮਝਦੇ ਹਨ :

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿੱਖ ਅਖਾਏ ॥
ਸੋ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ,
ਇਸਨਾਨ ਕਰੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ॥
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥

ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ ॥
ਬਹਿੰਦਿਆਂ, ਉਠਦਿਆਂ ਹਰਿਨਾਮ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਆਲ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸ ਗੁਰ ਸਿਖ ਉਪਦੇਸ ਸੁਨਾਵੈ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸ ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਕੀ
ਜੋ ਆਪ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ ॥

(ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੩੦੫)

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਬੜਾ ਕਰੜਾ ਏ ਸਿਖ ਬਣਨਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣਾ, ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ।

ਦ: ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣ ਲਵੋ ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਝਾਲਾਂਗੇ ਉਠਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਸ ਬਾਸਰ ਅਰਾਧ ॥
ਕਾਰਾ ਤੁਝੈ ਨ ਵਿਆ ਪਈ ਨਾਨਕ ਮਿਟੈ ਉਪਾਧਿ ॥

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਸਿਖੀ ਐਵੇਂ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ।

ਦ: ਸਿੰਘ : ਲਾਲਾ ਜੀ ! ਜੇ ਸਿਖ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲਾ ਉਠੇ ਨੌ ਵਜੇ, ਫਿਰ ਬਿਨਾਂ ਮੂੰਹ ਧੋਤੇ ਚਾਹ ਪੀਣ ਲਗ ਪਵੇ । ਨਾ ਜਪੁਜੀ, ਨਾ ਰਹਿਰਾਸ ਫਿਰ ਸਿਖ ਈ ਸਿਖ । ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇ । ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪੈਸੇ ਬਟੋਰੀਏ, ਮਲਕ, ਭਾਗੋ ਤੇ ਸਾਂਈ ਲਾਕ ਵਾਂਗੂ ਲਹੂ ਪੀਂਦੇ ਫਿਰੀਏ, ਫਿਰ ਟਾਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਫਿਰੀਏ ਸਿਖੀ ਦੀਆਂ, ਸਭ ਝੂਠ, ਫਰੇਬ, ਚਾਰ ਸੌ ਵੀਹ ਰੱਬ ਨਾਲ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਇਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ?

ਦ: ਸਿੰਘ : ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹਵਾਈ ਕਿਲੇ ਉਸਾਰੀ ਜਾਨੇ ਆਂ । ਸਿੱਖ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ :—

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੋਂ ਦੇਇ,
ਨਾਨਕ ਰਾਹ ਪਛਾਣੈ ਸੇਇ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਗਡ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਦੀ :—

ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਰਤ

ਅਥਵਾ

ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨੁ ॥
ਗੁਰਮੁਖ ਲਾਗੈ ਸਹਿਜ ਧਿਆਨੁ ॥

ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ :—

ਗਲੀਂ ਅਸੀਂ ਚੰਗੀਆਂ ਆਚਾਰੀ ਬੁਰੀਆ ॥
ਮਨਹੁ ਕਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ ਬਾਹਰੁ ਲਿਟਵੜੀਆ ॥
ਰੀਸਾਂ ਕਰੇ ਤਿਨਾਹੜੀਆਂ ਜੋ ਸੇਵਨਿ ਦਰਿ ਖੜੀਆ ॥

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਦਰਜ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਈ ?

ਨਿ: ਸਿੰਘ : ਇਸ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਭ ਵਾਸਤੇ ਸਚਾ ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਇਨਸਾਨ ਬਣਨ ਦੇ ਗੁਣ ਨਿਰੂਪਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਕਿਵੇਂ ?

ਨਿ: ਸਿੰਘ : ਸੁਣੋ ! ਪੰਡਿਤ ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ ਹੋਵੇ ?

ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਜੋ ਮਨੁ ਪਰੋਬਧੈ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਆਤਮ ਮਹਿਸੋਧੈ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਾਰੁ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ॥
ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਜਗ ਜੀਵੈ ॥
ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵੈ ॥
ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਅਬਦੁਲਾ : ਕੁਝ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ?

ਨਿ: ਸਿੰਘ : ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੋਮ ਦਿਲ ਹੋਵੇ, ਅੰਤਿਰ ਕੀ ਮਲ ਦਿਲ ਤੇ ਧੋਵੇ ॥
ਦੁਨੀਆਂ ਰੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੇ, ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਪਾਟ ਘਿਉ ਪਾਕ ਹਰਾ ॥

ਅਬਦੁਲਾ : ਕਮਾਲ ਦਾ ਕਲਾਮ ਏ ।

ਨਿ: ਸਿੰਘ : ਖਤਰੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੁਰ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰ

ਖੇਤ ਪਛਾਣੇ ਬੀਜੇ ਦਾਲ, ਸੋ ਖਤਰੀ ਦਰ ਗਹ ਪਰਵਾਣ ॥

ਮ: ੧, ੧੪੨੨

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਹਿੰਦੂ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਹਿੰਸਾ ਸੇ ਦੂਰ ।

ਜਗਦੀਸ਼ : ਓਏ ਮੁਸ਼ਟੰਡਿਓ ! ਜਾਗਦੇ ਓ, ਕਿ ਧਰਮ ਰਾਏ ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਵੀਰ ਸਿੰਘ : ਸੌਣਾ ਕੀ ਏ, ਬਾਬੇ ਦੀ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਪੀਪੂ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਆਂ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਉਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਾਇਆ ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 40 ਯੁਗ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਉਸਦਾ ਸਦਕਾ ਕੂਕੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਤਪਸੀਆ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਗਏ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਕੋਈ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਇਕ ਕੀ !

ਅਬਦੂਲਾ : ਸੁਣਾ ਯਾਰ, ਰੱਬ ਦੇਵੇ ਗਾਜਰਾਂ ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੰਬਾ ਰਖ । ਵਾਲਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਨਾਰਲੀ ਦਾ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਵਡੀ ਢਾਲ ਦਾ ਮਾਲਿਕ । ਉਸ ਕੋਲ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਮਿਸਤਰੀ ਆਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਸੁਦਾਰਾ ! ਕਾਰਖਾਨੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ ਏ ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਪੁਛਿਆ ਕਿੰਨੇ ਕੁ । ਉਤਰ ਸੀ ਕੋਈ 36 ਹਜਾਰ । ਕੋਈ ਉਜਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲਭਿਆ । ਤਕੜੀ ਲੈ ਰੁਪਏ ਤੋਲ ਤੋਲ ਖੁਰਜੀਆ ਭਰ ਦਿਤੀਆਂ । ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੁਰਨ ਲਗਾ ਤੇ ਆਖਿਆ ਸੁਦਾਰਾ । ਕੋਈ ਨਾਵਾ ਪਤਰਾ ? ਤਾਂ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਸੁਦਾਰ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ, ਵਾਹ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ! ਜਦ ਹੋਵੇਗਾ ਦੇ ਜਾਂਵੀ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਮੈਂ ਵੀ ਉਸੇ ਘਰ ਦਾ ਕੂਕਰ ।

ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਗ੍ਰੈਂਡ ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੀਈਲੀ ਗ੍ਰੈਂਡ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਹੋਰ ਸੁਣ ! ਸੁਹਾਲੀ ਦਾ ਸੰਤ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਸੀ ਉਹ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆਉਂਦਿਆਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣ ਦੇਂਦਾ ਸਗੋਂ ਕੱਟੇ ਵਛਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਛਿਕੇ ਚਾੜ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਗਾਨੀ ਪੈਲੀ ਦਾ ਪੱਠਾ ਨਾ ਖਾ ਲੈਣ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਸਮੇਂ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਾ ਪਵੇ ।

ਵੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਾਵਾ ਸੇ ! ਓਏ ਕੂਕਿਓ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਖ ਵਖਾਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਰਝਾ ਰਹੀ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਸਾਡੀ ਕਾਹਦੀ ਖੂਬੀ ਏ, ਇਹ ਸਭ ਕਿਰਪਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਜਿੰਨ ਪਿਆਲੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਰਹੇ ਸੂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਡੇ ਪ੍ਰਹੇਜ ਗਾਰ ਬਨਾਂ ਦਿਤਾ, ਮਾਸੀ ਦੇ ਸ਼ਾਬੀਆਂ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸੇਫ ਵਿਚ ਲਿਆ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ।

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ : ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਏ, ਹੁਣ ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂਗੇ ।

ਘਰ ਦੀ ਬੈਠਕ

ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ : ਲੈ ਆ ਗਿਆ ਈ ਕੂਕਾ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : (ਚਰਨੀ ਹੱਥ ਲਾਂਦਿਆਂ) ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ।

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਪੁੱਤ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੋਂ, ਵਡੀ ਵਡੀ ਉਮਰ ਮਾਣੇ ਆ ਕੁਰਸੀਂ ਤੇ ਬਹਿ ਜਾ । ਵੇ ਮੁੰਡਿਆ ਲਿਆ ਦੌੜ ਕੇ ਦੋ ਚਾਰ ਬੋਤਲਾਂ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਮਾਤਾ ਜੀ ਖੇਚਲ ਨਾ ਕਰੋ ।

ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ : (ਹਸਦਿਆਂ) ਲਿਮਕਾ ਏ, ਕੋਈ ਲਾਲ ਪਰੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਜਾਵੇ ।

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਵੇ ਕਾਕਾ ਤੂੰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਆਇਆ ਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਵਿਹਲ ਮਿਲਣੀ ਸੀ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਆਹੋ ਮਾਸੀ ! ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਵੇਹਲ ਕਿਥੇ, ਇਮਤਿਹਾਨ ਹਨੇਰੀ ਵਾਂਗੂ ਭਜਾ ਆਉਂਦਾ ਏ, ਸਿਰ ਖੁਰਕਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ।

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਬੀਬਾ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ, ਲੈ ਫੜ ਬੋਤਲਾਂ । ਵੇ ਬੱਚਾ ਤੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਤਾਂ ਦੇਣੀ ਸੀ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਮਾਸੀ ਮੈਂ ਲਿਮਕਾ, ਸ਼ਿਮਕਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ ਆ ਮੇਰਾ ਗੜਵਾ ਏ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਖਦਾ ਹਾਂ । ਮੇਰਾ ਲਿਮਕਾ, ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ, ਸਭ ਖੂਹ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿਤੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਜੀ ਕਰੇ ਗਲਾਸ ਭਰ ਭਰ ਪੀਂਦਾ ਹਾਂ । ਅਜੇ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਦਲੀਪ ਸਿਹਾਂ ! ਤੂੰ ਕੀ ਕਾਲਿਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਏਂ। ਤੈਨੂੰ ਲਾਗ ਨਹੀਂ ਲਗੀ। ਇਹ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਛਡ ਪਰਾਂ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਛਡਾਂ ਤਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਲਭੇ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੱਚ ਖਰੀਦਣ ਨੂੰ ਕੋਣ ਚੰਗਾ ਆਖੇਗਾ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਇਹ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਕੱਚ ਤੇ ਉਹ ਜਰਮਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਨਦੀਆਂ ਤੇ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੰਚਨ ਦਾ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਬਾਊਜੀ ! ਅਸੀਂ ਕਾਲਿਜ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਇਸਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਅੱਗਾ ਪਿਛਾ ਹੀ ਭੁਲ ਜਾਈਏ। ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਾਹ-ਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਵਿਦਿਵਾਨ ਕਹਿਣ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਜੇ ਉਹ ਚੰਗੀ ਕਹਿਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਲਵੋ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਕਲਮੰਦੀ ਨਹੀਂ, ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਮੱਖੀ ਤੇ ਮੱਖੀ ਮਾਰੀ ਜਾਈਏ। ਤੇ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ੀ, ਮੁੰਨੀ, ਮਹਾਂ-ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੀ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਕਾਕਾ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਏ, ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਲਕੀਰ ਦਾ ਫਕੀਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਪਿੰਕੀ : ਨਹੀਂ ਵੀਰ ਜੀ ! ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੋਟੀ ਕਿਸਮਤ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਬੁੱਧੂ ਦੇ ਬੁੱਧੂ ਹਾਂ, ਨਾ ਖਾਣ ਦੀ ਜਾਚ, ਨਾ ਪੀਣ ਦੀ ਜਾਚ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਫਟ ਵਾਟਰ ਤੋਂ ਨੱਕ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਬੀਬੀ ! ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦਾ ਝਰਲੂ ਫਿਰਿਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਾਲੀ ਐਨਕ ਨਾਲ ਸਭ ਥਾਂਈਂ ਕਾਲਿਖ ਵਿਖਾਈ

ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ੀ, ਮੁੰਨੀ ਡੂੰਗੀ ਸੋਚ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਦਾ ਭੇਤ ਲਭਾ, ਰੁੱਖਾਂ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਔਗੁਣ ਮਾਲੂਮ ਕੀਤੇ, ਦਰਿਆ ਅਥਵਾ ਝੀਲਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀ ਗੁਣ ਹਨ, ਉਹ ਭਲੀ-ਭਾਂਤੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।

ਪਿੰਕੀ : ਵੀਰ ਜੀ! ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਸਭ ਹਨੇਰੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲਟ ਲਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਾਮ ਚਿਠ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰੀਂ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਕੀ ਦੋਸ਼।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਏ, ਕਿ ਉੱਲੂ ਨੂੰ ਚੜਿਆ ਸੂਰਜ ਵਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਈ ਡਾਕਟਰ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਨ ਫੇਰ ਤਾਂ ਮੰਨੋਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੂਲੀਆਂ ਕੂਲੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁਭਣੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਪਿੰਕੀ : ਤੂੰ ਹਾਈਜੀਨ ਪੜ੍ਹੀ ਏ ?

ਦਲੀਪ : ਹਾਂ।

ਪਿੰਕੀ : ਫਿਰ ਕੀ ਲਭਾ ?

ਦਲੀਪ : ਜੋ ਲਭਾ ਉਹ ਠੀਕ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਪੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿਵਰਜਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਰ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਡਾਕਟਰ, ਅਧਿਆਪਕ, ਵਕੀਲ, ਜਜ ਸਭ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਹੁ ਪੀਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਪਿੰਕੀ : ਉਹ ਕਿਵੇਂ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਚਾਹ ਵਿਚ ਟੈਨਨ ਹੈ।

ਪਿੰਕੀ : ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਤਮਾਕੂ ਵਿਚ ਨਿਕੋਟੀਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਕ ਬੂੰਦ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕਮਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪਿੰਕੀ : ਸਭ ਠੀਕ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਅਲਕੋਹਲ ਹੈ ।

ਪਿੰਕੀ : ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਹੋਰ ਸੁਣੋ । ਸ਼ਰਾਬ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਏ ਤਾਂ ਅਕਲ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ । ਕਈ ਵੇਰ ਸ਼ਰਾਬੀ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਡਿਗਦਾ ਏ ਤੇ ਮੂੰਹ ਕੁਤੇ ਚਟਦੇ ਹਨ ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਮਰ ਜਾਣੀਏ ਪਿੰਕੀ ! ਤੂੰ ਹਾਂ ਜੀ ਹਾਂ ਜੀ ਕਰੀ ਜਾਨੀ ਏ । ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ।

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਝਲੀਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਲਿਖਾਇਆ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ, ਜੋ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੋਥੀ ਠੱਪ ਦੇਣੀ ਏ । ਜੇ ਸ਼ਰਾਬ, ਚਾਹ, ਕਾਫੀ ਵਿਚ ਔਗੁਣ ਹੀ ਔਗੁਣ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਹ ਬਲਾ ਗਲ ਕਿਉਂ ਪਾਈ ਫਿਰਨੇ ਆਂ ਛਡੋ ਖਹਿੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਕਾਫੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੋਸਟਕ ਤੱਤ ਨਹੀਂ । ਕੇਵਲ ਦੁਧ ਦੀ ਛਿਟ ਤੇ ਖੰਡ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀ ਏ । ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਖੰਡ ਨੂੰ white poision ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦਮਾਗ਼ ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਜ ਹੋਰ ਕਲ ਹੋਰ ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਬਾਪੂ ਜੀ ! ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਥਰਾ ਦਾਸ ਇਕੋ ਨੇਚਰੋ-ਪੈਥ ਹੈ । ਉਸ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਹਿਰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ । ਲਓ ਹੋਰ ਸੁਣੋ ! WHO ਵਿਸ਼ਵ ਸਵਾਸਥ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਉਸ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਰਡ ਵਾਕਰ ਦਿਲ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ । ਇਸਦੀ ਨਿਸਬਤ ਹਾਰਡ ਵਾਟਰ, ਭਾਵ ਖੂਹ ਨਦੀ ਜਾਂ ਝੀਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ਰੋਗ ਨਾਸ਼ਕ ਹਨ । ਉਹ ਲੋਕ ਹਾਰਡ ਵਾਟਰ ਬੋਤਲਾਂ ਭਰ ਭਰ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ। ਅਜ ਜਮਦਿਆਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਐਨਕਾਂ ਲਗ ਜਾਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਾਲ ਚਿੱਟੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਜ਼ਲਾ ਪਿਛਾ ਨਹੀਂ ਛਡਦਾ ਸਿਰ ਦਰਦ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਇਹ ਸਭ ਗ਼ਲਤ ਖਾਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹਨ।

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਪੜਦੇ ਕੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਗਲ ਦਸਣੀ ਨਹੀਂ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਮਾਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਵੇਲਾ ਯਾਦ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਚਾਹ ਲੱਸੀ ਪੀਂਦੇ ਸਓ, ਮੱਖਣ ਖਾਂਦੇ ਸਓ, ਰਹੋ ਛਕਦੇ ਸਓ। ਅਖਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ? ਸੌ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਸੂਈ ਵਿਚ ਧਾਗਾ ਪਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਸੀਦੇ ਕਢਦੀਆਂ ਸਨ। ਮਰਦ ਵੀ ਅੱਸੀ ਅੱਸੀ ਨੱਬੇ ਨੱਬੇ ਸਾਲ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਦੌੜਦੇ ਸਨ। ਠੰਡ ਗਰਮੀ ਕਿਤੇ ਪਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਚਲੋ ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈਏ, ਪਰ ਕੂਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗਲ ਏ ! ਕਿੱਡੀ ਜਹਾਲਤ ਏ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਲਓ ਜੀ ! ਜਗਦੀਸ਼ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇਗਾ।

ਜਗਦੀਸ਼ : ਝਗੜਾ ਕੀ ਏ ?

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਝਗੜਾ ਕਾਹਦਾ ਏ, ਓਹੋ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗਲਾਂ ਉਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਪੁਆੜੇ। ਇਹ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੂਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ।

ਜਗਦੀਸ਼ : ਬਾਪੂ ! ਕੂਕੇ ਠੀਕ ਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਰੁਮਾਲੇ ਚਾੜ੍ਹਨੇ ਜਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ। ਇਹ ਜੋ ਇਸ ਵਿਚ

ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੰਡਾ ਸਿਘ : ਅਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਕੂਕੇ ?

ਜਗਦੀਸ਼ : ਹਾਂ ਹਾਂ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗੂ ਬੁਤ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿ ਰੁਮਾਲਾ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲਿਆ ਰਖਿਆ। ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਪੱਖੇ ਰਖ ਦਿਤੇ, ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀਟਰ ਭਖਾ ਦਿਤੇ। ਬਸ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਪੇ ਚੜ੍ਹਾਓ ਤੇ ਆਪੇ ਭੋਗ ਲਾਓ।

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ : ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਮਾਣ ਦਿਓ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

(ੳ) ਜੋ ਦੀਸੈ ਗੁਰ ਸਿਖੜਾ ਤਿਸ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗੈ ਪਾਇ ॥

(ਅ) ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣੀ ਜਾਇ ਪਓ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ,
ਜਉ ਗੁਣ ਦਸੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੇਰੇ ਰਾਮ ॥
(੫੩੮)

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਰਿਦੇ ਲੈ ਧਾਰਹੁ ॥
ਗੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਦਾ ਨਨਮਕਾਰਹੁ ॥
(ਗੋਂਡ ਮ: ੫)

(ੲ) ਸੋ ਸੀਸ ਭਲਾ ਪਵਿਤਰ ਪਾਵਨ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ,
ਜੋ ਜਾਇ ਲਗੇ ਗੁਰ ਪੈਰੇ ਰਾਮ ॥੫੪੦॥

(ਸ) ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਜਿਨ ਪਰਸਿਆ,
ਸੇ ਪਸੁ ਪਰੇਤ ਸੁਰਿ ਨਰ ਭਇਆ ॥੩੪੯॥
ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਸਿਰ ਫਿਰੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ :—
ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਿ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਆਇ ॥
ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਵੈ ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਅ ਵਾਸ ॥੪੯੨॥

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ; ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਅਦਬ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਦੇਹ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਸਾਡੀ ਘਰ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭਰਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਘਾਲ ਨ ਪਵਈ ਥਾਇ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮਨੂਆਂ ਅਤਿ ਡੋਲਾਇ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹੀਂ, ਬਿਖਿ ਖਾਇ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬਿਸੀਅਰ ਡਸੈ ਮਰਵਾਟ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਬਿਨ ਘਾਟੇ ਘਾਟ ॥

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਹੋਰ ਸੁਣੋ। ਜਗਦੀਸ਼ ਜੀ ਕਰੋ ਕਿਰਪਾ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੀਐ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ ॥
ਤਿਸ ਗੁਰ ਕਉ ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਬਹੁ
ਬਿਧਿ ਸਤਿਕਰ ਮੁਖ ਸੰਚਹੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨ ਕੀ ਫਿਰਿ
ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਉ ਪਰਤਖਿ ਹਰਿ
ਮੂਰਤਿ ਜੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵੈ ॥
ਨਾਨਕ ਭਾਗ ਭਲੇ ਤਿਸੁ ਜਨਕੇ
ਜੋ ਹਰਿ ਚਰਨੀ ਚਿਤ ਲਾਵੈ ॥

(ਮਹਲਾ ੪, ਪੰਨਾ ੧੨੬੪)

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਵੀ ਹੈ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ "ਗੁ+ਰੂ" ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ । ਗੁ=ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ, ਰੂ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ । ਮਤਲਬ ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਦਰ ਨੂਰੋ ਨੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਕਈ ਸਾਧੂ ਫ਼ਕੀਰ ਵੀ ਮਿਟੀ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਕਟ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਭਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ । ਗਿਆਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਝੂਮ ਝੂਮ ਸੁਨਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਉਹ ਕੀ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਯਿਹ ਮੁਮਕਨ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਹਿਗਿਰਾਂ ਫੂਕੋਂ ਸੇ ਹਿਲ ਜਾਏ
ਯਿਹ ਮੁਮਕਨ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਈ ਫੂਲ ਬਿਨ ਬੇਮੌਸਮ ਖਿਲ ਜਾਏ
ਯਿਹ ਮੁਮਕਨ ਹੈ, ਕਿ ਧਾਗੇ ਸੇ ਨਦੀ ਕਾ ਪੇਟ ਸਿਲ ਜਾਏ
ਹਲਾਹਲ ਸੇ ਪਿਯਾਮੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੁਮਕਨ ਹੈ ਮਿਲ ਜਾਏ
ਮਗਰ ਯਿਹ ਨਾ-ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਿਨ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਏ

ਈ: ਸਿੰਘ : ਹੱਛਾ ਇੰਨਾ ਮਹਾਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਾਨਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪ ਪਰਮੇਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਿਤਨਾ ਸੁੰਦਰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਰੋਮ ਰੋਮ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਾਹਮਾਂਡ ਕੋ ਨਵਾਸ ਜਾਸ,
ਮਾਨਸ ਔਤਾਰ ਧਾਰ ਦਰਸ ਦਖਾਏ ਹੈਂ ।

ਜਾ ਕੇ ਓਕਾਰ ਕੇ ਆਕਾਰ ਹੈਂ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ,
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਸੁਨਾਏ ਹੈਂ ।
ਜਗ ਭੋਗ ਨਈ ਵੇਦ ਜੁਗਤ ਭਗਤ ਜਾਇ,
ਅਸਨ ਬਸਨ ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਲਡਾਏ ਹੈਂ ।
ਨਿਗਮ ਲੇਖਾਇਕ ਕਥਿਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਰ,
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਲਖਾਏ ਹੈਂ । ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਈ: ਸਿੰਘ : ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਮਾਮ ਦੇ । ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ :—

ਜਬ ਤਬ ਹੋਤ ਅਰਿਸ਼ਟ ਅਪਾਰਾ ॥
ਤਬ ਤਬ ਦੇਹ ਧਰਤ ਅਵਤਾਰਾ ॥

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਗੁਰੂ ਦੇਹਧਾਰੀ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ਮਾਤਾ । ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਦੇਹਧਾਰੀ । ਗੁਰੂ ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਮਨੁਖੀ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਵਾਗੂੰ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਹਸਦਾ ਹੈ, ਖੇਡਦਾ ਹੈ, ਰਾਸਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਖੰਡੇ ਵੀ ਖੜਕਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਧਰ ਤ੍ਰੁਠ ਪਵੇ ਨੌਂ ਨਿਧਾਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ! ਵੇਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਮਈ ਤਕਣੀ ਨੇ ਕੌਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਤਪਦਾ ਕੜਾਹ ਠੰਡਾ ਠਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਲਕੜਾਂ ਵੀ ਬੁਜ ਗਈਆਂ ਤਨ ਮਨ ਸੀਤਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਸੈਦ ਖਾਂ ਪਠਾਣ, ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾਚੁਕ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਿਰ ਕਲਮ ਕਰਨ ਦਾ ਖਾਹਿਸ਼-ਮੰਦ, ਅੰਗਾਰਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਅਖਾਂ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਸੂਤ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ, ਪਰ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਿਤਾ, ਮਿਹਰ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤਕਿਆ, ਪਠਾਣ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਔਹ ਜਾ ਪਈ, ਸਿਰ ਸਬਜੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਰੁਲਣ ਲਗਾ ।

ਸਿਪਾਹ ਸਲਾਰੀ ਖੂਹ ਵਿਚ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣ ਜੀਵਨ ਕਿਸੇ ਗੋਸੇ ਗੁਜਾਰਿਆ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ

ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਪਰਲੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਵੈਲੀ ਸ਼ਰਾਬੀ-ਕਬਾਬੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਪ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਪੰਜ ਸੌ ਚਿੜੇ ਪੰਜ ਬਕਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਪਾ ਲਾਹਣ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ, ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਦਾ ਅਫੀਮੀ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਡਬੀ ਔਹ ਜਾ ਪਈ ਕੁਕੜਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸੀਆਂ ਖੁਲ ਗਈਆਂ ਦੇਵਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ।

ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਭਾਣੋ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ । ਚੋਰਾਂ ਧਾੜਵੀਆਂ ਦਾ ਸਰ-ਗੁਨਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਟਾਊਟ, ਲਫੰਗਿਆਂ ਦਾ ਪਗ ਵਟਾਉ ਯਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ । ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਬਗ਼ਾਨੀ ਅੰਸ਼ ਗਊ ਸਮਾਨ ।

ਰਵੇਲ ਕੌਰ : ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ! ਰਸਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਕਨਤੀਸ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਕੋਲ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਪਸਰ ਗਈ । ਪਰ ਰਾਜ-ਮਧਦਾ ਸਦਾ ਇੱਟ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਵੈਰ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰਤਾਵੇ ਹਿਤ ਰਾਜੇ ਨੇ ਚੰਚਲ, ਫਫੇ ਕੁਟਣੀਆਂ ਹਾਵਾਂ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚਲਾਇਮਾਨ ਕਰਨ ਖ਼ਾਤਰ ਭੇਜੀਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਕੋ ਵਾਕ—

ਗਾਛਹੁ ਪੁਤਰੀ ਰਾਜਿ ਕੁਮਾਰਿ ॥
ਨਾਮ ਭੈਵਹੁ ਸਚ ਦੋਤ ਸਵਾਰ ॥

(ਬਸੰਤ ਮ: ੧ ੧੮੮੭)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਰਫਾਨੀ ਜਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ । ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਭੱਠੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈ । ਰਾਜ ਪ੍ਰਵਾਰ

ਢਹਿ ਪਿਆ । ਇਸੇ ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਨੇ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ।

ਉਜਲੁ ਕੈਹਾਂ ਚਿਲਕਣਾਂ, ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ ॥
ਧੋਤਿਆਂ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਾਂ ਤਿਸੁ ॥
ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥

(ਸੂਹੀ: ਮ: ੧—੭੨੯)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਪੜਦੇ ਗਏ ਸੱਜਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਣੀ ਉਤਰਦੀ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਖਲੋਤੇ । ਸੱਜਣ ਚਰਣਾ ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ ਠੀਕ ਸੱਜਣ ਬਣ ਖਲੋਤਾ ।

ਏਵੇਂ ਕੁਮੀਆ ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਚੋਰੀ ਛਡ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਬਨਾਉਣ ਲਗਾ ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਭਾਈ ਸਾਵਣ ਮਲ ਨੂੰ ਵਰ ਬਖਸ਼ ਮੰਡੀ ਭੇਜਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਸਦਕਾ ਨੌਂ ਨਿਧਾਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਿਧਾਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁਲਣ ਲਗੀਆਂ । ਰਾਜਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਟਿਹਲੂਏ ਬਣ ਖਲੋਤੇ । ਚਵੀ ਘੰਟੇ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਖੜੇ ਰਹਿਣ ।

ਰ: ਕੌਰ : ਮੁੰਡਿਉ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗੁਥਲੇ ਹੋ ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਬੇਬੇ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗੁਥਲੇ ਕੀ ਹੋਣਾ ਏ ! ਉਹ ਰੱਬੀ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਤਕ ਜੀਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਰ: ਕੌਰ : ਮੁਰਦਿਆ ਨੂੰ ਜੀਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਨਾ ਮੁਮਕਿਨ । ਹਰ-ਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿਘ : ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ । ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾ ਦੇ ਸਿਰ ਕਲਮ ਕਰ ਮੁੜ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਧੜ ਨੂੰ ਸਿਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ । ਉਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਬਣ ਨਿਤਰੇ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੇ ਪੁਤਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਪਾਸੋਂ ਛੁੜਾ ਉਸਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ । ਸੋਗੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਹਰਾ ਭਰਾ ਹੋ ਉਠਿਆ । ਗ਼ਮ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਸਾਕ ਸਨਬੰਧੀ ਫੁਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਖਿੜ ਪਏ ।

ਰ: ਕੌਰ : ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਵਿਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਪ੍ਰਤੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੀ । ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਸਾਮਣੇ ਵਾਪਰੇ, ਉਸਦਾ ਪਰਤਾਵਾ ਕੀ ? ਵਿਗਿਆਨ ਅਜੇ ਬੱਚਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਜੇ ਏਧਰ ਮੁੜੀ ਨਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਛੁਹ ਪਥਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਮ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਏ ?

ਰ: ਕੌਰ : ਕੀ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਓ ? ਰੱਬ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿਓ ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਸ੍ਰਾਪੀ ਅਹਲਿਆ ਜਿਹੜੀ ਸਿਲਾ ਬਣੀ ਪਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਚਰਨ ਲਾਏ ਬਸ, ਬਬਾਣਾਂ ਤੇ ਚੜ ਸਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਗਈ । ਮਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੋਲੇ 'ਚ ਇਕ ਘੁਮਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜੇ ਦੀ ਫੇਟ ਨਾਲ ਬਚਾ ਚੜ ਗਿਆ ਰੰਗ ਵਿਚ ਭੰਗਪੈ ਗਿਆ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚਰਨ ਲਾਇਆ ਬੱਚਾ ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹਸ ਪਿਆ । ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਪਈ ।

ਰ: ਕੌਰ : ਹੈਂ ?

ਜਗਦੀਸ਼ : ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਸੁਣੋ । ਗ਼ਰੀਬ ਦਾਸ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਸੀ । ਵੈਦਾਂ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਦਸਿਆ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕਰਮ ਰੋਗ ਕਿਹਾ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਲੰਗਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਵਾਲੇ ਜਲ ਦੀ ਬਾਟੀ ਪਈ ਸੀ । ਲੰਘਦਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਰਨ ਬਾਟੀ ਨੂੰ ਛੂਹ ਗਿਆ । ਸਾਧੂ ਉਸ ਜਲ ਨੂੰ ਛਕ ਗਿਆ ਬਸ ਕੁੰਦਨ ਵਰਗੀ ਦੇਹ ਨਿਕਲ ਆਈ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਕੱਥਾਂ

ਕਰੀਏ, ਮੁਕਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ।

ਰ: ਕੌਰ : ਕੋਈ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਏ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਲਓ ਸੁਣੋ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਸਨੇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਸ ਕੇ ਇਸ ਨਾ ਮੁਕਣ ਵਾਲੀ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਂਦਾ ਹਾਂ

ਰ: ਕੌਰ : ਉਹ ਕੀ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਗੁਰੂ=ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ॥
ਆਪੇ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹਿ ਜਹਿ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ॥
ਤਾਹ ਤਾਹ ਉਠਿ ਧਾਵਹਿ ॥
ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਖਾਵੈ ॥
ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ॥
ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥
(ਆਸਾ ਮ: ੫ ੪੦੩)

ਰ: ਕੌਰ : ਚੰਗਾ ਵੀਰਾ। ਇਕ ਸੁਣਾ ਦੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ। ਤੁਹਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਤੇ ਫੁਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਧਰਮ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਵਾਏ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਖੋਪਰੀ ਲੁਹਾਈ, ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ ਵਿਚ ਬੈਠਾ, ਮਤੀ ਦਾਸ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਦੁਲਾਰੀਆਂ ਸਵਾ ਸਵਾ ਮਣ ਦਾਣੇ ਪੀਹ ਧਨ ਭਾਗ ਜਾਵੇ, ਭਾਈ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ, ਬੀਹਲਾ ਸਿੰਘ, ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ, ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਬੇਦੋਸਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਆਪ ਫ਼ਾਸੀਆਂ ਦੇ ਰਸਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ।

ਰਾ: ਕੌਰ : ਵੀਰਾ ! ਧੰਨ ਓ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਧੰਨ ਏ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂ ? ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤੇ ਬੈਠਾ ਵੀ ਸੇਵਕ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਦੇ

ਢੱਕਦਾ ਹੈ । ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਦਰਯੋਧਨ ਦਰੋਪਦੀ ਨੂੰ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨੰਗਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਸ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਲਾਜ ਰਖੀ । ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਕਟਾਰੂ ਦਾ ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਘਸ ਗਏ ਵਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਨਾਟਕ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ । ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਹਿਤ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ ।

ਰ: ਕੌਰ : ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਹੇਠੋਂ ਜਾਣੋਂ ਬਚਾਇਆ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦਿਆਂ ਚਿਤਰੇ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸਤਾਨਾਂ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੰਢਾਰੇ ਸਮੇਂ ਗੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ । ਸੂਬਾ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਚੰਗਮਈ (ਸਿਆਮ) ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਅੱਗ ਲਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਖਾਤਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕੀਤੀ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪੌਣ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਬਦਲ ਲਿਆ । ਸੂਬਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਅਗਨੀ ਦੀ ਲਪੇਟ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ । ਸੂਬਾ ਜੀ ਉਥੋਂ ਬੈਠਿਆਂ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਨ ਲਗੇ ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਲੋ ! ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ । ਸਭ ਸਿਖਨ ਕਉ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਯੋ ਗ੍ਰੰਥ । ਕੀ ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੈ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਸ੍ਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ! ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਏ । ਇਹ ਨਾ

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ, ਨਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ। ਹੈ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਜਿਹੜਾ ਦਸ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਦੋਹਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹਨ ?

ਈ: ਸਿੰਘ : ਹੈ ? ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਚਲੋ ਕੋਈ ਗਿਆਨੀ ਇਹ ਦਸ ਦੇਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਮੰਨ ਜਾਈਏ। ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਸਿਰ ਫਿਰਿਆ ਕਿ ਆਢਾ ਲਾਈ ਰਖੀਏ।

ਸਾਰੇ : ਵਾਹ ਕੇਹੀ ਅਨੋਖੀ ਬਾਤ। ਅਸੀਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਟਕਰਾ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਇਥੇ ਬਸ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਕਦੇ ਸੱਚਖੰਡ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਜੇ ?

ਈ: ਸਿੰਘ : ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਇਹੋ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਫੇਰ ਗੱਲ ਕਾਹਦੀ ਹੋਈ !

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ : ਬਾਪੂ ਨਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਅਫਲਾਤੂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਈ: ਸਿੰਘ : ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਹਨੇਰਾ ਈ ਢੋਂਦੇ ਹਾਂ ?

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹਰ-ਗਿਜ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ ਸਭ ਨਾਲ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਹਨ। ਹੋਰ ਅਕਾਲੀ ਨਿਹੰਗ, ਨਿਰਮਲੇ ਉਦਾਸੀ, ਅਡਣਸ਼ਾਹੀਏ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀਏ ਰਾਧਾ-ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾਈ ਹੈ। ਕੂਕੇ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਥਾ ਈਸਾਈਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਥਾਈਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਤਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ :—

ਸਭੈ ਘਟਿ ਰਾਮ ਬੋਲੈ, ਰਾਮਾ ਬੋਲੈ ॥
ਰਾਮ ਬਿਨਾਂ ਕਉ ਬੋਲੈ ਰੇ ॥

ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ

ਲੀਲਾ ਵੰਤੀ : ਤੈਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਚੀਰ ਮੁਕ ਗਏ ।

ਮਾਈਆਂ : ਤੈਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਚੀਰ ਮੁਕ ਗਏ ।

ਪੁਸ਼ਪਾ : ਭੈਣ ! ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ?

ਸਕੰਤਲਾ : ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਹ ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ ।

ਪੁਸ਼ਪਾ : ਦੂਜੇ ਸ੍ਰਦਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ । ਰਾਮ ਨਾ ਕਿਸ਼ਨ ।

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ : ਬੀਬੀਓ ! ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸਮਝ । ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੁਣੋ ।

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਓ ਰਾਮ ਬੇਨ ਬਾਜੈ ॥
ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਅਨਹਤ ਗਾਜੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਮੇਘਾ ਰੁਮਾਵਲੀ ॥
ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਓਢੈ ਕਾਂਬਲੀ ॥
ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇਵਕੀ ॥
ਜਿਹ ਗ੍ਰਿਹ ਰਸਈਅ ਕਮਲਾ ਪਤੀ ॥
ਬੇਨੁ ਬਜਾਵੈ ਗੋਧਨੁ ਚਰੈ ॥
ਨਾਮੇ ਕਾ ਸੁਆਮੀ ਆਨੰਦ ਕਰੈ ॥

ਪੁਸ਼ਪਾ : ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਕੈਸੀ ਸੁੰਦਰ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ : ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਸਰੀ ਬਾਰੇ ਕਮਾਲ ਕਰ ਵਖਾਇਆ ਹੈ :—

ਰੂਖਨ ਤੇ ਰਸ ਚੋਵਨ ਲਾਗਾ, ਝਰੇ ਝਰਨਾ ਗਿਰੇ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ॥
ਘਾਸ ਚੁਣੇ ਨਹੀਂ ਮਿਰਗ ਬਨਕੇ, ਖਗ ਰੀਝ ਰਹੇ ਸੁਕਪਾਈ ॥

ਦੇਵ ਕੰਧਾਰ ਬਿਲਾਵਲ ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਰਜਹਿਤ ਤਾਨ ਘੁਮਾਈ ॥
ਦੇਵ ਸਬੈ ਮਿਲ ਦੇਖਤ ਕੌਤਕ, ਜੁ ਮੁਰਲੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਬਸਾਈ ॥

ਪੁਸ਼ਪਾ : ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਤਾਂ ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ : ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕੇਵਲ ਰਚਨਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਨਾਂ ਸਿਖਇਜ਼ਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ।

ਫੂਲਾਂ : ਇਹ ਕਿਵੇਂ ?

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਉਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਇਹ ਇਕੋ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਨਾਮ ਬਦਲਦੇ ਆਏ ਹਨ । ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਤਿਜੁਗ ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ, ਓਹੋ ਸ਼ਕਤੀ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਬਦਲੇ ਹਨ ।

ਫੂਲਾਂ : ਹੱਛਾ

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ : ਅਸੀਂ ਗਲਾਂ ਕਰ ਖਾਂਖਾ ਖੋਖਲੀਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਹ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਨਿਹੰਗ, ਅਕਾਲੀ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਸਿੱਖ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਵਡਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ।

ਫੂਲਾਂ : ਫਿਰ ਸਮਝਾਓ !

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ : ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਲ ਭਟ ਦੀ ਜੁਬਾਨੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ !

ਸਤਿਜੁਗ ਤੈ ਮਾਣਿਓ, ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ ॥
ਤ੍ਰੇਤੈ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਰਾਮ ਰਘੁਵੰਸ ਕਹਾਇਓ ॥
ਦੁਆਪੁਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰਿ ਕੰਸ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਓ ॥
ਉਗ੍ਰ ਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ ਅਭੈ ਭਗਤਹ ਜੰਨ ਦੀਓ ॥
ਕਲਿਜੁਗ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਕਹਾਇਓ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਜੁ ਅਬਿਚਲ ਅਟਲ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਫੁਰਮਇਓ ॥
(੧੩੯੮)

ਫੂਲਾਂ : ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਸਭ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ

ਇਕੋ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹ ਵਖਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਬੀਬੀਓ ! ਗ਼ੁੱਸਾ ਨਾ ਮਨਾਇਓ, ਤੁਸੀਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਈਓ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਫੈਸ਼ਨ ਬਨਾ ਰਖਿਆ ਹੈ ?

ਵੀਨਾਂ : ਤੁਸੀਂ ਫੈਸ਼ਨ ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ? ਫੈਸ਼ਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰੀਤੀ ਰਵਾਜ਼।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਮੈਂ ਉਹ ਤਾਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਇਹ ਭੜਕਾਵੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਵ੍ਹਾਂ ਵਲ ਵੇਖੋ, ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕੋ, ਭਰਵਟਿਆਂ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਕਚੀਆਂ ਕੁਆਰੀਆਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੈਸ਼ਨ ਕੀ ਆਖੇ।

ਲੀਲਾ ਵੰਤੀ : ਫੈਸ਼ਨ ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਸੋਭਦਾ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ ਵਿਆਹੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਆਰੀ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਪਰ ਕੁਆਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁਲ ਕੇ ਵੀ ਫੈਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।

ਸ਼ੀਲਾ : ਭੈਣ ਜੀਓ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਮਾਲ ਕਰਦੀਓ, ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕਰੀ ਜਾਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ੰਗਾਰ ਕਰਨਾ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਅੱਜ ਮਾਡਰਨ ਕਰੀਮਾਂ ਤੇ ਪਾਲਿਸ਼ ਨਿਕਲ ਆਏ ਹਨ ਅਗੇ ਦੰਦਾਸੇ, ਮਹਿੰਦੀ ਤੇ ਸੁਰਮਾ ਸੀ।

ਫੂਲਾਂ : ਸ਼ੀਲਾ ਠੀਕ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਨਵਾਂ ਯੁਗ, ਨਵਾਂ ਸ਼ੰਗਾਰ

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਤੁਸੀਂ ਕਾਲਿਜਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ ਰਹੀਆਂ ਹੋ ਜ਼ਰਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਐਂਵੇ ਤਿਰੀਆ ਹਠ ਨਾ ਵਖਾਓ !

ਸ਼ੀਲਾ : ਤਿਰੀਆ ਹਠ ਕਾਹਦਾ ?

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ੰਗਾਰ ਕੇਵਲ ਪਤੀ ਪ੍ਰਸੰਤਾਂ ਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਖਾਵੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਅਜੇ ਵਿਆਹੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਰੰਗ ਕੀ ਆਖਣ।

ਫੂਲਾਂ : ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਨਾ ਰਹੋ, ਮਾਡਰਨ ਬਣੋ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਅਸੀਂ ਦੇਵੀਆਂ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਮੇਮਾ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਕਾਇਮ ਰਖਣੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਵੀਨਾਂ : ਉਹ ਕਿਵੇਂ ?

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕ ਵਿਧਾਨ ਹੈ । ਉਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਈ ਠੀਕ ਹੈ ।

ਵੀਨਾਂ : ਕੀ ?

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਸਖੀ ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ ਸਭੈ ਕਿਛ ਸਾਜਿਆ ॥
ਸੋਲਾ ਕੀਏ ਸ਼ੰਗਾਰ ਕੇ ਅੰਜੇਨ ਪਾਜਿਆਂ ॥
ਜੇ ਘਰ ਆਵੈ ਕੰਤ ਤਾਂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ॥
ਹਰਿਹਾਂ ਕੰਤੈ ਬਾਝ ਸ਼ੰਗਾਰ ਸਭੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਈਐ ॥
(੧੩੬੨)

ਸ਼ੀਲਾ : ਲੇਡੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਡਵਿ-ਨਟੀ ਵਾਲੀ ਭੈਣ ਨੇ ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਉਹ ਕੀ ਦਸਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਏ, ਆਪ ਡੁਬਾ ਏ ਬਾਮਣਾ ਜਜਮਾਨ ਵੀ ਗਾਲੇ ।

ਫੂਲਾਂ : ਇਹ ਸਭ ਰੂੜੀ ਮਤ; ਅਜ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਯੁਗ ਹੈ । ਔਰਤ ਜਾਗ ਰਹੀ ਹੈ । ਮਰਦ ਦੇ ਪਾਏ ਸੰਗਲ ਟੁਟ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਜੁਤੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ।

ਬੇਅਤ ਕੌਰ : ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਚਾਨਣ ਅਖੀਆਂ ਚੁੰਧਿਆ ਦੇਵੇਗਾ । ਤੁਹਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਪਾਟ ਜਾਵੇਗੀ । ਤੁਸੀਂ ਦਰ ਦਰ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਉਗੀਆਂ ।

ਲੀਲਾ : ਬੀਬੀਓ ! ਅਗੇ ਘਰ ਸਵਰਗ ਬਣੇ ਪਏ ਸਨ । ਇਸਤਰੀ ਘਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀ । ਬੱਚੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਸਨ । ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਖਾਤਰ ਜਾਨ ਤੇ ਖੇਡ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਅਜ ਬ੍ਰਾਬ੍ਰਤਾ ਦਾ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਹੈ । ਘਰ ਘਰ ਇਟ ਖੜਕਾ ਵਜਦਾ ਹੈ । ਪਤੀ ਚੜਦੇ ਵਲ ਤਕਦਾ ਏ ਪਤਨੀ ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ

ਝਾਕਦੀ ਏ । ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਅਜੋੜ ਏ । ਨਿਕੀ ਨਿਕੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੜਕਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਠੂਹੇ ਪਲ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ : ਸਫਾਈਆਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਤਨੀ, ਦਿਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹੈ ਮੈਲੇ
ਅੰਧੇਰਾ ਛਾ ਜਾਇਗਾ, ਗਰ ਯਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਰਹੇਗੀ ।

ਵੀਨਾ : ਕੀ ਮਤਲਬ ?

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ : ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਚੁਲਬੁਲੇਪਨ ਕਾਰਨ ਮਰਦ ਵੀ ਮਨ ਮਰ-ਜ਼ੀਆਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ । ਰਾਤਾਂ ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾ-ਰਦੇ ਹਨ । ਅਲ੍ਹੜ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਨੌਬਤ ਕਚਹਿਰੀ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਏ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਗੁਜਰਦਾ ਡਾਈਵੋਰਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਕੋਈ ਜੀਵਨ ਹੈ ? ਨਿਰੀ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾ ਕਰੋ । ਪੜ੍ਹਾਈ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਕਰੋ, ਪਰ ਭਾਰਤੀਅਤ ਦਾ ਬੋਲ ਬੋਲਾ ਵਧਾਓ । ਪੱਛਮ ਵਿਭਚਾਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰੀਸੇ ਭਾਰਤੀ ਦੇਵੀਆਂ ਵੀ ਡੁਬਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀਆਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਸ਼ੀਲਾ : ਸਾਡਾ ਦਿਮਾਗ਼ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਰਾਵਣ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਵੀ, ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਦੀ ਸੀ ਤੇ ਅਨੇਕ ਲਾਲਚਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਆਪਣੇ ਸੱਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ ਸੀ । ਸਾਵਿਤਰੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਯਮ ਰਾਜ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਲੈ ਆਈ ਸੀ ਤੇ ਖੁਸਿਆ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ।

ਵੀਨਾਂ : ਹੋਰ ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਪਦਮਣੀ ਉਹ ਰਾਜ ਪੂਤਨੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਖਿਲਜੀ ਬਾਦ-ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਣ ਨਾਲੋਂ ਚੰਦਨ ਦੀ ਚਿਖਾ ਤਿਆਰ

ਕਰ ਸਖੀਆਂ ਨਾਲ ਸੜ ਭਸਮ ਹੋਈ ਸੀ; ਮਾਤਾ ਭਾਗੋ ਉਹ ਸ਼ੇਰਨੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਿਤ ਜੂਝਣ ਲਈ, ਝੰਡਾ ਫੜ ਆਪ ਅਗੇ ਤੁਰ ਪਈ ਸੀ; ਮਾਈ ਹੁਕਮਾਂ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਚਕ-ਰੀਆਂ ਭਵਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਤੇ ਥੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੀਰਾਂਗਣਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਚਲੋ, ਤੇ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੋ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੀਵਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਠੋਕਰ ਖਾ ਮੂੰਹ ਮੱਥਾ ਭੰਨ ਲਵੋ।

ਸ਼ੀਲਾ : ਮਾਤਾਓ ! ਅਸੀਂ ਹਾਰੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਜਿਤੀਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਨੇ ਪਾ ਕੇ ਦਸੋ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਫੇਰਾਂ ਗੀਆਂ।

ਲੀਲਾ : ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਨਾ ਚੁੰਨੀ ਨਾ ਸਲਵਾਰ ਸਾਦਾ ਖਾਓ ਤੇ ਸਾਦਾ ਲਾਓ !

ਵੀਨਾਂ : ਰੰਗਾ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਲੀਲਾ : ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਰੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਸੀ, ਹੋਰ ਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਚਰਿਤਰ, ਪਹਿ-ਲੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੇਰਾ ਸੀ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਬਸਤਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਚਰਿਤਰ ਸਭਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਸੀ।

ਵੀਨਾਂ : ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ।

ਲੀਲਾ : ਸਮਝ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਆਏ ਸੁਆਹ। ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮਤ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਹਿਲ ਗਈ ਏ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਵੋ ਜਿਸ ਕੁੜੀ ਦੇ ਭੜਕੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕਪੜੇ ਹੋਣ, ਉਸ ਵਲ ਬਦੋ ਬਦੀ ਨਜ਼ਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ, ਉਹ ਕਾਲੀ ਕਲੂਟੀ ਹੋਵੇ।

ਵੀਨਾਂ : ਮਾਤਾ, ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਮਸਾਲਾਂ ਕਿਥੋਂ ਸੁਝਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਲੀਲਾ : ਬੀਬੀਓ ਹੋਰ ਸੁਣੋ। ਦੁਆਪਰ ਯੁਗ ਵਿਚ ਪਿਤਰਾਂ ਨਮਿਤ ਸੰਦੀਪਨ ਜੀ ਵਲੋਂ ਯਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਸੰਦੀਪਨ ਜੀ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਿਤਰ ਆਏ ਪਰ ਯਗ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੜੇ ਰਹੇ। ਅੰਦਰ ਨਾ ਆਉਣਾ ਭਗਵਾਨ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸਤਿਭਾਮਾ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਸਾੜੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਮਾਤਾ ਸਾੜੀ ਬਦਲ ਕੇ ਆਈ, ਤਦ ਦੇਵਤਿਆਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੀਲਾ : ਭੈਣ ਜੀ ! ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼ ਤੇ ਲਿਪਸਟਿਕ ਵਰਤਣੇ ਅਯੋਗ ਹਨ ?

ਲੀਲਾ : ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਈ ਲੀਤਾ ਏ ਕਿ ਸ਼ੰਗਾਰ ਕੇਵਲ ਵਿਆਹਤ ਇਸਤਰੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਕੁਦ-ਰਤੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਅਜ ਕਲ ਸ਼ੰਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰੀਮਾਂ ਜਾਂ ਪਾਲਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਜਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰੂੰਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੰਗਾਰ ਸੈਟਾਂ ਤੇ ਸ਼ੰਗਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਫੈਸ਼ਨੀ ਬਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਤਨਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਤਨਾਂ ਅਤਿਆਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁਖ ਬੌਂਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੂਲਾਂ : ਅਤਿਆਚਾਰ ? ਕੀ ਅਤਿਆਚਾਰ ?

ਲੀਲਾ : ਅੱਤ ਦਾ ਅਤਿਆ ਚਾਰ।

ਫੂਲਾਂ : ਕਿਵੇਂ ?

ਲੀਲਾ : ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼ ਲਿਪਸਟਿਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਚਰਬੀ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਠਾ ਕਰੀਮਾ

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਫਰਾਂ ਦੇ ਪਰਸ, ਤੇ ਵਡੇ ਲੋਕ ਫਰਾਂ ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਪਾਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਗਰਭਵਤੀ ਭੇਡਾਂ ਜਾਂ ਖਰਗੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਦੇ ਮਾਰ ਫਰਾਂ ਲਾਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਉਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਪੱਛ ਕੇ ਕਿਲ ਠੋਕ ਕੇ ਕਈ ਦਿਨ ਸੁਕਾ ਸੁਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਉਤਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਇਹ ਪਰਸ, ਜਾਂ ਟੋਪੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਪ ਦੇ ਭਾਗੀ, ਮਾਰਣ ਵਾਲੇ, ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਹਨ।

ਫੂਲਾਂ : ਹੇ ਰਾਮ, ਹੇ ਰਾਮ, ਹੇ ਰਾਮ ! ਇੰਨਾ ਪਾਪ ! ਇੰਨਾ ਅਤਿਆਚਾਰ, ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਓ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਬੀਬੀ ! ਸਭ ਠੀਕ। ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਜੋ ਉੱਪਦਰ, ਮਾਰ ਧਾੜ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਚਾਰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹੋ ਸਭ ਹਿੰਸਕ ਵਿਹਾਰ ਕਾਰਨ ਹਨ।

ਲੀਲਾ : ਧੀ ਧਿਆਣੀਉ ! ਅਸੀਂ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਆਸ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਕਈ ਸਵਰਨ ਜੁਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਤਦ ਹੀ ਪੂਰੇ ਹੋਣਗੇ ਜਦ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਹਿੰਸਾ ਘਟੇਗੀ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਬੀਬੀਓ ! ਮੇਰੇ ਵਲ ਕੰਨ ਕਰੋ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਚੰਗੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ। ਚੰਗੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਧੀਆ ਸਹੇਲੀਆਂ ਹਨ।

ਫੂਲਾਂ : ਮੈਂਡਮ ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾਵਲ ਬੜਾ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵੇਰ ਫੜ ਲਵਾਂ ਜਦ ਤਕ ਭੋਗ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਛਡਦੀ ਨਹੀਂ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਤੁਸੀਂ ਜੰਮ ਜੰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੋ, ਪਰ ਸਸਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਚਿਮਟੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਾ ਛੂਹੋ। ਉਹ ਸਪੂਲੀਏ ਨਿਆਈਂ ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਏ।

ਫੂਲਾਂ : ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਪੜਦਿਆਂ ਪੜ-ਦਿਆਂ ਰਾਤ ਦਾ ਇਕ ਵਜਾ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ :

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਕੁੜੇ ਇਹ ਮਿੱਠਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਹਡਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਵੀਨਾਂ : ਭੈਣੋਂ ! ਨਵੀਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਵਾਂ ਯੁਗ ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਠੀਕ ਨਵਾਂ ਯੁਗ, ਨਵੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ, ਨਵੇ ਰੋਗ ।

ਵੀਨਾਂ : ਐਵੇਂ ਨਾ ਡਰਾਈ ਜਾਓ । ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਪੈਰ ਨਾਲ ਪੈਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਹੈ ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਬੀਬੀਓ ! ਇਹ ਜੀਵਨ ਨਿਰੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ । ਕੋਈ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਲਕਸ਼ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਨਹੀਂ । ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ।

ਵੀਨਾਂ : ਕੀ ?

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਗਵਾਂਢੀ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਬੀਮਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਭੁਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨੰਗੇ ਨੂੰ ਕਪੜਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਡਿੱਗੇ ਨੂੰ ਉਠਾਣਾ ।

ਵੀਨਾਂ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਆਂ ਖਾਓ, ਪੀਓ ਤੇ ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ ਰੱਬ ਦੀ ਜੰਞ ਆਈ ਵਾਂਗੂੰ ਸੁਖ ਮਾਣੋ ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਜਿੰਨਾਂ ਖਾਦੀਆਂ ਗਾਜਰਾਂ, ਪੇਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੀੜ । ਮਿੱਠਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਰੋਗ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਖੂਨ ਖ਼ਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਫੋੜੇ ਫਿਨਸੀਆਂ ਚੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਵੀਨਾਂ : ਚੰਗਾ ਭੈਣ; ਤੂੰ ਹੁਣ ਇਲਾਜ ਦਸ ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਇਲਾਜ ਹੈ । ਅਸ਼ਲੀਲ ਚਿਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਮਾਜ ਸੇਵ-ਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਨਾਲ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰੋ । ਵੀਰਾਂ-ਗਣਾਂ ਦੇ ਕਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਹੇਠਾਂ ਰਖੋ । ਮੰਦ ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਆਪੇ ਮਰ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਸ਼ੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਥਾਂ ਮਲ ਲੈਣਗੀਆਂ ।

ਵੀਨਾਂ : ਕੋਈ ਇਕ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ : ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ । ਫਲਾਰੰਸ ਨਾਈਟਿੰਗ ਗੇਲ, ਮੈਡਮ ਕਿਊਰੀ

ਮਾਈ ਰਾਬਿਆਂ, ਇੰਦ ਕੌਰ, ਸੁੱਜਨੀ ਨੈਡੂ, ਮਦਰ ਟ੍ਰੇਸਾ, ਬੀਬੀ ਨਰਿੰਦਰ, ਇਹ ਦੇਵੀਆਂ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਵੀ ਹਨ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੀਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਛੱਤ ਹੇਠਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਨਿਆਈ ਚਮਕ ਮਾਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਲੀਲਾ : ਸੁਣੋ ਨੀ ਮਾਂ ਲਡਿਲੀਓ, ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ । ਗ੍ਰਿਸਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਦੋ ਗਲਾਂ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹੋ, ਪਤੀ-ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਤੇ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਤੇ ਬਲੀ ਬਨਾਉਣਾ ।

ਵੀਨਾਂ : ਕੀ ਮਤਲਬ ?

ਲੀਲਾ : ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਗਜ ਮਾਰਨੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੁਸੀਂ ਮਹਾ-ਤਮਾਂ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣ ਲਵੋ—

ਜਨਨੀ ਜਣੇ ਤਾਂ ਭਗਤ ਜਨ ਕਹਿ ਦਾਤਾ ਕਹਿਸੂਰ ।।
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਨਨੀ ਬਾਂਝ ਰਹੇ ਕਾਹੇ ਗਵਾਵੈ ਨੂਰ ।।

ਸਮੂੰਹਗਣ : ਅਜ ਦਾਂ ਦਿਨ ਭਾਗ ਭਰਿਆ ਚੜਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਲਟ ਲਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਨਿਵਾਸ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਠੇਡੇ ਨਹੀਂ ਲਗਣਗੇ, ਨੱਕ ਦੀ ਸੇਧੇ ਤੁਰੀ ਜਾਵਾਂ ਗੀਆ ।

ਲੀਲਾ : ਆਓ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਵਿਦਾ ਹੋਈਏ ।

ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੀ ਬਜਾਵੇ ਕਾਨ੍ਹ ਬੰਸਰੀ ।।
ਨਾਲੇ ਕਾਨ੍ਹ ਗਊਆਂ ਚਾਰਦਾ ।।
ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੀ ਬਜਾਵੇ ਕਾਨ੍ਹ ਬੰਸਰੀ ।।
ਨਾਲੇ ਕਾਨ੍ਹ ਗਊਆਂ ਚਾਰਦਾ ।।

=
= =
=

ਬਸੰਤ-ਪੰਚਮੀ

ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ : ਰਖੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰੀਤ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ।

ਸਾਰੇ ਪੜਦੇ ਹਨ : ਰਖੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰੀਤ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ।

ਪੰ: ਜੀ : ਧਾਰ ਕੇ ਮੂਰਤ ਹੈ ਜਗ ਆਇਆ ॥
ਨਾਮ ਖਜਾਨੇ ਕਾ ਮੋਦੀ ਹੈ ਭਾਰੀ ॥
ਨਾਮ ਕਾ ਦਾਨ ਜਹਾਨ ਕੋ ਦੇਕਰ ॥
ਉੱਤਮ ਪੰਥ ਕੀਓ ਨਾਮਧਾਰੀ ॥
ਰਖੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ.........

ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ : ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਤੁਸੀ ਇਹ ਸਮਝਾਓ ਕਿ ਕੂਕੇ ਬਾਮ੍ਹਣਾਂ ਵਾਂਗੂ ਹਵਨ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਘਿਉ ਕਿਉਂ ਫੂਕਦੇ ਹਨ ? ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੀਬ ਨੂੰ ਦੇਣ ਉਸਦੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਣ । ਉਸਦੇ ਬੱਚੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਣ ।

ਪੰ: ਜੀ : ਸੁਣੋ ! ਹਵਨ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਟੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਸਮਾਂ ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਸੀ । ਅਜ ਲੋਕ ਐਨ-ਲਾਈਟਡ ਹਨ । (Enlightened)

ਪੰ: ਜੀ : ਐਨਲਾਈਟਡ ਨਾ ਕਹੋ ਅਨਲਾਈਟਡ ਆਖੋ । (Un-lightened)

ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ : ਦੂਜੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ?

ਪੰ: ਜੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਚਿੜ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਜਾਨਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ।

ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ : ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਵਨ ਹੋਏ ਸਨ ?

ਪੰ: ਜੀ : ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰੀਤੀ ਅਨਸਾਰ ਹੋਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਵਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਵੇਦੀ ਗੱਡੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਬਿਗੜੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕਣ ਖਾਤਰ, ਲਗ ਭਗ ਇਕ ਸਾਲ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਤੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਮਿਗਰੀ ਖ਼ਰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਅਜ ਦੇ ਹਸਾਬ ਕਰੋੜਾਂ ਤਕ ਪੁਜਦੀ ਹੈ।

ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ : ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ ਇੰਨਾਂ ਖਰਚਾ। ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਪੰ: ਜੀ : ਮੰਨਣਾ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਰਜੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸਦੇ ਅਨੇਕ ਲਾਭ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਵਨ ਨਾਲ ਵਰਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਘਟਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਨੁਦਾਣਾ ਵਧੇਰੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਗਵਾਨ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ : ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਿ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਗਵਾਨ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?

ਪੰ: ਜੀ : ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਸਿਧਾਂਤ ਪਿਛੇ ਡੂੰਗੀ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ ਹੈ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਫ਼ਲਾਸਫ਼ੀ ?

ਪੰ: ਜੀ : ਇਕ ਤਾਂ ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਘੋ ! ਤੁਸੀਂ ਲਾਲ ਮਿਰਚ ਵੇਖੀ ਹੈ ?

ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ : ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੱਪ ਲੱਪ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਪੰ: ਜੀ : ਤੂੰ ਲੱਪ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡ। ਇਕ ਸੁਕੀ ਮਿਰਚ ਭਖਦੇ

ਕੋਇਲਿਆਂ ਤੇ ਰਖ ਤੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ : ਸੁਕੀ ਮਰਚ ਅੱਗ ਤੇ ?

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਹਾਂ ਹਾਂ ਭਖਦਿਆਂ ਕੋਇਲਿਆਂ ਤੇ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ : ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਾ ਪੁਛੋ । ਗਲੀ ਗਵਾਂਢ ਵਿਚ ਭੜਥੂ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ । ਹਫੜਾ ਦਫੜੀ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ । ਸਭ ਪਾਸੀਂ ਛੀਂ, ਛੀਂ ਛੀਂ ਮਚ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਬਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਓ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਘਿਉ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਥਿੰਦੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਵੀ ਮੰਨਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਹਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਕੀਟਾਣੂਆ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ : ਚਲੋ ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਗਲ ਮੰਨੀ, ਹਵਨ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸੰਮਜਮ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ।

ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਡਾਕਟਰੀ ਤਰੀਕੇ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ?

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ । ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਢੰਗ ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ ਹੈ

ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਇਸ਼ਤਹਾਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ? ਟੀ. ਵੀ. ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵਾਧੂ ਖਰਚਾ ਹੈ ?

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਇਹ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਪ੍ਰਾਮਲਾਂ ਨਾਲ ਲਮਕਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਗੜਦਾ ਹੈ ਵਿਭਚਾਰ ਵਧਦਾ ਹੈ; ਸੰਤਾਨ ਘਟੀਆ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ-ਚਰਜ ਬਿਨ ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਲੇ ਉਸਰਦੇ ਹਨ ।

ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ : ਵੇਲੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਮਨ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕੁੰਡਾ ਮਾਰੋ, ਫਿਰ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾਂ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਚੁਕ ਸਕਦਾ ।

ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ : ਪੱਛਮ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਵਾਘਾਂ ਢਿਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਵਾਘਾਂ ਕੱਸੀ ਰਖੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਸਵਾਰ ਕੀ ਘੋੜਾ ਦੋਵੇਂ ਖਡ ਵਿਚ ਡਿਗ ਕੇ ਦਮ ਤੋੜ ਜਾਣਗੇ ।

ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ : ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਯੁਗ ਹੈ, ਹਰ ਗਲ ਸਾਇੰਟੇਫਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ . ਸਵਾਹ ਸੋਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੰਤਾਨ ਸੰਜਮ ਵਾਸਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਜੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਮਛਲੀਆਂ ਪਾਲਣ, ਪੋਲਟਰੀ ਫ਼ਾਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਅੱਗ ਤੇ ਤੇਲ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅੱਗ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਣ ਲਈ ਫ਼ਾਇਰ ਬ੍ਰਗੇਡ ਬੁਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ : ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ! ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰ ਪੁਰਾਣੇ ਹਨ । ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਜਿਹੜੇ ਹਿਮਾਲੇ ਲਾਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਠੰਡ ਦੀਆਂ ਬਹਾਰਾਂ ਵੀ ਉਹੋ ਮਾਣਦੇ ਹਨ । ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਜਵਾਲਾ ਹੈ; ਤਾਮਸ਼ੀ ਦੀ ਸਿਖਰਤਾਂ ਹੈ; ਉਜਡਤਾ ਦਾ ਮਹਿਲ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ ਖੇੜਾ ਹੈ; ਚਿਹਰਾ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਮਨ ਬਲਵਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ; ਰੋਗ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ; ਬੁਢੇਪਾ ਜਿਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਚੇਤਨਤਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਨਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਵੀ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । Self control, is the best control ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਕਾਬੂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਹੈ ।

ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ : ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਗਾ, ਪਰ ਜੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹੇ ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਇਸਤਰੀ ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ, ਤੇ ਪਤੀ ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਇਸ ਮਹਲ ਦੇ ਦੋ ਵਡੇ ਥਮ੍ਹ ਹਨ। ਧਰਮ ਰਖਿਅਕ, ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਲਾਡਲੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਕਲਮ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ :—

ਸੁਧ ਜਾਬ ਹਮਧਰੀ, ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ ॥
ਪੂਤ ਇਹੈ ਪ੍ਰਨ ਤੋਹਿ, ਪ੍ਰਾਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਰੇ ॥
ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸੰਗ ਨੇਹ ਨਿਤ ਬਢੈਯਹੋ ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜਯਹੋ ॥

ਸਾਰੇ ਕਾਲਜੀਏਟ . ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹਨ। ਲਾਲਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ।

ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ . ਲੈ ਭਾਈ ਮੈਨੂੰ ਅਗੇ ਹੋਣ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਸ਼ੰਕਾ ਕੱਢ ਲਵਾਂ।

ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ . ਲੈ ਭਈ ਤੂੰ ਵੀ ਅਗੇ ਆ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ . ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਓ ਕਿ ਕੂਕੇ ਥਾਲੀ ਧੋ ਕੇ ਕਿਉਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ? ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਗਲੀਜ਼ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ . ਇਹ ਗਲੀਜ਼ ?

ਸਭ . ਵਾਕਈ ਠੀਕ ਏ। ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੰਕਾ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਬੜਾ ਰੜਕਦਾ ਏ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪਾਗਲਪਨ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ . ਪਾਗਲਪਨ ? ਤੁਹਾਡੀ ਅਕਲ ਖੇਤ ਚਰਨ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਲਗਾਮ ਦੇ ਕੇ ਰਖੋ। ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰੋ।

ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ . ਅਸੀਂ ਜਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਥਾਲੀ ਧੋ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੀਅ ਮੁਤਲਾਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਪਾਗਲ-ਪਨ ਨਹੀਂ ?

ਪੰਡਿਤ ਜੀ . ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਗਲਪਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਆਲਿਮ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪਾਗਲ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਾ+ਗਲ। ਜਿਸ ਨੇ ਗਲ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਸਮਝਦਾਰ। ਕੂਕੇ ਠੀਕ ਪਾਗਲ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਭੋਲੇ ਓ ਇਸ ਦੇ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਕਾਲਜੀਏਟ : ਲਾਭ ? ਖਾਕ ?

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਧਿਆਨ ਮੇਰੇ ਵਲ ਕਰੋ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਅੰਨ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਅੰਨ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ, ਉਥੇ ਭੁਖ-ਮਰੀ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰ ਸਕਦੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਥਾਲੀ ਧੋ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦੀ ਕਦੇ ਥੁੜ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾ ਵਿਕਣ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਵੇਖੋ ! ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬੋਂ ਟੁਰੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕਿ ਇਸ ਮਹਿੰਗਾਈ ਸਮੇਂ, ਇਥੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ 24 ਘੰਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ : ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ? ਕਿਥੇ ?

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ? ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਭੁਗੋਲ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ?

ਸਾਰੇ : ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਇਹ ਲੁਧਿਆਣੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਉਹ ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਕੂਕ ਉਠੀ। ਉਸ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਬਿਗਲ ਨੇ ਲੰਡਨ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਕੰਬਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਥੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਲੰਗਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਚੋਪੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਤ੍ਰਿਭੋਲੇ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੀ ਸਬੂਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿਘ : ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਅਨੋਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਸੁਣੀ ਨਾ ਤਕੀ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਵਿਦਿਆਰਥੀਓ ! ਉਥੇ ਤਾਂ ਬਨਾਸਪਤੀ ਆਦਿ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਥਾਲੀ ਧੋ ਕੇ ਪੀਣ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਡੂੰਗਾ ਰਾਜ਼ ਛੁਪਿਆ ਹੈ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਰਾਜ਼ ?

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਇਕ ਤਾਂ ਅੰਨ ਜਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਧਿਆਨ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਘਟ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਸਦਾ ਅਰੋਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਭ ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਖਾਣ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਕੌਮੀ ਬਚਤ ਹੈ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ : ਕੌਮੀ ਬਚਤ ?

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਸਬਰ ਕਰੋ ! ਕਾਹਲੇ ਨਾ ਪਵੋ। ਕਾਹਲੀ ਅਗੇ ਸਦਾ ਟੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ : ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦਸੋ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਤੁਸੀਂ ਹਿਸਾਬਦਾਨ ਹੋ, ਫੜੋ ਕਾਗਜ਼ ਪੈਨਸਿਲ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ : ਕਾਗ਼ਜ਼ ਪੈਨਸਿਲ ?

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਹਾਂ ਹਾਂ, ਕਾਗਜ਼ ਪੈਨਸਿਲ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ਬੋਲੋ ਜੀ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਜੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕ ਵੇਰ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਲਾ ਅੰਨ ਛਡੇ ਤਾਂ ਇਕ ਤੋਲਾ ਅੰਨ ਜ਼ਾਇਆ ਗਿਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਈ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਸਭਿਅਤਾਹੀਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋ ਤੋਲੇ ਅੰਨ ਬੇਅਰਥ ਗਿਆ। ਚਲੋ ਦੋ ਨਾ ਸਹੀ ਇਕ ਈ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 40 ਪੁਰਸ਼ਾਂ 40 ਤੋਲੇ ਅੰਨ ਖ਼ਰਾਬ ਕੀਤਾ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਔਸਤਨ ਇਕ ਆਦਮੀ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ 40 ਤੋਲੇ ਅੰਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ

ਹੋਇਆ ਕਿ 40 ਆਦਮੀ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਹਿਸਾ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ : ਹਿਸਾਬ ਤਾਂ ਇਹੋ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 40 ਕਰੋੜ ਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਕਰੋੜ ਦਾ ਭੋਜਨ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰ ਗਏ । ਭਾਵ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ 1/40 ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੀ ਜਨ ਸੰਖਿਆ 4 ਅਰਬ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ 1/40 ਕਢੋ ।

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਤਾਂ ਦਸ ਕਰੋੜ ਬਣ ਗਿਆ ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚ ਲਵੋ ਕਿ ਥਾਲੀ ਧੋ ਕੇ ਪੀਣ ਦੇ ਕੀ ਲਾਭ ਹਨ ।

ਇਕ ਸਰੋਤਾ : ਪੰਡਿਤ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਸੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਅਰਜ਼ ਹੈ !

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਦਸੋ । ਸਤਿ: ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਜੀਂਦੇ.

ਸਰੋਤਾ : ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੀਊਂਦੇ ਹੋਣ ਬਾਬਤ ਵੀ ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਤੁਸੀਂ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਰਗੋਈ ਵਿਖੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ, ਖ਼ਾਸ ਮਤਲਬ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ।

ਸਰੋਤਾ : ਪੰਡਿਤ ਜੀ, ਜ਼ਰਾ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਦਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਹੀ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਬਰਮਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ 29 ਨਵੰਬਰ, 1885 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ।

ਸਰੋਤੇ : ਜੀ ।

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਇਸ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਜਦਿਆਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜੋ ਬਸਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜੇ ਸਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਉਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਸਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਿਆਂ ਨਾ ਔਂਦੇ। ਬਸ ਉਸੇ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚੀਨੀ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਹ ਬਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਹ ਕਰ ਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਟਕਾ ਅਤੇ ਗੜਵੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ।

ਸਰੋਤਾ : ਹੋਰ ਵੀ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ?

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਆਖਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਰੀਸਰਚ ਸਕਾਲਰ ਪਿਛਲੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਐਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਲੱਭੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ 29 ਨਵੰਬਰ, 1885 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦੇਹੁ ਕਰਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਪ ਚਾਪ ਕਿਸੇ ਦੁਰੇਡੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਰਮਾਂ ਆਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ।

ਸਰੋਤਾ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ?

ਪੰਡਤ ਜੀ : ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਰਮਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਬਰਮਾ ਦਾ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਰ ਚਾਰਲਸ ਬਰਨਾਰਡ ਸੀ, ਇਹ ਅਫਸਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਖਬਰ ਦੇ ਕੇ ਬਰਮਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਸਫ਼ਲ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਯਕੀਨ ਨਾ ਦਿਵਾ ਸਕਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਏਸੇ ਅਫਸਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਰਤੀ ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੱਟਰ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਇਕ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਅਸਲੀਅਤ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਤੀ।

ਸ੍ਰੋਤਾ : ਉਹ ਕੀ ?

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਭਦੌੜ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਹੀ ਰਿਆਸਤ ਹੈ ਬਰਨਾਲੇ ਦੇ ਕੋਲ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਭਗਤ ਸਰਦਾਰ ਸਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਰ ਚਾਰਲਸ ਬਰਨਾਰਡ ਨੇ 23 ਅਗਸਤ ਸੰਨ 1886 (ਯਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ) ਦੇ ਪਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੂਕੇ ਨੂੰ ਐਸੀ ਦੁਰੇਡੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸ੍ਰੋਤਾ : ਵਾਹ ! ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ? ਕਿਹਾ ਝੂਠ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦਸ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗਲ ਖਤਮ ਕਰਾਂਗਾ।

ਸਰੋਤੇ : ਦਸੋ ਜੀ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਸਾਲ 1891 ਈ: ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੋਟ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਉਹ (ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਰੰਗੂਨ ਵਿਖੇ ਸੰਨ 1887 ਜਾਂ 1888 ਵਿਚ ਗੁਜਰ

ਗਏ।'' ਹੁਣ ਦਸੋ ਕਿਸ ਸਰਕਾਰੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਏਥੇ ਸਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ, ਮਰਗੋਈ ਦੀ ਥਾਂ 'ਰੰਗੂਨ' ਅਤੇ ਸਾਲ 1885 ਦੀ ਬਜਾਏ "1887 ਜਾਂ 1888' ਲਿਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਗੱਲ ਸਿਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਝੂਠੋ ਝੂਠ ਚੁਤਾਲ ਸੌ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ।

ਸਭ ਸ੍ਰੋਤੇ : ਬਹੁਤ ਖੂਬ, ਬਹੁਤ ਖੂਬ, ਬਹੁਤ ਖੂਬ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ।

ਪੰਡਿਤ ਜੀ : ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਤਨੇ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ ਲਈਏ।

ਰੱਖੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰੀਤ
ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ।

ਕਵੀ ਸਮੇਲਨ

ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਭਾਈ

ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਆਲਿਮ

ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਭਾਈ ਭਾਈ, ਰੂਹ ਇਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੋ ।
ਜਮਣ ਮਰਣ ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ, ਐਪਰ ਹੈਨ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਦੋ ।
ੳਕਾਰ ਹੈ ਹੱਦ ਦੁਹਾਂ ਦੀ, ਇੱਕ ਤੱਤ ਨਜ਼ੀਰਾਂ ਦੋ ।
ਖਤ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨ ਕੋਈ, ਨੁਕਤਾ ਇਕ ਲਕੀਰਾਂ ਦੋ ।
ਸਭਯਤਾ ਤੇ ਕਲਚਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ, ਕਲਮ ਇਕ ਤਹਿਰੀਰਾਂ ਦੋ ।
ਮਸਿਆ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ, ਮੰਨਣ ਦੀਆਂ ਤਦਬੀਰਾਂ ਦੋ ।
ਸ੍ਰੋਤ ਇਕ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਆਲਿਮ, ਬਲਬ ਦੀਆਂ ਤਨਵੀਰਾਂ ਦੋ ।

ਸਿੱਖ ਦੀ ਤਲਵਾਰ

ਸਿਖ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਊਹ, ਰਖਿਆ ਜੋ ਕਰਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ।
ਜੋ ਢਾਲ ਹੈ ਮਲਜ਼ੂਮ ਦੀ, ਦੁਖੀਏ ਦੇ ਦਰਦ ਕਲੇਸ਼ ਦੀ ।
ਜ਼ਾਲਿਮ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮੋ ਹੋੜਦੀ, ਜਾਬਰ ਨੂੰ ਜਬਰੋਂ ਮੋੜਦੀ ।
ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਕਰਦੀ ਦਮਨ ਹੈ, ਖਲਦਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮੋੜਦੀ ।
ਜਗਮਗ ਕਰੇ ਜਾ ਚਮਕਦੀ, ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਚਮਕਦੀ ।
ਗਾਸਬ ਦੀ ਗਰਦਨ ਕਪਕੇ, ਬਲੀਆਂ ਦੇ ਦਲ ਵਿਚ ਦਮਕਦੀ ।
ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖੜੇ ਦੂਰ ਕਰ, ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਢਾਲ ਹੈ ।

ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਰੁਅਬ ਨੂੰ, ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਕਰਦੀ ਪਾਮਾਲ ਹੈ।
ਤਲਵਾਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਸਿਖ ਦੀ, ਮਾੜੇ ਤੇ ਕਰਦੀ ਵਾਰ ਜੋ।
ਨ ਦੇਸ਼ ਹਿਤ ਨ ਕੌਮ ਹਿਤ, ਕਰਦੀ ਨ ਕਦੇ ਉਪਕਾਰ ਉਹ।
ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਵਾਸਤੇ, ਜੋ ਜੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਵਦੀ।
ਜ਼ਾਲਮ ਦੀ ਕਰਦੀ ਮਦਦ ਜੋ, ਮਜ਼ਲੂਮ ਨੂੰ ਦਬਾਂਵਦੀ।
ਮਾੜੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਛਹਿ ਨਹੀਂ, ਤਕੜੇ ਨੂੰ ਜਿਸਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ।
ਸੰਤਾ ਦੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੈ ਨਹੀਂ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਜਿਸਦੀ ਖੈ ਨਹੀਂ।
ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਢਾਲ ਨ, ਕਰਦੀ ਜੋ ਤਰਸ ਰਵਾਲ ਨ।
ਜਾਬਰ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਨਾ, ਜ਼ਾਲਮ ਕਰੇ ਪਾਮਾਲ ਨ।
ਬੇਜਬਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦੀ ਜੋ ਦਰੇਗ ਨਾ।
"ਆਲਿਮ" ਹਕੀਕਤ ਹੈ, ਕਦੇ ਸਿਖ ਦੀ ਉਹ ਸਮਝੋ ਤੇਗ਼ ਨਾ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਦੀ ਫੋਟੋ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਦੀ ਫੋਟੋ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲ ਰਹੀ।
ਕੁਲ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਦਸਾਂ, ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹਾਂ।
ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਖਾਸ ਗੁਰੂ ਬਾਰਵੇ ਦਾ
ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲੋਹ ਦਾ ਪੱਕਾ ਮੈਂ ਪੁਜਾਰੀ ਹਾਂ
ਨਾਮਧਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਾਪ ਨਹੀਂ
ਇਕ ਵਾਰੀ ਛਡਕੇ, ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ ਆਖਦਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹਾਂ।

ਕੂਕਾ

ਸ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਕੂਕਾ ਦਮਦਮਾ

ਬਾਰੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਡਿਠਾ ਧਿਆਨ ਲਾਕੇ, ਗੜਵਾ ਖੂਹ ਤੇ ਰਿਹਾ ਖੜਕਾ ਕੂਕਾ।
ਠੰਡ ਠੁਰਕ ਨ ਇਨ੍ਹ ਸਰਸਾਮ ਹੋਵੇ, ਅਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਵੇ ਨਹਾ ਕੂਕਾ।

ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹਿ ਕੇ, ਨਿਤ ਉਚੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਲਗਾ ਕੂਕਾ।
ਇਹਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚ ਤਸੀਰ ਡਾਢੀ, ਉਡਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਲਏ ਫਸਾ ਕੂਕਾ।
ਲਾਹ ਕੇ ਰੰਗ ਬੰਗੜੇ ਫੂਕ ਦਿਤੇ, ਚਿਟੇ ਕਪੜੇ ਦੇਵੇ ਪਵਾ ਕੂਕਾ।
ਅਸੀਂ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੌਣ ਵਾਲੇ, ਅਧੀ ਰਾਤ ਤੇ ਦੇ ਜਗਾ ਕੂਕਾ।
ਅਸੀਂ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਨਿਤ ਰਿਹਾ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਹਟਾ ਕੂਕਾ।
ਪਿਛੋਂ ਲਹਿ ਜਾਵੇ ਇਹ ਰਤਨ ਸਿੰਘ। ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਲਏ ਬਣਾ ਕੂਕਾ।

ਰਹੁਰੀਤੀ

ਜੇਠ ਜੁਗਤ ਪਛਾਣੀ, ਹਥੀਂ ਆਪ ਪੀਣ ਪਾਣੀ।
ਕੀਤੇ ਬਾਝ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਪਰਸ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ।
ਸਿੰਘ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਸੱਚ, ਇਹੁ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਤ।
ਛੋਡ ਚੁਗਲੀ ਬਖੀਲੀ, ਖੌਫ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ।
ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਲ ਡਿਠੀ, ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਨ ਮਿਠੀ।
ਤੁਰੇ ਜਾਣ ਸਿਧੇ ਰਾਹ, ਗਹਿਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਤਕਦੇ।
ਇਹੋ ਨਾਮ ਹੋ ਅਮੋਲ, ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬੋਲ।
ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਕਰਨ ਟਹਿਲ, ਸੀਸ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਰਖਦੇ।

ਬਾਰਹ ਮਾਂਹ ਵਿਚੋਂ
ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ

ਵਿਛੋੜਾ

ਮਾਘ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀਨਾ ਭੁਜ ਕੇ ਕਬਾਬ ਹੋਇਆ।
ਲੋਕਾਂ ਲਗੇ ਸੀਤ ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਅੰਗਿਆਰੀਆਂ।
ਪੀਆ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੇ ਹੈ ਕਰ ਦਿਤਾ ਘਾਇਲ ਮੈਨੂੰ।
ਐਸੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਕਟਾਰੀਆਂ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜਾ ਇਹ ਗੁਨਾਹ ਕਰ ਬੈਠੀਆਂ।
ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਰੋਵਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ।
ਸੋਹਣੇ ਦਿਲਦਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਾਝੋਂ।
ਝੂਠੀਆਂ ਨੇ ਜਗ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਯਾਰੀਆਂ।

ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ 'ਸਿਆਮ'

ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ

ਡਾ: ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਸਾਡਾ ਹਰ ਯੁਗ ਸੰਕਟ ਦਾ ਹੈ, ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ।
ਸੰਕਟ ਘਿਰੇ ਮਨੁਖਾਂ ਚੋਂ ਹੀ, ਜਨਮ ਲਏ ਭਗਵਾਨ।
ਧਰਤੀ ਸਾਡਾ ਘਰ ਏਥੇ ਹੈ, ਸਦਾ ਧਰਮ ਦੀ ਹਾਨ।

ਸਾਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਖਾਤਰ, ਰਬ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨ।
ਇਹ ਰਬ ਸਾਡਾ ਸਦਾ ਸਨੇਹੀ, ਸਾਡੀ ਜਾਨ ਦੀ ਜਾਨ।
ਕਿੰਨਾ ਅਜਬ ਕਿ ਉਹੀ, ਉਹ ਸਾਥੋਂ, ਹੋਵੇ ਨ ਪਹਿਚਾਨ।

ਕਦੀ ਇਹੋ ਰਬ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਦਾ, ਵੈਰੀ ਸਕਲ ਜਹਾਨ।
ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਵੀ ਪੱਥਰ, ਸੁਟਣ ਲੋਕ ਨਦਾਨ।
ਕਦੀ ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ।
ਕਦੇ ਦੇਸ 'ਚੋਂ ਪੁਟਣ ਲੋਕੀ, ਸੁਟਣ ਦੂਰ ਵਿਰਾਨ।

ਦੇਸ ਰਹੇ ਪਰਦੇਸ ਰਹੇ, ਉਹਦਾ ਦੁਖੀਆਂ ਵਿਚ ਧਿਆਨ।
ਨਾ ਸ਼ੁਕਰੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਵੀ, ਨਿਤ ਉਹਦਾ ਇਹਸਾਨ।
ਰਾਮ ਚੰਦ ਉਹ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਉਹ, ਉਹੀ ਰਾਮ ਰਹਿਮਾਨ।
ਲੰਕਾ ਬਰਮਾ ਭੇਜਣ ਵਾਲਿਆ, ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਪਛਾਣ।
ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਓ, ਲਾਓ ਜਰਾ ਅਨੁਮਾਨ।
ਕੀ ਬੀਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਖੁਸਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ।

ਉਸ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵਿਸਾਹ ਨ ਛਡੋ, ਉਹ ਹੈ ਸਦਾ ਮਹਾਨ ।
ਮੁੜ ਆਵੇਗਾ, ਮੁੜ ਆਵੇਗਾ, ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ।
ਅਜੇ ਉਸਦੇ ਹਥੋਂ ਹੋਣਾ, ਸਾਡਾ ਵਡ ਕਲਿਆਨ ।
ਮਹਾਂ ਹਨੇਰੇ ਜਗਮਗ, ਜਗਮਗ, ਉਸਦਾ ਗੂੜ ਗਿਆਨ ।
ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ ਪਾਪ, ਧਰਮ ਮੁੜ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰਧਾਨ ।
ਮੁੜ ਆਵੇਗਾ, ਮੁੜ ਆਵੇਗਾ, ਉਹ ਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ।

ਲਲਿਤ ਪਦ

ਪੰਥ ਭੂਸਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

ਵਿਸਯ ਅਗਨਿ ਕਰ ਤਪਤ ਰਿਦੇ ਜਿਨ ਨਾਮਾਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਠਾਰੇ ।
ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਅਨੁਰਾਗੀ ਕੀਤੇ ਪਾਪੀ ਪਾਮਰ ਭਾਰੇ ।
ਭੰਗ ਸ਼ਰਾਬ ਅਫ਼ੀਮ ਛੁਡਾਕੇ, ਨਸ਼ਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਦਿਤਾ ।
ਮੰਗ ਖਾਣ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ, ਦਸ ਧਰਮ ਦਾ ਕਿਤਾ ।
ਫੁਟ ਈਰਖਾ ਵੈਰ ਭਾਵ ਅਰ ਨਫਰਤ ਮਨੋ ਹਟਾਈ ।
ਮੁਦਿਤਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਕਰੁਣ, ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਸਿਖਾਂ ਚਿੱਤ ਵਸਾਈ ।
ਭੁਖਾ ਨੰਗਾ ਰੋਗੀ ਸੋਗੀ ਜੋ ਸਰਨੀ ਚਲ ਆਵੇ ।
ਹੋਇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਅਰ ਪਰਮ ਅਨੰਦੀ ਜੀਵਨ ਸਰਵ ਵਿਤਾਵੇ ।
ਦੀਨ ਕੀਰ ਅਪਮਾਨਿਤ ਜੀਣਾਂ ਸ੍ਵੈ ਸਤਕਾਰ ਦ੍ਰਿੜਾਯਾ ।
ਭਗਤ ਗਿਆਨੀ ਸੂਰਵੀਰ ਹੋ ਰਹਿਣਾ ਜਗਤ ਸਿਖਾਯਾ ।
ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੇ ਅਦਭੁਤ ਮੂਰਤਿ ਚੀਨੀ ।
ਸਿਰ ਤੇ ਖੰਡਾ ਹੱਥ ਸਿਮਰਨੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਬਾਕੀ ਚੀਨੀ ।
ਜਿਸਦੀ ਮਿਠੀ ਬਾਣੀ ਅਗੇ ਫਿਕੀ ਲਗਦੀ ਚੀਨੀ ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨੇਤਰ ਵਿਗਸਦੇ, ਜਿਉ ਰਵਿਪਿਖ ਗੁਲ ਚੀਨੀ ।

ਐਸੇ ਐਸੇ ਹਨ ਨਾਮਧਾਰੀ

ਕੂਕੇ ਸਿੰਘ—ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਜੋਬਨ ਤੇ ਸੀ। ਅਕਾਸ਼ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਧਰਤੀ ਮਖਮਲੀ ਬਰਫ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਪਈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘ ਦੁਧ ਚਿਟੇ ਬਸਤਰਾਂ ਨਾਲ, ਹੰਸਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਗੂੰਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਿਸਟਰ ਮੈਕ ਤੰਬੂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਟੋਪੀ ਲਾਹ ਕੇ ਨਜ਼ਾਰਾ ਤਕਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਚੀ ਬਾਂਹ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਲ ਪੈਰਾਂ ਉਪਰ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਫੌਜੀ ਤੇ ਸਿਵਲ ਅਫਸਰ ਇਹ ਵੇਖ ਚਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਡਿਸਿਪਲਨ ਹੈ ਕਿ ਹੱਥ ਉਠਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘ ਇਕਦਮ ਰੁਕ ਗਏ ਹਨ ਜਦ ਪੁਲੀਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਬਨਾਣ ਲਗੇ ਤੇ ਹਰੇਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਤਾ, ਟਿਕਾਣਾ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈਰਤ ਗੁਮ ਹੋ ਗਈ।

ਮੁਨਸ਼ੀ—ਨਾਮ ?
ਸਿੰਘ—ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ
ਮੁਨਸ਼ੀ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ?
ਸਿੰਘ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ
ਮੁਨਸ਼ੀ—ਮਕਾਮ ?
ਸਿੰਘ—ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ।

ਜਿਨਿਆ ਸਿੰਘਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਪੁਛਿਆ ਸਭ ਦਾ ਇਹੋ ਉਤੱਰ ਸੀ।

ਸ: ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ— ਦੇਸ਼ ਧਰਮ ਤੇ ਗਊ ਰਖਿਆ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨ ਸਹਾਰਦੇ ਗਊਆਂ ਛੁਡਾਨ ਹਿਤ ਬੁਚੜਖਾਨੇ ਤੇ ਹਲਾ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਬੁਚੜ ਮਾਰੇ ਗਏ ਕੁਝ ਜ਼ਖ਼ਮੀ, ਸਿੰਘ ਕਾਰਾ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਗਏ, ਪੁਲਿਸ ਬੇਗੁਨਾਹੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਤੇ ਨਿਹੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਕੇ ਗਿਦੜ ਕੁਟ ਚਾੜੀ। ਜੋ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਮੰਨ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜਾ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਭਾਈ ਬੀਹਲਾ ਸਿੰਘ, ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ, ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੇ-ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਕੇ ਹਸਦਿਆਂ ਹਸਦਿਆਂ ਫਾਂਸੀ ਤੇ ਚੜ ਗਏ ਤੇ ਸਚਖੰਡ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ।

ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਸੂਬਾ— ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਦ ਰਾਏ ਕੋਟ ਦੇ ਬੁਚੜ ਕਤਲਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਜੇਲ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਫਾਂਸੀ ਤੇ ਚਾੜਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਵਨ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਬਿਲਿਆ ਸਾਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਤੇ ਚਾੜ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝ ਲਈਂ ਕਿ ਖੇਡ ਮੁਕ ਗਈ ਏ, ਵੇਖ ਕਿਸੇ ਮਾਈ ਦਾ ਪੇਟ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਗੰਦਾ ਕਰ, ਜਨਮ ਲਵਾਂਗੇ ਵਡੇ ਹੋਵਾਂਗੇ ਤੇ ਜਦ ਤਕ ਤੈਨੂੰ ਦੇਸੋਂ ਕਢ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਦਮ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗੇ।

ਜਦ 1872 ਦੀ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਦੇਸ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ, ਕਾਲੀ ਕਮਲੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਗਡੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਲਗੇ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਥ ਜੋੜ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੋ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਂਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਕਰੋ। ਪਰ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਭਾਈ! ਮੇਰੇ ਗਿਆ ਬਿਨਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਤੁਰਨਾ, ਮੈਂ ਇਸੇ ਦੇਹ ਵਿਚ ਆਵਾਂਗਾ ਤੇ ਜਦ ਤਕ ਗਊ ਗ੍ਰੀਬ ਦੇ ਗਲ ਤੋਂ ਛੁਰੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ ਉਤਨਾ ਸਮਾਂ ਇਸੇ ਦੇਹ ਵਿਚ ਰਹਾਂਗਾ।

ਸ: ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਸਰਹਾਲੀ ਤੇ ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਭੂਰੇ ਗਿਲ—

ਬੜੇ ਸਰਦੇ ਪੁਜਦੇ ਘਰਾਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹੂਕਾਰਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਸਭ ਥਾਂਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੈਹਣੇ ਵਾਲੀਆਂ ਵਹੀਆਂ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਰਖਵਾ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁਟਵਾ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਕੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾ ਪਾ ਲਈ। ਮਕਰੂਜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ।

ਸ: ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨਾਰਲੀ—

ਸ: ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨਾਰਲੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਸਨ। ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਵਿਥਿਆ ਸੁਨਾਈ। ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪੈਸਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ 36 ਹਜ਼ਾਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੰਮ ਚਲ ਸਕਦਾ ਏ। ਸ: ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਤਕੜੀ ਨਾਲ ਤੋਲ 36 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖੁਰਜੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੁਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸਰਦਾਰਾ ਕੋਈ ਨਾਵਾਂ ਪੱਤਰਾ ? ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨੇਤਰ ਸਜਲ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿਖ, ਮੈਂ ਵੀ ਉਸੇ ਘਰ ਦਾ ਕੂਕਰ, ਫਿਰ ਨਾਵਾਂ ਪੱਤਰਾ ਕਾਹਦਾ ? ਜਦ ਹੋਊਗਾ ਦੇ ਜਾਵੀਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ। ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਏ ਜਦ ਘਿਉ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚਾਰ ਸੇਰ ਪਕਾ ਵਿਕਦਾ ਸੀ।

ਸ: ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੀਫ—ਦੂਰ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸ: ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੀਫ ਸਾਹਿਬ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਮਰੋਹਾ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲ ਦਾ ਸੇਠ ਨਾਲ ਸੌਦਾ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ। ਦਲਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਮਿਲ 20 ਲਖ ਮੁਲ ਦੀ ਹੈ ਤੇ 18 ਲਖ ਇਕ ਸੇਠ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ 12 ਲਖ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਗਲ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦਲਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ 12 ਲਖ ਤੋਂ ਜਿੰਨਾ ਵਧ ਜਾਵੇ ਫਿਫਟੀ ਫਿਫਟੀ। ਮਾਲਿਕ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਤੂੰ ਵੀ ਐਸ਼ ਲੈ, ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਤਸਵੀਰ ਆਖਲੋਤੀ ਬਸ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਗਾਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ ਦਲਾਲ ਹੱਕਾਂ ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਚਰਨੀ ਹੱਥ ਲਾਏ ਤੇ ਆਖਿਆ ਸਰਦਾਰਾ ਧੰਨ ਹੈਂ ਤੂੰ ਤੇ ਧੰਨ ਹੈ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ।

ਸ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲ—ਸ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲ ਦੇ ਚੰਗੇ ਤਗੜੇ ਵਿਪਾਰੀ ਸਨ। ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਘਾਟਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਲਹਿਣੇਦਾਰਾਂ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੇਬ ਕੁਤਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਦੀਵਾਲਾ ਕਢ ਦਿਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਜਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣਾ ਦੋਸ਼ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ ਇਹ ਜੇਬ ਕੁਤਰਨ ਵਾਲੀ ਮੇਰੀ ਘਾੜਤ ਸੀ ਤਾਂਕਿ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਲਾ ਛੁਡਾ ਸਕਾਂ, ਜੇ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਪਾਈ ਪਾਈ ਤਕ ਚੁਕਾ ਦੇਵਾਂ। ਲੈਣੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ ਆਨਾਂ ਦਆਨੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਚੁਕਤਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਫਲ ਲਿਆਈ। ਉਹ ਮਾਇਆ ਲੈ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਜਾਕੇ ਜਿਨਾਂ ਲਹਿਣੇਦਾਰ ਆੜਤੀਆਂ ਲੈਣੇ ਉਤੇ ਲੀਕਾਂ ਫੇਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਪੈਸਾ ਚੁਕਾਇਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਾਇਆ।

ਲੈਣਦਾਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਇਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਮੋਈਆਂ ਰਕਮਾਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਸ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ– ਸ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਗੰਜ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ 800 ਰੁਪਿਆ ਮਿਲਿਆ । ਇਹ 1947 ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਸੋਖੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਟੂਆ ਜੇਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ । ਬਟੂਏ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਟਕਾਈ ਪਹਾੜ ਗੰਜ ਦੇ ਥਾਣੇ ਪੁਜੇ ਤੇ ਮਾਇਆ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਰਖੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਇਹ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਾਰਨਾਮਾ ਵੇਖ ਚਕ੍ਰਿਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਰਾਮ ਬਾਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਸੋਖੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਰਤਵ ਦੀ ਪੁਰ ਜੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੇ ਸਾਰੇ ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਫੌਜ ਦੀ ਲੋੜ ਨ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ।

ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਖਾਪੜਖੇੜੀ– ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਖਾਪੜਖੇੜੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਕ ਸਾਹੂਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਪੈਸੇ ਉਧਾਰ ਲਏ। ਸਾਹੂਕਾਰ ਨਾਵਾ ਪਤਰਾ ਨ ਲਿਖਾਇਆ, ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਉਪਰੰਤ ਸਾਹੂਕਾਰ ਪੈਸੇ ਮੰਗੇ ਪਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਹਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਕਿਹਾ ਅਜੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਜਦ ਹੋਣਗੇ ਦਿਆਂਗਾ । ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਸਾਹੂਕਾਰ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਇਹੋ ਉਤਰ ਸੀ, ਸਾਹੂਕਾਰ ਖਹਿੜੇ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਿੰਨਤ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਦਾਵਾ ਠੋਕ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਮੁਕਰ ਗਿਆ। ਸਾਹੂਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਅਰਜੀ ਖਾਰਜ ਹੋ ਗਈ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸੇ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰ ਹਾਜਰ ਹੋ, ਸਚੋ ਸਚ ਕਹਿਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼

ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਉਵੇਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਜਜ ਹੈਰਾਨ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਇਆ। ਤੇ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਧੰਨ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸਚੇ ਤੇ ਧਰਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਬਨਾਣ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਚੰਦੋਵਾਲ– ਸ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਚੰਦੋਵਾਲ ਦੇ ਉਘੇ ਸਿਖ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਾ ਛਕਾ ਲੈਣ ਆਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਇਹ ਲੀਲਾ ਕੀਤੀ। ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਨ ਗਿਆ, ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਾ ਛਕਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਪੁਤਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਲਭਣ ਨਿਕ-ਲਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਗੁਰੂ ਦਾ ਲਾਲ ਨਾਰੋਵਾਲ ਕਿਸੇ ਜਰੂਰੀ ਕੰਮ ਜਾਂਦਾ ਨਜਰੀ ਆਇਆ। ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਚਰਨ ਪਰਸੇ ਤੇ ਘਰ ਚਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਰਾਹੀ ਸਿਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਅਜੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਇਕ ਦੋ ਵੇਰ ਅਰਜ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਸਿਖ ਨਾ ਮੰਨਿਆਂ ਤਾਂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਵਿਸਪਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ? ਸਿਖ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੜਖੜਾਂਦੇ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਜਦ ਤਾਈਂ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਨ ਲਵੇ, ਆਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਕਦਾ। ਅਜ 8 ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਵੀ ਵਰਤ ਰਖੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਬਚੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਸਿਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਟੁਰ ਪਿਆ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ ਤੇ ਸੰਤ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਆਈ।

ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ– ਮਾਛੀ ਕੇ ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ—ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ? ਵਾਹੀ ਕਰ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦਾ

ਸੀ । ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਸਦੇ ਘਰੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਲ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਸਨ ; ਲੰਗਰ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਰੌਣਕਾਂ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ । ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਬਾਹਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਇਕ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਰਖ ਜਾਂਦਾ ਜਿਥੋਂ ਆਏ ਸਾਧ ਕੁੰਜੀ ਲੈ, ਦਰਵਾਜਾ ਖੋਲ ਜਲ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ । ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਕ ਜਥਾ ਉਤਰਿਆ, ਉਸਨੂੰ ਚਾਬੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਚੂਥੀ ਪੁਟ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਜਦ ਸੰਤ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਘਰ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਚੂਥੀ ਪੁਟੀ ਵੇਖੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰ-ਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਚਰਨ ਛੂਏ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹੋ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਤੁਹਾਥੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ?

ਸੰਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ—ਕੋਟਲੀ ਅਰੂੜੇ ਜਿ. ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ

ਸੰਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਬੜੇ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਤੇ ਸਿਦਕੀ । ਆਏ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾ ਛਕਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ । ਜੇ ਸਾਧ ਜਾਣ ਲਗਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੜਵੇ ਗੁਟਕੇ ਤੇ ਕਛਹਿਰੇ ਲੁਕਾ ਦੇਣੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜਾ ਨਾ ਸਕਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ ।

ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਸੰਘਿਆ ਦਾ—ਪਿੰਡ ਸੰਘੀਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਲ

ਸੰਤ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਤਿਜੁਗੀ ਸੁਭਾਓ ਦੇ ਸਜਣ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਬਾਰ ਸਭ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੇਖੇ । ਗੁਰੂ ਕੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਘੋੜੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖੁਲੇ ਖੇਤ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੁਣ ਤਿਵੇਂ ਖਾਣ ਪੀਣ । ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਦਾਈ ਬਾਦਾਮ, ਖੰਡ, ਘਿਉ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੇਵਲ ਖਾਲੀ ਭਾਂਡੇ ਭਰਨਾ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ ।

ਸ: ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਤੰਬੂਆਂ ਵਾਲੇ—ਸ੍ਰ: ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਤੰਬੂਆਂ ਵਾਲੇ ਮਾਮੇ ਭਣੇਵੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਠ ਪਏ ਤੇ ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਸੁਚੇ ਹਨ। ਮਨਮੋਹਣ ਮਾਮੇ ਦਾ ਬੜਾ ਅਦਬ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਕਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। 1984 ਦੇ ਦੰਗੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ 8-10 ਲਖ ਦਾ ਮਾਲ ਸੜ ਗਿਆ, ਪਰ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਲੀਲਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਾ, ਘਾਟੇ ਵਾਧੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਤੇ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿਤਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਿਲੀ ਦੇ ਹੋਲੇ ਸਮੇਂ ਉਪਰ ਦਸੇ ਘਾਟੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 51 ਹਜ਼ਾਰ ਉਗ੍ਰਾਹੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਸੀਸ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਰਖ ਦਿਤਾ ਜੇ 1987 ਦੇ ਅਸੂ ਦੇ ਜਪ-ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜਾਣੇ।

ਬੇਟ ਦਾ ਸਿੰਘ—ਬੇਟ ਵਿਚ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਜਿਮੀਦਾਰ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਖਰਬੂਜੇ ਦੀ ਵੇਲ ਆ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬੜਾ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਸਵਾਦੀ ਖਰਬੂਜਾ ਲਗਾ। ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਖਰਬੂਜੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ, ਜਿਸਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਵੇਲ ਉਗੀ ਸੀ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਲੋਕ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਬਗਾਨੇ ਖੇਤ ਦਾ ਰਿਝਾ ਸਾਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਅਸਲ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਂਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ—ਬੂੜੇ ਡਲੇ ਮਾਈ ਬਸੰਤ ਕੌਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਕੋਹੜ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਚੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਕ ਨ ਦੇਵੇ। ਮਾਈ ਸੰਤ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਝੁਰੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਵੇਲ

ਵਧਾਓ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ। ਸੰਤ ਖਾਨੋਮਲੀ ਅਪਣੀ ਦੋਹਤਰੀ ਪਾਸ ਗਏ ਤੇ ਬੀਬੀ ਦਾ ਸਾਕ ਮੰਗਿਆ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਾਪੂ ਜੀ ਸਾਕ ਜਿਥੇ ਮਰਜੀ ਕਰ ਆਓ, ਪਰ ਬਸੰਤ ਕੌਰ ਦੇ ਪੁਤਰ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਰਾਪ ਕਾਰਨ ਕੋੜ੍ਹ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੋੜ੍ਹ ਮੈਂ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਸੰਤਾਂ ਕੋਹੜ ਲੈਣ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਕੀਤਾ, ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਮੰਗਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਤੇ ਕੋਹੜ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਓਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਚੜੇ। ਲੜਕੇ ਦੀ ਦੇਹ ਕੁੰਦਨ ਵਰਗੀ ਹੋ ਗਈ।

ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਛੂਤੀਏ— ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਛੂਤੀਏ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਾਧੂ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨਗਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੜਕ ਵਿਚ ਦੋਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਬਲਦ ਨੂੰ ਧੁਪੇ ਬੇਚੈਨ ਲੇਟਿਆ ਵੇਖਿਆ। ਸੰਤ ਬਲਦ ਕੋਲ ਰੁਕ ਗਏ, ਗੜ੍ਹਵਿਆਂ ਨਾਲ ਕਢ ਪਹਿਲਾਂ ਜਲ ਛਕਾਇਆ, ਮੜ ਉਸਦੀ ਸੱਜੀ ਲਤ ਵੇਖ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਬਲਦ ਦੀ ਦਰਦ ਮੈਨੂੰ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਹ ਗਰੀਬ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਬਲਦ ਉਠ ਚਰਨਿ ਲਗ ਪਿਆ ਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਲੰਗੜਾ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲਗੇ ਤੇ ਇਹ ਦਰਦ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗ਼ਈ।

ਸ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ—ਸ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਦਾਨੀ ਵੀਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਹਰ ਵਕਤ ਦੋ ਗਏ, ਚਾਰ ਆਏ। ਹਰ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਅਕੀਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦੇਂਦੇ। ਇਕ ਵੇਰ ਗੋਲੜੇ ਦੇ ਪੀਰ ਵਾਸਤੇ ਹਜ ਕਰਨ ਹਿਤ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਟਿਕਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਦੇਵਨੇਤ ਕੁਹਮਰੀ ਸੜਕ ਤੇ ਇਕ ਟਰਕ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ। ਗ਼ਰੀਬ ਡਰਾਈਵਰ ਲਈ ਓਹੋ ਜੀਵਨ ਸਹਾਰਾ ਸੀ। ਟਰੱਕ ਦੇ ਸੜਨ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਸੰਸਾਰ

ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ਜਾਪਣ ਲਗਾ। ਉਹ ਸੜਦੇ ਟਰਕ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਮਰਨ ਲੱਗਾ। ਸ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਉਸਦੇ ਲਕ ਨੂੰ ਜਾ ਜਫਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਟਰਕ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ਸੜਿਆ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਸੜਿਆ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਟਰਕ ਨਵਾਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਸੁਨੇਹੀਆਂ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਸਦਾ ਇਕੋ ਜਵਾਬ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਵਰਤਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਦਾ ਵਾਧਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੇਠ ਲੱਧਾ ਸਿੰਘ—ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸੇਠ ਲੱਧਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਸਦਾ ਸੀ। ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜੇ ਲੜਕੀ ਵਾਸਤੇ ਵਰ ਲਭਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਨਾਮਧਾਰੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਸਕੇ ਦੇ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁਤਰ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੁਤਰੀ ਦਾ ਸਾਕ ਕੀਤਾ। ਭਾਨਿ ਪਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਸੇਠ ਜੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਕਾਨ ਗਹਿਣੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਦਕ ਵਾਨ ਸੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ ਮਕਾਨ ਗਹਿਣੇ ਹੈ, ਮੁੰਡਾ ਤਾਂ ਗਹਿਣੇ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ। ਸਭ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਏ। ਠੋਕ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਸ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ—ਸ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਕਸਟਮ ਆਫੀਸਰ ਦਾ ਨੌ-ਜਵਾਨ ਪੁਤਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕੋਈ ਅਫਸੋਸ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ। ਸਗੋਂ ਆਪ ਢੋਲਕੀ ਗਲ ਪਾ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰ-ਦਿਆਂ ਦੇਹ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਤੇਰਵੇਂ ਦਿਨ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਮਾਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਟੋਕਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਕੁਤਿਓ, ਮਰਾਸੀਓ ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ, ਇਹ ਮਾਰੂ ਕਿਉਂ ਛੁਹ ਦਿਤਾ ਜੇ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਲੀਡਰ—ਸੰਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਟਰੱਕ

ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਚੰਗੇ ਘਰਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਠਾਰਾਂ ਉਨੀ ਸਾਲ ਦਾ ਲੜਕਾ ਗੋਰਾ, ਟਰਕ ਨਾਲ ਸਰਸੇ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਹਿਮ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਟਰਕ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੁਖਦਾਈ ਖਬਰ ਸੁਣ ਘਬਰਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਹਾਦਸੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤ ਪੁਜ ਗੋਰੇ ਦੇ ਮਾਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ। ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਪਰ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਗਿਲੀ ਹੋਣ ਦਿਤੀ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਅਫਸੋਸ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬੜੇ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਣੇ ਅਗੇ ਸਦਾ ਸਿਰ ਨਿਵਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ: ਅਮਰ ਸਿੰਘ—ਸ: ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਵਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਚੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੀਰ ਢਿਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਹਸਪਤਾਲ ਆ ਕੇ ਸਵਾਸ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਪਰਵਾਰ ਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਸਮਝਿਆ ਸਿੰਘ ਚੜ ਗਿਆ ਏ, ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਉਪਰੰਤ ਸਵਾਸ ਮੁੜ ਆਏ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦਰਗਾਹੋਂ ਮੁੜ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ। ਕੁਝ ਨੇ ਸੱਚ ਤੇ ਕੁਝ ਨੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਦੀ ਚੂਲ ਢਿਲੀ ਸਮਝੀ। ਦਵਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨਰਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਬੀਬੀ ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਲਹਿਣਾ ਦੇਣਾ ਮੁਕ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ। ਮੈਂ 22 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਇਤਨੇ ਮਿੰਟ ਤੇ ਸੈਕੰਟਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰ ਛਡਾਂਗਾ ਬਹੁਤਿਆਂ ਤੇ ਕਮਲ ਜਾਣਿਆ ਉਤਨੇ ਦਿਨ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ। ਠੀਕ ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਦਸੀ ਤਾਰੀਖ ਤੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾ ਅਸਲ ਠਕਾਣੇ ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਘੜੀ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸੈਕੰਟਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਪਿਆ। ਜਦ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਭਾਵਕ ਕਿਹਾ, ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਘੜੀ ਗਲਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਿਖ ਦਾ ਦਸਿਆ ਸਮਾਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਰਾਮ ਵਿਜੋਗੀ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਹਰ ਕੂਕੇ ਨੂੰ ਸਤਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਨੇਤਰ ਸਜਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਕੂਕੇ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਉਸਦੇ ਬੁਲ੍ਹ ਫਰਕਦੇ ਦਿਸਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਏਗੀ।

ਸਜਣਾਂ ! ਨੈਣ ਮੇਰੇ ਸਿਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ,
ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਵਿਯੋਗ: ਸਜਣ ਦਾ,
ਇਹ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਸਹਿੰਦੇ।
ਇਕ ਪਲ ਪਿਆਰਾ ਨਦਰ ਨ ਆਵੇ,
ਨਦੀਆਂ ਨੀਰ ਵਹਿਦੇ।
ਦੇਹ ਪਿਆਰਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਛੇਤੀ,
ਨੈਣ ਮੁਸ਼ਤਾਰ ਨੇ ਚਹਿੰਦੇ।

ਬਾਬਾ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ—ਨੰਬਰਦਾਰੀ ਦੀ ਬੋ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਕਾਰਨ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰੇ, ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਟੇਈ, ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ (ਪਾਕਸਤਾਨ) ਦੇ ਹਿਸੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆਂ ਪ੍ਰਮੰਨਿਆ, ਰਾਜ ਦਰਬਾਰੇ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਿਸੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਮਾਖਿਓਂ ਦਾ ਛੱਤਾ ਲੁਹਾਇਆ ਤੇ ਸ਼ਹਿਤ ਵਰਤ ਲਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜਵਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਟੇਈ ਗਿਆ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੇ ਮਾਖਿਓਂ ਲੁਹਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸੁਹਰੇ ਨਾਲ ਗਰਮ ਹੋ ਪਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰੋਂ ਅਨਜਲ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ, ਤੂੰ ਤਨਖਾਈਆਂ ਹੈਂ। ਨੰਬਰਦਾਰ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ, ਉਸ ਕਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਲਾਓ, ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਕਿਹਾ ਤੂ ਇਕ ਪਿੰਡ ਉਜਾੜਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਘਰ ਘਰ ਜਾ, ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਮੁਠ

ਮੁਠ ਲੈ, ਉਸਦਾ ਲੰਗਰ ਕਰ। ਬਾਬੇ ਕਿਹਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਗਲ ਵਿਚ ਕਫਣੀ ਪਾਈ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਭਰਾਈ ਬੁਲਾਇਆ, ਉਹ ਅਗੇ ਅਗੇ ਢੋਲ ਵਜਾਂਦਾ ਜਾਏ। ਮਗਰ ਮਗਰ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਉਸਦੇ ਪਿਛੇ ਮੰਡੀਰ ਵਾਹ। ਨੰਬਰਦਾਰ ਘਰ ਘਰ ਗਿਆ। ਦਾਣੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਬਾਕੀ ਘਰੋਂ ਪਾਏ ਲੰਗਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸਹੁਰੇ ਘਰੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਿਆ ਤੇ ਬਖਸ਼ ਬੰਦੀ ਹੋਈ। ਲੋਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੰਬਰਦਾਰ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਜ਼ਰਾ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਕ ਸਫੇਦ ਪੋਸ਼ ਗੂੜ੍ਹਾ ਮਿੱਤਰ ਸੀ, ਉਸ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਕਮਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਫਿਰਾਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਨੰਬਰਦਾਰ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਿਮਰਤਾ ਪੂਰਵਕ ਉੱਤਰ ਸੀ, ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਭਰਮ ਨ ਕਰੋ।

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ— ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਨ ਰਹੇ, ਸਭ ਮਾਈਆਂ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਨਾਲ ਚੱਕਰ ਪਾ ਲੈਣ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੁਣ ਸੰਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਆਪਣੀ ਵਿਧਵਾ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕੋਈ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਨ ਰਹੇ। ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲਵੋ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪੁੱਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਹਿ ਦੇਵੇਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰ ਦਾ ਸਾਈਂ ਚੁਣ ਲਵਾਂਗੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀ। ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਸੰਤ ਭਾਬਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਮਾਤਾ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੀ, ਸੰਤ ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦਿਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤੇ। ਧੰਨ ਸਿੱਖੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਾ ਦੇ ਫੇਰੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ। ਲੋਹਦਘਰੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਲਾਲ੍ਹ ਸਿੰਘ ਗੁਮਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋਰ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਵਾਂ ਲਈਆਂ। ਪੁਤਰ

ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਪੂਰਾ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਇਆ। ਲੋਕਾਈ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਉਂਗਲਾਂ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜਬ ਪੰਥ ਏ। ਮਾਂ-ਪਿਉ ਲਾਵਾਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪੁਤਰ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫਤਹ ਸਿੰਘ— ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦੀਆਂ ਧੁਮਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਨ। ਕੋਈ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਰ ਸਕਦਾ। ਜਿਧਰੋਂ ਲੰਘੇ ਥਰ ਥਰ ਧਰਤੀ ਕੰਬਦੀ ਸੀ। ਬਲ ਇਤਨਾ ਸੀ ਕਿ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਹਿਲਵਾਨ ਕਸਰਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਲਾਗੇ ਹੀ ਇਕ ਲੋਹੇ ਦਾ ਗਾਡਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸਿਉਂ ਫੜ ਦੂਹਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮਾਂ ਦਿਓ ਪੁੱਤੋ! ਇਸ ਨੂੰ ਕਰੋ ਸਿਧਾ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਪ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਇਸੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿਖਣੀ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚਕੀ ਫਿਰੇ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਸੀ ਭੈਣੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਕਿ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੁਧ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਪੁਜ ਗਿਆ, ਡੇਰੇ ਪੁਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਖੂਹ ਤੇ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਲਈ ਗੜ੍ਹਵਾ ਵਹਾਇਤਾ ਤਾਂ ਗੜ੍ਹਵਾ ਦੁਧ ਦਾ ਭਰਿਆ ਆਇਆ। ਦੁਧ ਵੇਖ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਮਨ ਹੋਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਭਲਵਾਨ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਆਪਣੀ ਸਿਖਣੀ ਮਾਨ ਕੌਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਵਿਚਾਰੀ ਡਰਦੀ ਮਾਰੀ ਸੁੰਘੜੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਸਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭਲਵਾਨ ਦਾ ਮਨ ਫੇਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਰਜ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਭਲਵਾਨ ਛੁਟੀ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਨਕੋਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮਾਨੋ ਚੜ ਜਾਂ ਭਲਵਾਨ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਈ। ਪਰ ਜਦ ਮੁੜ ਬਚਨ ਦੁਹਰਾਇਆ ਤਾਂ ਮਾਨ ਕੋਰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੇ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਨ ਇਤਨਾ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਓ ਉਡ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ

ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਉਭਾਸਰਿਆਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੁਕੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜਿਆ। ਫਿਰ ਕਦੇ ਗੁਸੇ ਦੇ ਭੂਤ ਫੇਰਾ ਨ ਪਾਇਆ। ਮਾਨ ਕੌਰ ਪ੍ਰਸੰਨਚਿਤ ਦਿਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਲਗੀ। ਪਰ ਭਲਵਾਨ ਜਦ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਨ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੁਕ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਕਰਦਾ।

ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ— ਸੰਤ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੁਲਾਰੇ ਨੌਸ਼ਹਿਰੇ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਗੰਗੀ। ਦੰਪਤੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਦੇ ਤੇ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਰਾਤ ਚੋਰਾਂ ਪਾੜ ਲਾਇਆ ਤੇ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਵੀ ਉਸਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਚੋਰ ਪੰਡਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਇਕ ਇਕ ਕਾਲਾ ਨਾਗ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਚੋਰ ਦੀ ਲੱਤ ਤੇ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ। ਡੰਗ ਵਜਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਡਿਗਦਿਆਂ ਵੇਖ ਬਾਕੀ ਚੋਰ ਨੌ ਦੋ ਯਾਰਾਂ ਹੋ ਗਏ।

ਸਵੇਰ ਹੋਈ। ਨਗਰ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਸ਼ਾਹਾਂ ਘਰ ਚੋਰ ਪਏ, ਪਰ ਅੱਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ, ਚੋਰ ਮਰ ਗਿਆ, ਮਾਲ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਬਜੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰਨ। ਪੁਲਿਸ ਆਈ। ਉਸ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮੁੜ ਗਈ।

ਸੰਤਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੱਥ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਮਾਲ ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ। ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ 'ਸਾਧਾ! ਤੇਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਉਹ ਧਨ ਆਪ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਹੋਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਨਚਦੇ ਕਹਿਣ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਕੀ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮਾਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਲੇਖੇ।

ਸਾਉਣ ਸਿੰਘ— ਜ਼ਰ ਜੋਰੂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਵਾੜੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਖੂਣੀਆਂ ਇਨਾ ਗਾਲ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਤ ਹੇਠੋਂ ਲੰਘਾ ਦਿਤਾ।

ਬਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸੰਤ ਸਾਵਣ ਸਿੰਘ ਸਦੋਵਾਲ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਦਸ ਮੁਰੱਬਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਖੂਬ ਲਹਿਰ ਬਹਿਰ। ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੀ ਤੁਰੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਪਰ ਦਿਲ ਦਾ ਗਰੀਬ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਧੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਤੀ। ਢਾਈ ਮੁਰੱਬੇ ਸ਼ੰਕਰ ਸਿੰਘ, ਸਵਾ ਮੁਰੱਬਾ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਵਾ ਮੁਰੱਬਾ ਕਨਯਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਵਾ ਦਿਤਾ, ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਲ ਮੌਜ ਬਹਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਣ।

ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ— ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਲਾ ਸਰਦਾਰ ਨੌਸ਼ਹਿਰੇ ਦਾ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਵਸਦਾ ਸੀ। ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਤੇ ਮਾੜ-ਧਾੜ। ਇਹ ਸੁਗਲ ਮੇਲਾ ਸੀ। ਇਸਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਲ ਮਘਰ ਸਿੰਘ, ਕਿਰਤੀ, ਸੁੱਚਾ ਮੋਤੀ। ਮਘਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਮੁੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਭੌਰਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਸੁੱਕਾ ਕੌਲ ਟਹਿਲ ਉਠਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੰਡਾਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੇ ਘਲੂ-ਘਾਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧਨ, ਮਾਲ ਤੇ ਬਹੂ-ਬੇਟੀਆਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਨੂੰ ਬਚਾਣ ਲਈ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਤੇ 5500/- ਰੁਪਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਮੁਰੱਬਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਿਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ। ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਆਪ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਜਮਾ ਕਰਾਏ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਘਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮਘਰ ਸਿੰਘ ਕਿਹਾ, ਸਰਦਾਰਾ ! ਅਸੀਂ ਵੇਹਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਲਵੋ ਮੁਰੱਬੇ ਤੇ ਮਾਣੋ ਮੌਜਾ। ਪਰ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਮਘਰ

ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਪਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਘਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਧਾਰ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗਹਿਣੇ ਰਖ 5500/- ਰੁਪਿਆ ਇਕਠਾ ਕਰਕੇ ਮਘਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਉ ਜਮਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸਾਧਾ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉਪਕਾਰ ਕਈ ਜਨਮ ਧਾਰ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਨਰਕ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ। ਇਸਕਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ।

ਜਦ ਵੰਡਾਰੇ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਜਾ ਵਸੇ ਤਾਂ ਮਘਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਮਾਇਆ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਮਘਰ ਸਿੰਘਾਂ। ਤੇਰੇ ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਲ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨ ਲਾਂਦੋ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਿਆਲੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਜਾਬੀ ਸੀ। ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੰਭਲ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਜਸ ਕਰਦਾ ਸੋਖੇ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ। ਤੇਰਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ=ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਧੰਨਵਾਦ।

ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ— ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤਗੜਾ ਠੇਕੇਦਾਰ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਨੌਸਰਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕੋਰਸ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਕੰਮ ਵਧ ਪੈਸੇ ਥੋੜੇ। ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਰਲਦੀਆਂ ਚਰਨ। ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ। ਪਰ ਸੰਤ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ 'ਚੋਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਘਟ, ਪੈਸੇ ਵਧ। ਗਾਹੇ ਬਗਾਹੇ ਮਜਰੂ ਵਾਸਤੇ ਲਡੂ, ਪੇੜੇ, ਜਲੇਬੀ, ਤਾਜਾ ਬਤਾਸੇ। ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੈ ਕਿ working housr ਵਿਚ ਇਕ ਘੰਟਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਆਪ ਹੀ ਹਨ।

ਇਹ ਗੁਰਚਰਨ ਦੇ ਭੌਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਹਨ ਪਰ ਜਨਮ ਲਖਨਊ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਸਦਕਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਰੱਜਵੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਜ ਮਾਇਆ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੰਗਤਾ ਨਹੀਂ। ਪੱਕੇ ਸੋਥੀ ਹਨ,

ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਜਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਘਰ ਸ਼ਾਧੂ ਸੰਤ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਹੁਦਿਆਂ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ੀਹਾ :—

ਬੀ ਬਿਨਾਂ ਬੋਹਲ—ਇਸ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਕਹਿਣਾ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਭਾਈ ਸ਼ੀਹਾ ਝੋਰੜੀ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਿਹਰਾਂ ਸਨ। ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ, ਆਏ ਗਏ ਸਾਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਦਾ ਕਰਮਾ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਝੋਰੜੀਂ ਰੁਕੇ। ਕੁਦਰਤ ਵੀ ਖੇਡਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਲੰਗਰ ਮਸਤ ਸੀ ਕੇਵਲ ਹਾੜੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਾਸਤੇ ਕਣਕ ਦਾ ਬੀ ਸੀ। ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਈਏ ਸਾਧ ਤੋਂ। ਭਵਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ। ਉਹ ਸਾਂਭਿਆਂ ਬੀ ਪੀਰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੰਤ ਛੱਕ ਤਾਂ ਗਏ ਪਰ ਪਛਤਾਵਾ ਬੜਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਾਧ ਨੇ ਘਰ ਦਾ ਬੀ ਖੁਆ ਦਿਤਾ ਏ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਪੰਥ ਦੇ ਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਗਦ ਗਦ ਹੋ ਉਠੇ, ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਝੋਰੜੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣ ਤੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਤੇਰਾ ਬੀ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਲਵਾਹਦੇ ਸਿੰਘ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਰੁਕੇ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣਾਇਆ। ਸ਼ੀਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿਚਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹਲ ਵਾਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਕਰਨ ਲਗਾ।

ਲੋਕਾਈ ਕਹੇ ਕਮਲਾ ਜਟ ਚਾਰ ਸਿਆਲ ਕਢ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਹਾੜੀ ਬੀਜ ਦਿਤੀ ਵੇਖਾਂਗੇ ਜਦ ਬੋਹਲ ਘਰ ਲਿਆਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਸ ਅਲੌਕਿਕ ਨਗਰੀ ਦੇ ਵਾਸੀ, ਰੁਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲੱਡੂ, ਪੇੜੇ ਝਾੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਅਗਨੀ ਦੇ ਭਾਂਬੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਰਫ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਠੀਕ ਉਹੋ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਭੋਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਕਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਖੇਤ ਵਿਚ ਅੰਗੂਰ ਫੁਟੇ ਖੇਤ ਲਹਿ ਲਹਿ ਹੋ ਉਠਿਆ। ਭਰਪੂਰ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲੇ ਸ਼ੀਹੇ ਕਣਕ ਵਢੀ ਗਾਹ ਪਾਇਆਂ ਲਾਲ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲਗ ਗਿਆ। ਕੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕੀ ਰਾਹੁਕ ਸਭ ਹੈਰਾਨ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ। ਬੀ ਪਇਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ। ਵਾਹ ! ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਨਿਆਰੇ।

ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਐਕਸੀਅਨ—ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ : ਸਮੇਂ ਨੇ ਤੌਰ ਬਦਲ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਸੁਖ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਪਾਗਲਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉੱਚਾ ਬੰਗਲਾ, ਅਬੈਂਸਡਰ ਕਾਰ, ਸਫ਼ਰ ਵਾਸਤੇ ਏਅਰ ਕੰਡੀਸ਼ਡ ਰੇਲ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਸਫਰ, ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਫਾਈਵ ਸਟਾਰ ਹੋਟਲ, ਜੇ ਕਦੇ ਤੀਰਥੀ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕਮਰਾ। ਪਰ ਇਕ ਹਨ ਸ: ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਐਕਸੀਅਨ, ਭੁਪਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੁਲਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਜੰਨਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰੇਤ ਦੇ ਬਿਸਤਰ ਨੂੰ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖਦਾਈ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਹੱਥ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੈ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਥੋਂ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਸੰਜੀਵਨੀ ਨਾਲੋਂ ਵਡਮੁਲੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਸਮੇਂ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਏ। ਦੂਰੋਂ ਈ ਡੰਡੌਤਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਹੱਥ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲਿਆ, ਬੁਕ ਨਾਲ ਜਲ ਛਕਿਆ। ਸੂਰਜ ਆਬਨੂਸ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਇਕ ਚਟਾਈ ਲਈ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁਟੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਅਰਸ਼ੀ ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਣੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਨ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਸੁਣੀ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਬਸ ਸੁਰਤਾਂ ਆਕਾਸ਼ੀ ਪੀਂਗਾਂ ਪਾਣ।

ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹ

ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਲ ਦਸਵੰਦ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਦੋੜ ਭਜ ਕੀਤੀ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਵੀ ਢੂੰਡਣ ਘਲੇ, ਕੋਈ ਥਹੁ ਪਤਾ ਨ ਲੱਗਾ। ਸਵੇਰੇ ਆਮਾ ਦੀ ਵਾਰ ਉਪ੍ਰੰਤ ਐਕਸੀਐਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਘੇਰ ਪੁਛਿਆ, ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘਾ ਰਾਤ ਕਿਵੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਤਾਂ ਉਤਰ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮਖਮਲੀ ਸੇਜ਼ਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦਾ ਜੋ ਅਨੰਦ ਆਇਆ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤਸੀਂ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਰਖੋ।

ਪੰਡਿਤ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ–

ਸਵਤੰਤ੍ਰਤਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮੀ– ਪੰਡਿਤ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਪੋਂਡੂ ਜਟ ਸਨ। ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏ, ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ਸਿਖਿਆ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਜੋਰ ਫੜਿਆ। ਲਾਹੌਰ ਗਏ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਝੁਝਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸੰਤ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁੰਦਨ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਕੌਂਸਿਲ ਦਾ ਡਿਕਟੇਟਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਫਰੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪੀ ਪੀ ਕੋਸਿਆਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ। ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਗਾਂਧੀ-ਇਰਵਨ ਪੈਕਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਆਮ ਰਿਹਾਈ ਹੋਈ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਵੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਮੁੜ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ। ਵਸਦੇ ਲੋਕ ਉਜੜ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਖੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਵੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਜੋ ਪੱਲੇ ਸੀ ਹਰਿ ਕੇ ਲੇਖੇ ਲਾਇਆ। ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣੀ। ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਏ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਸਰਕਾਰ

ਨੇ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਤਾਂਬਰ ਪੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਵੇਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਓ, ਪੈਨਸ਼ਨ ਮੈਂ ਲਾਵਾਂਗਾ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੁਖ ਮਾਣੋਗੇ ਤਾਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦਾ ਭੋਲਾ ਭਾਲਾ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਉੱਤਰ ਸੀ ਸਰਦਾਰਾ! ਕੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਵਟਣਾ, ਜੇ ਜੇਲ੍ਹ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿਰ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਫਰਜ਼ ਸੀ। ਛਕਣ ਛਕਾਣ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰੋਂ ਸਭ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ। ਕੂਕਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਲੇਲ ਏ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਜਨੂੰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨਾ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਜੇਲ਼ ਵੀ ਗਏ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਲਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅਨਨ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਜਦ ਨੋ ਵਜੇ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕਿਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਜ਼ਰੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਈ ਕੜਕਣਾਂ, ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਏ, ਵਾਧੂ ਖਰਚ ਨ ਕਰੋ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਐਵੇਂ ਨ ਗਵਾਵੋ। ਨਾਮ ਜਪੋ, ਲਟ ਲਟ ਰਸਨਾ ਜਪੋ। ਫੇਰ ਵਕਤ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ।

ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਚੇਲੇਕੇ—
ਚੂਹੇ ਨਮਿਤ ਪਾਠ—

ਵਾਹ ਕੂਕਿਓ! ਤੁਹਾਡੀ ਅਜਬ ਵਿਥਿਆ। ਸਤ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਚੇਲੇਕੇ, ਸੰਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸ਼ਿਕ, ਉਦਮੀ, ਪਾਮਰਾ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ। ਪਰਲੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਕੋਮਲ ਦਿਲ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾਇਆ। ਪਾਣੀ ਬੰਨਾ ਤੋੜ ਚੂਹੇ ਦੀ ਖੁਡ ਵਿਚ ਜਾ ਪਿਆ। ਪਾਣੀ ਪੈਣ ਨਾਲ ਚੂਹਾ ਖੁੱਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਦਿਲ ਉਡ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਝਪਟਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਚੂਹੇ ਨੂੰ ਦਬੋਚ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਉਡ ਗਈ। ਸੰਤ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਨ ਲਗਾ। ਤੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਚੂਹੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਮੈਂ ਭਾਗੀ ਹਾਂ ਮੈਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਮੂੰਹ ਵਖਾਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਨ ਕੁਝ ਖਾਧਾ, ਨ ਪੀਤਾ। ਸਿੱਧਾ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਖੜਾ ਹੋਇਆ, ਸਾਰਾ ਕਿੱਸਾ ਸੁਣਾਇਆ ਤੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਿਆਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਲੇਟ ਗਿਆ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵੀ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਸਿਖ ਦੀ ਦੀਨ ਦਸਾ ਵੇਖ ਦ੍ਰਵ ਗਿਆ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ! ਤੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਕਰ ਵਖਾਈ। ਤੂੰ ਚੂਹੇ ਨੂੰ ਆਪ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ, ਤੂੰ ਉਸ ਨਮਿਤ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾ ਕੇ, ਤੂੰ ਸੁਰਖਰੂ । ਸੰਤਾ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਘਰ ਆਇਆਂ ਪਾਠ ਕਰ ਭੋਗ ਪਵਾਇਆ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਈ।

ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਭੁਰਜੀ–

ਸੁੱਚਾ ਮਿਸ਼ਨਰੀ– ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਜੁਗੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਣਾ, ਹਰੇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਾ ਮੁਖ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਜੇਹੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ। ਸੰਤ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਭੁਰਜੀ ਅਜੇਹੇ ਲਾਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ। ਸੁਤਿਆਂ ਜਾਗਦਿਆਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਇਸ਼ਕ । ਨੰਗਲ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਡਿਊਟੀ ਪੂਰੀ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਵਰਨੀ ਜਾਂ ਹਵਨ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਇਕੱਲਿਆਂ ਈ ਸਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਭੁਗਤਾ ਦੇਣਾ। ਜਿਨੇ ਸਿੰਘ ਮਿਲ ਜਾਣ ਉਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਅਰੰਭ ਦੇਂਦੇ। ਆਏ ਸਾਧ ਮਹਾਤਮਾ ਵਾਸਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਤੀਬ੍ਰਤਾ ਇਤਨੀ ਵਧੀ ਕਿ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਜੋ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸਭ ਪ੍ਰਵਾਨ। ਝੋਲੇ ਵਿਚ ਭੁਜੇ ਛੋਲੇ ਜਾ ਕਾਗਜ ਕਲਮ ਦਵਾਤ। ਭੁਖ ਲਗੇ ਤਾਂ ਬਾਦਾਮਾਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਤੇ ਖੂਹ ਦਾ ਠੰਡਾ ਜਲ। ਬਸ ਇਕੋ

ਲਗਮ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁੱਚੇ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਵੇ, ਓਸੇ ਪਾਸੇ ਕਮਰ ਕਸੇ। ਕਲਕਤਾ, ਬੰਬਈ, ਜੈਪਰ, ਸਭ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਗਾਹ ਮਾਰੀਆਂ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ ਕਟਿੰਗ, ਫੋਟੋਸਟੇਟ ਕਾਪੀਆਂ ਨਾਲ ਝੋਲਾ ਭਰ ਲੈਣਾ। ਮਾਇਆ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ। ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪਾਣਾ। ਬੜੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ। ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਅੰਤ ਇਹ ਮਹਾਨ ਮਿਸ਼ਨਰੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਿਆ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਚੋਕੜਾ ਮਾਰਿਆ, ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ, ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਭੋਗ ਪਾਇਆ। ਫੇਰ ਨ ਜੂਨੀ ਆਇਆ। ਜਿਨ ਇਹ ਗਾਇਆ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਅਰਦਾਸਾ ਕੀਤਾ। ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ ਕਹਿ ਸੀਸ ਨਵਾਇਆ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ। ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਸੱਚਖੰਡ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਪੁਸ਼ਪ ਵਰਸ਼ਾ ਕੀਤੀ।

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ–

ਸਾਦਿਕ ਸੋਧੀ– ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਘਰ ਪੈਰ ਧੋ ਧੋ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪੁਤ ਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਨੂੰਹਾਂ ਹੋਣ, ਪਰ ਸਹੁਰਾ ਆਪਣਾ ਲੰਗਰ ਆਪ ਕਰੇ। ਇਹ ਹਨ ਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ। ਸੋਖੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਤ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਚਾਰਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁਰਤ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਮਲ ਫੁਲ ਵਾਂਗੂੰ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਆਪ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਨਾਲ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਕੰਮ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਬਰਾਬਰ, ਪਰ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਸਚੇ ਏਜੰਟ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਗਾਹਕ ਬਨਾਣਾ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ੁਗਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਮਾਗਮ ਹੋਵੇ ਸੋਧ ਤੇ ਸਤਿਜੁਗ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਵਡਾ ਇਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਉਤਰਦਿਆਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੜਕ ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਦਿਆਂ ਡੰਡੋਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆ। ਪੂਰਾ ਮੀਲ ਧਰਤੀ

ਤੇ ਲੇਟਣ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਧੂੜ ਮਥ ਨੂੰ ਲਾਣ ਤੇ ਉਠ ਖਲੌਣ, ਮੁੜ ਪੈਰ ਪੁਟਣ, ਮੁੜ ਡੰਡੌਤ ਬੰਦਨਾ। ਗੋਡੇ ਅੜਕਾਂ ਵੀ ਛਿਲੇ ਗਏ, ਪਰ ਦਮ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਿਆ ਜਦ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਭਵਨ ਦੀ ਸਰਦਲ ਤੇ ਮਸਤਕ ਜਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਧੂੜੀ ਨੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਈ।

ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਈਂ ਰੋਡੇ–

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ– ਜਦ ਮੈਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖਣ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ੀ ਦੀ ਇਸ ਜੋੜੀ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਂਨਾ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜਸ ਕਰਨਾ, ਪਰ ਢੰਗ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਨ। ਇਕ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਇਕ ਹਨ ਸੂਬਾ ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜੀਦਾਰ ਹੈ, ਸਾਂਈ। ਦੂਜੇ ਹਨ ਬਾਬਾ ਛਿੰਦਾ ਜੀ, ਜਿਹੜੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਿਠੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਧਾਰਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਖਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਮਾਈ ਆਈ ਏ ਜਾਂ ਭਾਈ। ਰਾਤ ਭਿਜਦੀ ਜਾਵੇ ਖਿਤੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾਣ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਨਹੀਂ ਛਡਣੀ। ਵਕਤ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਆ ਹਲੂਣਾ ਦੇਵੇ, ਫੇਰ ਭਾਵੇਂ ਸੁਰਤੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੇ।

ਕਵੀ ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਟਕੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੋਤੇ ਬੁਤ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਰਸ਼ਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਠੇਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪੈਸੇ ਚੁਕਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਮੂਹ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦੇ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਈ ਭੇਟਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰਲੀ ਮਾਇਆ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਲਿਆਉਣ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰੱਬੀ ਰੂਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵਾਂਗੂ ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਨਿਰਾ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਲਾ ਲਾ ਪਾੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਸਗੋਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਣਾ। ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਮੁੰਢ ਪੁਟਣੇ ਹੋਣ, ਕਿਤੇ ਉਸਾਰੀ ਲਗੀ ਹੋਵੇ, ਇੱਟਾਂ ਢੋਣੀਆਂ ਹੋਣ, ਗਾਰਾ ਚੁਕਣਾ ਹੋਵੇ, ਬਾਲਣ ਪਾੜਨਾਂ ਹੋਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਕੇ ਦਮ ਲੈਣਾ। ਫੇਰ ਸ਼ੁਦਾਈ ਨਹੀਂ ਮੰਗਣਾ। ਘਿਉ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪਾਣਾ, ਪਰ ਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੋ ਲਾਲਸਾ ਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਰਾਂਝਾ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣ ਸਕੀਏ।

ਬਾਬਾ ਛਿੰਦਾ ਜੀ– ਬਾਬਾ ਛਿੰਦਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹਨ, ਪਰ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਵਾਲੀ ਹੰਗਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਵਖਾਵੇ ਖਾਤਰ ਨਹੀਂ, ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹਿਤ। ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਖਲੋਤਿਆਂ ਸੁਰਤੀ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ, ਲਿਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਮਾਈ ਆਈ ਏ ਜਾਂ ਭਾਈ। ਧਾਰਨਾਂ ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਜੋ ਵਸਿਆ ਸੋ ਰਸਿਆ। ਜੱਥਾ ਹਰ ਦਮ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ। ਨਿੱਕੇ ਵਡੇ ਖੁਲੇ, ਚਾਦਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਸੋਧੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਭ ਰਚੇ ਮਚੇ। ਜਲ ਪਾਣੀ ਜੋ ਮਿਲ ਗਿਆ ਪ੍ਰਵਾਨ। ਘਿਉ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨਹੀਂ, ਬਾਦਾਮਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਧੰਨਭਾਗ। ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਵਖ ਜੇ ਵਿਹਲ ਹੋਵੇ, ਪੈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਸੌਣ ਨਾਲ ਇਸ਼ਕ ਨਹੀਂ, ਇਸ਼ਕ ਹੈ ਸੇਵਾ ਨਾਲ। ਜਿਹੜੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ, ਬਾਲਣ ਢੋਣਾ ਹੋਵੇ, ਮੁਢ ਪੁਟਣੇ ਹੋਣ, ਕਿਤੇ ਉਸਾਰੀ ਲਗੀ ਹੋਵੇ, ਬਾਬੇ ਲਹਿਣੇ ਵਾਂਗੂੰ ਜਾ ਟੁਬੀ ਮਾਰਨ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਜਦ ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਗਿਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਦਿਨ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਜਾਂ ਰਾਤ ਦੇ ਬਾਰਾਂ, ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਰੰਗ ਵਿਚ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ਼ਬਦ ਭੇਟ ਚਾੜੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਹਾਸਾ ਨਹੀਂ, ਠਠਾ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ।

ਬਹਾਰਾ ਸਿੰਘ–

ਸਦਾ ਬਹਾਰੀ ਬ੍ਰਿਛ– ਸੰਤ ਬਹਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਵਰਤਾਈ ਜਾਣਾ, ਵਰਤਾਈ ਜਾਣਾ, ਲੇਖਾ ਨ ਪੱਤਰਾਂ। 12 ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਪੂਰਾ ਜੋਗ਼ਾ ਕੌਡੀ ਦੀ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਨ ਕਰ ਰਸਨਾ ਹਿਲਾਂਦਿਆ, ਮਾਲਾ ਫੇਰਦਿਆਂ ਚਲ ਸੋਚਦਾ, ਘੜੀ ਪਲ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਆਰਾਮ ਕਰਦਿਆਂ ਜੇ ਕੋਈ ਲੋੜਵੰਦ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖਿੱਝਣਾ ਨਹੀਂ, ਤੁਰਤ ਹਾਜ਼ਰ। ਵੇਹਲ ਮਿਲੇ ਘਿਉ ਵਾਲੀ ਬਾਲਟੀ ਚੁਕ ਪਲਾਂ ਪਲਾਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਵੀ ਲਾਗੇ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਾਈ ਭਾਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਟਿਕਟ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਘੌਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਫਟਸਫਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਫੜ, ਟਕੂਆ ਸਜਾ, ਹੱਥ ਸੋਧ ਕੇ ਕਰਾਂ, ਚੁਲਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਤੇ ਕਹਿਣਾ, ਬੋਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ। ਫੇਰ ਓਹੋ ਵਾਜਾਂ ਓਹੋ ਜੋੜੀ।

ਬਿਦੀ ਸਿੰਘ– ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਿਦੀ ਚਦ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਪੂਰਬੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਕਤੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਉਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਿਦੀ ਚੰਦ ਵਰਗੀ। ਦਿਨ ਹੋਵੇ, ਰਾਤ ਹੋਵੇ, ਪਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਕੱਕਰ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਉਜਰ ਨਹੀਂ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਵੇ, ਬਾਲਣ ਢੋਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤੂੜੀ ਦੇ ਟਰੱਕ ਭਰਨੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਿਦੀ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ। ਛਕਣ ਛਕਾਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਬਚਿਆ ਜਾਂ ਜੋ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਧੰਨ-ਭਾਗ, ਗਿਲਾ ਨਹੀਂ, ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾ। ਨਿਸਚਿੰਤ ਤੇ ਬੇ-ਫਿਕਰੀ ਕਾਰਨ ਦੇਹ ਭਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਲਸ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਮਾਤਾ--ਸੇਵਕ ਦਰਗਾਹ ਸੁਰਖਰੂ :--ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਗ੍ਰੀਬਣੀ ਦੀ ਕੁਝ ਪੁਛ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤਾਂ ਕਦਰਦਾਨ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਤੇ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਣ ਮਿਲਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੇਂ ਇਕ ਮਾਤਾ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਣ ਵਿਚ ਮਸਤਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਦਾ ਸਵਾ ਨਾਲ ਹੱਥ ਲਿਬੜੇ। ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਮਾਈ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਤਾ ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਜਾਵੇਂਗੀ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਚਲੀਂ।

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆਂ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ਤਾ ਦਰਗਾਹ ਬੈਸਣ ਪਾਈਐ।

ਸੰਤ ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ—ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ। ਸਰਬ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਦੂਜੇ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹਿਯਾ, ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਹਰ ਟਿਬਿਆਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕਈ ਕਈ ਘੰਟੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ। ਮਾਤਾ ਜੀਉਣ ਕੌਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਜਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਦੇ ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਲ ਛਕਾਣ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਦੇ। ਵਾਹ ਭਾਈ ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘਾ ! ਤੈਥੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਦ ਇਹ ਜਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਲੈ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਿਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਸੰਤ ਜੀ ! ਜਲ ਛਕਾਓ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੁਲ ਜਾਣੇ, ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰਦਾਈ ਛਕਾ, ਖਾਲੀ ਗੜਵਾ ਲੈ ਮੁੜਨਾਂ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਪੁਛਣਾਂ, ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘਾਂ ! ਜਲ ਛਕਾ ਆਇਆ ਏਂ ਤਾਂ ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉੱਤਰ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਸੁਣ ਮਾਤਾ ਜੀ ਮੁੜ ਰਗੜਾ ਲਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਜਲ ਖੜਨਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਕਹਿਣਾ, ਜੀਉਣ ਕੌਰੇ, ਜੇ ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜਲ ਬਨਾਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੀਤਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੱਥ ਭੇਜ ਦਿਆ ਕਰ।

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਭਾਈ—ਲਾਂਗਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲਾਂਗਰੀ ਭਾਈ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਲੋਟੀਆ ਤੋਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਜਾਗਣਾ,

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਮੁੜ ਲੰਗਰ ਵਿਚ। ਹੱਥ ਕਾਰ ਵਲ ਚਿਤ ਯਾਰ ਵਲ। ਜਾਪ ਵੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ। ਕੋਈ ਜ਼ਾਣੂ, ਅਣਜਾਣੂ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਕਹੇ, ਭਾਈ ਜੀ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਾਤ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ, ਭਾਈ ਜੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਆਪ ਭਾਵੇਂ ਛਕਣ ਨ ਛਕਣ, ਆਏ ਨੂੰ ਦੁਧ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਜੋ ਹਾਜ਼ਰ।

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੋਗੀ—ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਹਰੀ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਹਿੱਸਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੋਗੀ ਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨ ਕਦੇ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਸਤਰ ਪਾਏ ਸਨ। ਪਰ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲੀ। ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਨਾ ਖਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਪੀਣ ਦੀ। ਜੋ ਮਿਲ ਗਿਆ ਛਕ ਲਿਆ, ਜੋ ਮਿਲ ਗਿਆ ਉਹ ਪਾ ਲਿਆ। ਮੰਗਣਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਰਾਮ ਹਰੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀਆਂ ਸਦਾ ਸਰਦਲਾਂ ਤੇ। ਮਸ਼ੀਨਮੈਨ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਕੰਪੋਜੀਟਰ ਛੁਟੀ ਕਰ ਜਾਣ, ਪਰ ਇਹ ਹਾਜ਼ਰ। ਇਕ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲੈਣਾ। ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗੀ, ਮਸ਼ੀਨਮੈਨ ਦੀ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਨ ਹੋ ਸਕੇ ਉਹ ਜੋਗੀ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ। ਪ੍ਰੈਸ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਲੇਖ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਅਜ਼ਬਰ। ਜੋਗੀ ਫੌਰਨ ਦਸੇਗਾ ਕਿ ਫਲਾਂ ਲੇਖ ਫਲਾਂ ਸੰਨ ਦੀ ਫਾਈਲ ਵਿਚ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਸਦਾ ਟੇਵਾ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਦਰੁਸਤ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਜੋਗੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਿਆ ਏ, ਸਤਿਜੁਗ ਵੀ ਉਸਦੇ ਵਿਜੋਗ ਵਿਚ ਦੁਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮੈਨੇਜਰ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਕਿ ਜੋਗੀ ਠੀਕ ਜੋਗੀ ਸੀ। ਉਸ ਅੰਦਰ ਵਾਕ-ਸਿਧੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਕਈ ਮਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਦਾਂ ਹਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਚਿਰਾਗ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋਏ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ—ਪੂਰਬੇ ਨਗਰ ਦਾ ਪਿਆਕੜ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਹਥੋਂ ਪਿਆਲੀ ਉਹ ਜਾ ਪਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਾ ਕੇ ਬਿਰਧ ਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਬਸ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਇਥੋਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਬਿਰਧ ਦੇ

ਘਰ ਵਾਲੇ ਤੰਗ ਆ ਗਏ ਹੋਣ, ਜਿਹੜੀ ਬੁਢੜੀ ਨੂੰਹ ਦੀਆਂ ਕੌੜੀਆਂ ਫਿਕੀਆਂ ਸੁਣ ਪੀਪੂੰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਲੇਖੇ ਲਾ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਭ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਹਬ। ਇਹ ਸਜਣ ਵਡੇ ਦਿਲ ਗੁਰਦੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਬਿਰਧ-ਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਿਰਧਾਂ ਦੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸਫਾਈ, ਬਿਰਧਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਾਰੂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਸਭ ਇਸਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ, ਬਿਰਧ ਸ਼ਾਲਾ ਲਾਗੇ ਮੱਖੀ ਨਹੀਂ ਫਟਕ ਸਕਦੀ।

ਕਈ ਵਡੇਰੇ ਸਰੀਰ ਜੰਗਲ ਜਾਣੇ ਵੀ ਅਸਮਰਥ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂਤਰ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਅੱਠੋ ਪਹਿਰ ਮੌਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਹੁ-ਣਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਪਰਾਣੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਤੋਰਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਭ ਉਹ ਗੁਰਦੇਵ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ। ਹਸਪਤਾਲੀ ਨਰਸਾਂ ਜਾਂ ਕੰਪਾਊਡਰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹਸਪਤਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਛਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਤਨਖਾਹ ਤੋਂ ਵੱਖ ਇਨਾਮ ਵੀ ਬਟੋਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਲ ਦਿਨ ਹੋਵੇ, ਰਾਤ ਹੋਵੇ, ਪਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਕੱਕਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਰਾਬਟ ਨਿਆਈ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤੋਖੀ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਹ ਛੱਤੀ ਪਦਾਰਥ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜਾਰ ਨਿਆਮਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਅਪਾਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਸ ਦੂਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪੈਰ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਸ: ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ—ਪਰਦਾ-ਢਕ—

ਮਨੁਖ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਅਭੁਲ ਹੈ। ਪਰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਨਡਿਠ ਕਰਨਾ ਵਡਾ ਗੁਣ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਨਾਹ-ਗਾਰ ਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀਰਤੀ ਹੈ। ਖਾਨ ਪੁਰ ਜਿਲਾ ਲਾਇਲਪੁਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਲ ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਚੰਗੇ ਸਰਦੇ ਪੁਜਦੇ। ਵਡੀ ਢਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਪਰ ਸਰਦਾਰੀ ਦੀ ਬੋ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਖੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਨਾਲ ਮਾਲਾ ਮਾਲ।ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਗਹਿਮ-ਗਹਿਮ।

ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਕ ਭੇਖਧਾਰੀਆਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਉਹ ਮੌਕਾ ਤਾੜ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਲੈ ਰਫੂ ਚੱਕਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸੂਹ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਿਖਣੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕਹਿ ਸਮਝਾਇਆ। ਵੇਖ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀਏ। ਕਿਸੇ ਅਗੇ ਚੂੜੀਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਨ ਪਾਈਂ। ਲੋਕ ਤਾਂ ਖੰਭਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਗੱਲ ਨਿਕਲ ਗਈ ਤਾਂ ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਲਾਜ ਲਗੇਗੀ। ਮਾਤਾ ਤੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸੀ। ਉਸ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕਿਹਾ "ਸੁਆਮੀ ਜੀ ! ਸਭ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਸਾਂਝੀਆ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਭਾਗ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਜਾਣੇ ਤੇ ਗੁਰੂ। ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਲਗੇ ?

ਸੇਠ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ— ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਸੇਠ ਸੰਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸਰਗੋਧੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੜੀ ਕਿਰਪਾ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਸਭੀਆਂ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਉੱਚਾ ਰਖਦਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਨ ਕਰ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦਾ। ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਲਾ ਰੜਕੀ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ ਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਸਕਦੇ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਤੁਰਤ ਉੱਤਰ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਂਭੋ।' ਸੰਤਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਆਪਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜੇ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਤਾਂ ਖੂਹ ਵੀ ਵਖਰਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪਾਣੀ ਵੀ ਮਿਠਾ ਨਰੋਆ ਤੇ ਠੰਡਾ। ਬਾਕੀ ਖੂਹ ਸਭ ਫਿਕੇ ਪੈ ਗਏ।

ਸੇਠ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਸਦਾ ਰੌਣਕਾਂ ਲਗੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਕ ਭੇਖੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਜਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ, ਰਾਤ ਕਟੀ ਤੇ ਦਿਨ ਚੜੇ ਵਡਮੁਲਾਂ ਕੰਬਲ ਲੈ ਫਰਾਰ ਹੋਇਆ। ਸੇਠ ਜੀ ਗਲ ਨ ਗੌਲੀ। ਚੋਰ ਨੇ ਕੰਬਲ ਦਸ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜਾ ਵੇਚਿਆ ਤੇ ਪੈਸੇ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਏ। ਕੰਬਲ ਵੇਚਦਿਆਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵੇਖ ਲਿਆ; ਤੇ ਥਾਣੇ ਲੈ ਜਾ ਕੁਟਾਪਾ ਚਾੜਿਆ। ਤਾਂ

ਚਰ ਬਕ ਪਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੰਬਲ ਸੇਠ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰੋਂ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਚੋਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਸੇਠ-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪੁਜੀ। ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਜਦ ਪੁਲਿਸ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ, ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਕੰਬਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੰਬਲ ਇਸਦਾ ਹੈ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੰਬਲ ਇਥੋਂ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਜਰ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ਜਦ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਬਲ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਫਿਰ ਇਸਦਾ ਮਾਲਕ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਵੇਚੇ ਜਾਂ ਰਖੇ। ਇਸਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਸਮਝ ਗਈ ਕਿ ਸੇਠ, ਚੋਰ ਤੇ ਦਇਆਵਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਤਾ। ਜਦ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਚੋਰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਆ ਡਿਗਾ ਤੇ ਗਿੜ ਗਿੜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ ਹੈ। ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਓ ! ਸੰਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਭਜਨ ਦਸ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਕੀਤਾ।

ਸੰਤ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ—ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਏ, ਏਸ ਮਾਈ ਦੇ ਲਾਲ ਬਾਰੇ। ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫਲਾਇੰਗ ਸੁਕੇਡ ਦਾ ਮੁਖੀਆਂ ਹੋਵੇ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਅਫਸਰ ਯਰਕਦੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਚਾਕਰ। ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਸਭ ਭਜ ਦੌੜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉੜਿਆਂ ਬੁੜਿਆਂ ਦਾ ਬੇਲੀ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ। ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਵਿਚ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਡਾਇਰੈਕ-ਟਰੀਏਟ ਵਿਚ ਭਜਾ ਫਿਰੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਸਜਣ ਦੇ ਆਰਾਮ ਵਾਸਤੇ ਜਲ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ, ਬਸਤਰ ਲੀੜੇ ਮੁੜ ਦਫਤਰ ਵਾਸਤੇ ਭੱਜ ਦੋੜ।

ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਵਾਹ ਪੂਰੀ ਲਾਣੀ ਅਗੋਂ ਉਸਦੇ ਭਾਗ। ਫੇਰ ਵਾਧਾ ਇਹ ਕਿ ਕਿਤੇ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਤੋਂ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਸਗੋਂ ਪਟਰੋਲ ਪਲਿਓਂ ਪਾਕੇ ਸਕੂਟਰ ਮਗਰ ਖਿੱਚੀ ਫਿਰਨਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਕਹਿ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਕਿਸੇ ਨੇਕ ਮਾਤਾ ਦੀ ਧੀ ਏ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਇਸਤਰੀ ਏ, ਜਿਹੜੀ ਨਾਲੇ ਕੂਲੇ ਕੂਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਾਵੇ, ਚਾਟੇ ਪਿਲਾਵੇ ਤੇ ਨਾਲ

ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਨੂੰ ਦਫਤਰਾਂ ਜਾ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਗੇੜੇ ਲਾਣ ਜਾਣ ਦੇਵੇ। ਲੋੜਵੰਦ, ਕੰਮਾ ਵਾਲੇ ਘਰੋਂ ਟੁਰਨ ਲਗਿਆਂ ਸੌ ਸੌ ਸੁਗਾਤਾਂ ਖੜਦੇ ਹਨ, ਮੂਲੀ, ਗਾਜਰ, ਸਰੋਂ ਦਾ ਸਾਗ, ਮਕੀ ਦੀਆਂ ਛਲੀਆਂ ਮੌਸਮ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ। ਪਰ ਇਸ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕਈ ਦੁਲਾਰੇ ਮੁੜਨ ਲਗਿਆਂ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਮੰਗਣੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਇਹ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ ਦਸਾਂ ਦਾ ਨੋਟ ਦੇਂਦਿਆਂ ਮੱਥੇ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ।

ਮਹਾਤਮ ਹੁਕਮਾ ਜੀ—ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ, ਚੰਡਕਾ ਭਵਾਨੀ, ਜਿਸ ਮਾਤਾ ਭਾਗੋ ਤੇ ਰਾਣੀ ਲਸ਼ਮੀ ਬਾਈ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜਾ ਕਰ ਵਖਾਈ। ਇਹ ਸਦਾ ਚੜਦੀਆਂ ਕਲਾ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਮਹਾਤਮਾ ਹੁਕਮਾ ਜੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸ਼ਾਤਰਾ ਦੀਆਂ ਚਕਰੀਆਂ ਭਵਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਸਦਾ ਘੋੜੇ ਤੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਦੌਰਾਂ ਕਰਦੀ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੀ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਜੋਸ਼ ਭਰਦੀ। ਗੋਰਾ ਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਮੂੰਹ ਵੇਖਦੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਰਾਜੇ ਰਾਣੀਆਂ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋ ਧੋ ਪੀਂਦੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਲੜਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਚੇ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਬਚੇ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਕਿਹਾ ਗਰਭ ਵਿਚ ਲੜਕੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਤੇ ਇਕ ਲੜਕਾ, ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ। ਠੀਕ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਬਚੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਜੋਤਸ਼ੀ ਝੂਠੇ ਸਿਧ ਹੋਏ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਈ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ਉਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀੜ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਕਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਭੇਟ ਕੀਤੀ।

ਮਾਤਾ ਇੰਦ ਕੌਰ—ਦਾ ਨਾਉ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਰਹੇਗਾ। ਜਦ ਸਰਦਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਾ ਜਥਾ

ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਝੰਡਾ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਹਾਜ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਆਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਸਰਦਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਲਕੀਰ ਖਿਚ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਜਥੇ ਵਿਚ ਦਾਖਦ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ 100 ਸਿੰਘ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਲਕੀਰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ। ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਪ ਨਾਲ ਉਡਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਕਿਹਾ ਮਾਈ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਤੋਪ ਚਲਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ, ਪਿਛੇ ਹਚ ਜਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਸਦਾ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਦਿਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਗਈ।

ਮਾਤਾ ਖੇਮ ਕੌਰ—ਵੀ ਕੋਟਲੇ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਕਾਵਨ ਨੇ ਖੇਮ ਕੌਰ ਨੂੰ ਪਿਛਾਂ ਹਟਾ ਦਿਤਾ। ਕਾਵਨ ਦਾ ਇਕ ਦਲਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਾਵਨ ਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਪਟੀ ਸੀ ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਜਦ ਉਸ ਖੇਮ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮੰਦ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਬਚੀ ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਵਟ ਕੇ ਚਪੇੜ ਮਾਰੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕੁਤਿਆ ਕਰਾੜਾ ਫਿਰ ਬਕੇਗਾਂ ਤਾਂ ਜੀਭ ਖਿਚ ਸੁਟੂੰਗੀ। ਤੂੰ ਕੀ ਜਾਤਾ ਏ। ਸ਼ੇਰਨੀ ਗਰਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਸ ਦਾ ਦਮਾਗ ਤਵਾਜਨ ਖੋ ਬੈਠਾ। ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਅੰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਚਹਨੀ ਡਿਗ ਰੋ ਰੋ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾਈ। ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੁਕਾ ਛਡਵਾ ਭਜਨ ਦਿਲਵਾ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ।

ਮਾਤਾਦਾਨੀ ਚੰਬਾ ਨਿਵਾਸੀ—ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗੁਆਚੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਮਾਈ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਪੁਤਰ ਸਰੀਕਾਂ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਥਾਣਾ ਆਇਆ ਉਸ ਮਾਤਾ ਪਾਸੋਂ ਬਿਆਨ ਪੁਛਿਆ। ਮਾਈ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ, ਬਚਾ ਮੇਰਾ ਪੁਤਰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾਂ ਸੀ। ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ ਏ। ਮਾਈ ਦਰਿਆ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਵਡੇਰੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਤੇ ਜਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ

ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਿਆਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਵੇ ਬਚਾ ! ਮੈਥੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤੂੰ ਜਰਾ ਲਾਗੇ ਆ ਜਾ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਗਿੱਲਾ ਕਰ ਸਕਾਂ । ਦਰਿਆ ਰਸਤਾ ਬਦਲ ਗਿਆ । ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਾਗੇ ਆ ਗਿਆ । ਲੋਕਾਂ ਕਿਹਾ ਦਰਿਆ ਪਿੰਡ ਢਾਹੇਗਾ, ਪਰ ਮਾਈ ਕਿਹਾ ਬਚਾ ਤੈਨੂੰ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਖਾਤਰ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਪਿੰਡ ਢਾਹੁਣ ਖਾਤਰ ਨਹੀਂ । ਦਰਿਆ ਫੇਰ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਿਆ । ਮਾਤਾ ਜਦ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਜਦ ਪਿੰਡ ਲਾਗਿਓਂ ਲੰਘਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ । ਮਾਤਾ ਦੇ ਨੇਤਰ ਸਦਾ ਭਿਜੇ ਰਹਿੰਦੇ । ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਾਈ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਬਹੁਤਾ ਸਤਾਇਆ ਨਾ ਕਰ । ਨਖਾਖੀਏ ਜਦ ਮੈਂ ਇਧਰੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮੋਟਰ ਦੇ ਪਹੀਏ ਅਗੂਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿੜਦੇ ਤੂੰ ਬਹੁਤਾ ਨ ਸਤਾਇਆ ਕਰ ।

ਮਾਤਾ ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ ਬਕਰੀਆਂ ਵਾਲੀ—

ਦੁਧ ਚਿਟੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲੀ, ਦੁਧ ਚਿਟੇ ਬਸਤਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁਧ ਚਿਟੇ ਬਰਫਾਂ ਤੇ ਵਸਦੀ ਮਾਤਾ ਹਰਿਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇਵੀ ਹੈ ਪਰਬਤਾਂ ਦੀ । ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਿਮਲੇ ਬਰਫਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਕੱਕਰ ਪਾਲੇ ਦਾ ਜੋਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖਾਤਰ ਸੋਧ ਢਿਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ 1909 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਇਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਕੋਈ 90 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਆਪ ਹੀ ਖੱਡ ਵਿਚ ਉਤਰ, ਕਾਫੀ ਦੂਰੋਂ ਬਾਉਲੀ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਕਈ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਲਿਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਨੂੰ ਢਿਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦੇ ।

ਇਸ ਮਾਤਾ ਨੇ ਦੁਧ ਘਿਉ ਵਾਸਤੇ ਬਕਰੀਆਂ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੁਧ ਘਿਉ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਬਕਰੀਆਂ ਵੀ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਿਨਾਂ ਸੂਏ ਦੁਧ ਦੇਂਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕੋਈ 36 ਸਾਲ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਗੁਜਰਿਆਂ ਵੀ ਕੋਈ 62 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ ਡੋਰੀ ਰਖ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਰਹਿੰਦੀ

ਹੈ। ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਈ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਮਾਤਾ ਤੇਰਾ ਇਕਲਿਆਂ ਜੀਅ ਕਿਵੇਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਦਾ ਉਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਗਹਿਮਾ ਗਹਿਮ ਵਖਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਚਹੁੰ ਪਾਸੀਂ ਸੰਤ ਮਾਂਹਪੁਰਖ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੁਲ ਬੁਲ ਵਾਂਗੂੰ ਜੀਵਨ ਗੁਜਾਰਦੀ ਹਾਂ।

ਸੁਖਵੰਤ ਕੌਰ—ਸੁਖਵੰਤ ਕੌਰ ਸੁਚ ਸੋਧ ਤੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਚੇ ਏਅਰ ਫੋਰਸ਼ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਸਨ ਤੇ ਪਾਕਸਤਾਨੀ ਬਘਿਆੜ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂਉ ਸੁਣ ਕੇ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਇਸ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ ਉਹ ਅਤੀ ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਸੀ, ਪਰ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਸ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰ: ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਆਜਿਜ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹਨ :-

ਸਚੀ ਭਗਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ
ਸਰਧਾਵਾਨ ਸੁਖਵੰਤ ਕਮਾਲ ਹੈ ਸੀ।
ਜਿਸ ਦਾ ਪਤੀ ਅਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ,
ਸੂਝਵਾਨ ਅਮੀਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੈ ਸੀ।
ਸ਼ੇਰਾਂ ਜੇਹੇ ਸੀ ਪੰਜ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤਰ
ਠਾਠ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਮਾਲੋ ਮਾਲ ਹੈ ਸੀ।
ਐਸਾ ਆਣ ਜਮਾਨੇ ਨੇ ਗੇੜ ਖਾਧਾ,
ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੇ ਆਇਆ ਜਵਾਲ ਹੈ ਸੀ।
ਪਤੀ ਪੋਤਾ ਸੁਖਵੰਤ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁਤਰ,
ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਸਭ ਮੌਤ ਨੇ ਗ੍ਰਸ ਲੀਤੇ।
ਘਰ ਚੌੜ ਚੁਪਟ ਬਰਬਾਦ ਹੋਇਆ।
ਹੀਰੇ ਗੋਦੀ ਚੋਂ ਭਾਵੀ ਨੇ ਖਸ ਲੀਤੇ।
ਪਰ ਸਿਦਕ ਸਤਵੰਤ ਦਾ ਉਹ ਡਿਠਾ,
ਹੰਝੂ ਇਕ ਵੀ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਡੋਲਿਆ ਨਾ।

ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਵੇਂ ਰਜਾ ਤੇਰੀ,
ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਬੋਲਿਆ ਨਾ।
ਸਦਮਾ ਐਨਾ ਕਿ ਪਥਰ ਵੀ ਰੋ ਉਠੇ,
ਸਿਦਕਵਾਨ ਦਾ ਸਿਦਕ ਪਰ ਡੋਲਿਆ ਨ।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਅਡੋਲ ਬੈਠੀ,
ਪਾ ਪਾ ਵੈਣ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰੋਲਿਆ ਨਾ।
ਹੜ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਅਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ,
ਲਾ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਬੰਨ ਰੋਕ ਲਿਆ।
ਭਠੀ ਮਮਤਾ ਦੀ ਸਬਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਝ ਗਈ,
ਝਲ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਲਿਆ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਸਾਦਗੀ ਵਿਚ,
ਸੋਧ ਸਵਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ ਇਸ ਨੇ।
ਵੀਰ ਚਕ੍ਰੀ ਅਮਰਜੀਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਕੇ,
ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਸੋਭਾ ਵਧਾਈ ਇਸ ਨੇ।
ਸੀਤਾ ਅਤੇ ਸਵ੍ਰਿਤੀ ਵਾਂਗ ਸੁੰਦਰ,
ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਸੁਖੀ ਬਨਾਈ ਇਸ ਨੇ।
ਰਾਜੀ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਅੰਦਰ,
ਸਵਰਗਲੋਕ ਵਲ ਕੀਤੀ ਚੜਾਈ ਇਸ ਨੇ।
ਦੇਵੀ ਸਵਰਗ ਨੇ ਜਾਣ ਕੇ ਰੂਪ ਆਪਣਾ,
ਆਪਣੀ ਗੋਦੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾਲ ਲਿਆ।
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ,
ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।
ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ ਸੋਧ ਦੇ ਵਿਚ ਬੀਤੀ,
ਜੀਵਨ ਸਾਦਗੀ ਵਿਚ ਬਿਤਾ ਦਿਤਾ।
ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦੀ ਲੈ ਕੇ ਚਰਨ ਧੂੜੀ,
ਚੁਮ ਚਟ ਕੇ ਮਥੇ ਤੇ ਲਾ ਦਿਤਾ।

ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਨੇ,
ਸੁਖਵੰਤ ਨੂੰ ਕੁੰਦਨ ਬਣਾ ਦਿਤਾ।
ਸੇਵਾ ਸਿਦਕ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਡੁਬੀ,
ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਗੰਗ ਵਹਾ ਦਿਤਾ।
ਸਰਧਾਵਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕਾਰ ਉਤੋਂ,
ਹੈ ਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦੇ।
ਪਾਇਆ ਰੁਤਬਾ ਅਰਸ਼ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ,
"ਆਜਿਜ" ਸਿਖ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੁੰਦੇ।

ਮਾਤਾ ਰੱਖਾ--ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੇਲਿਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਇਕਠਾਂ ਵਿਚ ਕਮਾਨ ਦੇ ਲਕ ਵਿਚ ਬਿਰਧਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਹੈ ਮਾਤਾ ਰੱਖਾਂ, ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਢਿਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤਾ। ਹਰ ਮੇਲੇ ਅਸੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਭਰ ਦਾ ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜਾਂ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਹੋਵੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਜਦੀ ਹੈ। ਧਨ ਹਨ ਉਹ ਬੀਬੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜਸ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਜਦ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜਾਂ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਮਲ ਫੁਲ ਵਾਂਗੂੰ ਟਹਿਕ ਉਠਦੀ ਹੈ ਇਕੋ ਸਾਹ ਬੋਲਦੀ ਜਾਵੇਗੀ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਵਡ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ। ਗੰਗਾ ਨਗਰ ਦਾ ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਮਾਤਾ ਡੰਗੋਰੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਲ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੂਜ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪਈ ਤੇ ਸੁਤੇ ਕਿਹਾ ਅਜੇਹੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਲੇ ਸਫਲ ਹੋਂਦੇ ਹਨ।

ਬੀਬੀ ਨਰਿੰਦਰ--ਉੱਚੀ ਲੰਮੀ ਸੁਨੱਖੀ ਹਸਮੁਖ ਖਿੜਿਆ ਮਸਤਕ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬੀਬੀ ਨਰਿੰਦਰ, ਸ: ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਪੁਤਰੀ ਤੇ ਸ: ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹਿਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਲਿਜੁਗੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ

ਜਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬੀਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਨਾਂ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਨੇ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਦਿਤਾ । ਸ੍ਰੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੈਰੋਬੀ ਬੀਬੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਫਾਸਲਾ । ਇਕ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 14-15 ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਵਖ ਰਹਿਣਾ ਕਹਿ ਲੈਣਾਂ ਤਾਂ ਸੌਖਾ ਹੈ ਪਰ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ । ਇਸ ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ ਜੋਰ ਹੋਵੇ, ਫੈਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਹੜ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ । ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਸਭ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਤੋੜ ਉਛਲ ਪੁਛਲ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਤੇ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਮਸਤੀ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਵਿਖਾਈ ਨ ਦੇਣਾ ਮਾਤਾ ਸੀਤਾ ਤੇ ਸਵਿਤਰੀ ਸਮਾਨ ਹੈ ।

ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ--ਇਕ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਦੁਬਲੀ ਪਤਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵੀ ਕੰਮਜ਼ੋਰ ਪਰ ਸਾਹਸੀ ਉਧਮਣ ਸੇਵਾ ਦੀ ਗੰਗਾ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਸੰਤ ਸੁਖਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ । ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਬੋਂ, ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰੋਂ, ਸਿਆਮ, ਅਫਰੀਕਾ ਜਾਂ ਯੂ. ਕੇ. ਤੋਂ ਆਉਣਾ ਹੋਵੇ । ਇਸਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੈਲੀਫੂਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਪੁਤਰ, ਪੋਤਰੇ, ਘਰ-ਬਾਰ ਸਭ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਜਾ ਹਾਜ਼ਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨਿਆਂਈ ਇਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸਦਾ ਇਕ ਸੋਧਣ ਮਾਈਆਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਹੈ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ, ਪਲਾਉ ਖੀਰ, ਮਿਠੇ ਨਮਕੀਨ ਪਦਾਰਥ ਬਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸਦਾ ਸੁਭਾਉ ਕੜਛੀ ਨਿਆਈ ਹੈ । ਆਏ ਸਜਣ ਨੂੰ ਛਕਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਰਾਤ ਦੇ ਦਸ ਵਜ ਜਾਣ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ । ਵਾਧਾ ਇਹ ਕਿ ਮਾਣ ਨਹੀਂ । ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰਦਿਆਂ ਰਸਨਾ ਟਕ ਟਕ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਸੰਤ ਸੁਖਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਅਲੌਕਿਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ । ਪਤੀ ਪਤਨੀ

ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਨਿੱਘੇ ਸੁਭਾਅ ਕਾਰਨ ਘਰ ਸਵਰਗ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਪਵਨਜੀਤ ਕੌਰ-- ਚਕੋਰੀ ਵਾਂਗੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚਾਹਵਾਨ ਬੀਬੀ ਪਵਨਜੀਤ ਕੌਰ ਸੁਪਤਨੀ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੰਬੂਆਂ ਵਾਲੇ ਦਿੱਲੀ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਔਸੀਆਂ ਪਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਕੋ ਲਗਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ। ਜੇ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਕੱਤਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨ ਦੇਣ ਤਾਂ ਚਲਦੀ ਮੋਟਰ ਅਗੇ ਖੜੀ ਹੋ ਰਾਹ ਰੋਕ ਲਵੇਗੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਤੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਬਿਨਾ ਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਮੁਰੱਬੇ ਜਾਂ ਆਚਾਰ ਪਾਈ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸੁਚਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਿਸਤਰਾ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਰਾਮ ਵਾਸਤੇ ਸੋਚਣਾ ਨ ਪਏ। ਜੇ ਕਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਪਨ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਇਸਨੂੰ "ਜਥੇਦਾਰ" ਕਹਿ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਬੇਬੇ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ-- ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਿਆਂ ਸਿਰ ਸੁਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਤੇ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਵਡੇ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਸੰਤ ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬੇਬੇ ਜੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਮਉਮਰ ਬੀਬੀਆਂ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਲੇਟ ਫਾਰਮਾਂ ਤੇ ਖੜੇ ਹੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਰੁਧ ਧੂਆਂਧਾਰ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਲਗਾਤਾਰ ਕਈ ਕਈ ਘੰਟੇ ਲਿਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੁਝ ਲਿਖ਼ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੁਧ ਲੈ ਜਾ ਖਲੋਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਰਾ ਰੁਕ ਜਾਵੋ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਖਲੋ ਗਏ ਪੂਰਾ

ਡਢ ਘੰਟਾ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ। ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ/ਬੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਮਹਾਰਾਜ ਲੇਖ ਮੁਕਾ ਲਿਆ ਤੇ ਖੜੀ ਵੇਖੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀਂ ਇਤਨਾਂ ਸਮਾਂ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ, ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਉਠਾਈ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਪਰ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਤਨਾਂ ਸਮਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ।

ਮਾਈ ਮਾਲਾਂ— ਮਹੰਤ ਬੇਲਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ; ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਪਰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੁਧਾਰ ਸਤਿਜੁਗੀ ਆਸ਼ਰਮ ਸਨਖਤਰ ਦੇ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ 7-8 ਸਾਧੂ ਤੇ 20-25 ਲੜਕੇ ਵਿਦਿਯਾਰਥੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਦੋਵੇਂ ਵਕਤ ਇਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰੋਜ ਹੀ ਚੱਕੀ ਪੀਸ ਕੇ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਸਵੇਰੇ ਬਚਿਆ ਦੇ ਪੜਨ ਬੈਠਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਛਕਾ ਦਿਆ ਕਰਦੀ ਫਿਰ ਵਡੀ ਸਿਫਤ ਵਾਲੀ ਗਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬਚਿਆ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਤ-ਕਰੇ ਜਾਂ ਲਿਹਾਜ ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਇਆ ਕਰਦੀ। ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਲਿਹਾਜ ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਲੜਕੇ ਉਸ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ 6 ਸਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਮਾਈ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੀ ਇਹ ਮਾਤਾ ਸੰਮਤ 2004 ਤਕ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਲੰਗਰ ਪਕਾਉਣ ਤੇ ਛਕਾ-ਉਣ ਦੀ ਅਨਥਕ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਰਸਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਭ ਸਜਨਾਂ ਤੋਂ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰ ਕੇ ਮਹੰਤ ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਖਰਚ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ।

ਮਾਤਾ ਠਾਕਰੀ— ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਦਰਲੀ ਜੋਤ ਲਟ ਲਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਤੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ

ਨਮਿਤ ਪਾਠ ਕਰੇ। ਮਾਤਾ ਠਾਕੁਰੀ ਮੰਡੀ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਵਾਂਗੀ। ਉਹ ਇਕ ਤੁਕ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਤੇ 101 ਵੇਰ ਪਾਠ ਕਰਦੀ। ਉਸ ਬਿਰਧਾ ਨੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ 101 ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲਈਆਂ।

ਮਾਤਾ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਕਕੜ– ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਮਾਈ ਦੇਵਾਂ ਨੇ 500/- ਰੁਪਿਆ ਸੰਭਾਲਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ। ਜਦ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ ਲੈ ਲਵਾਂਗੀ, ਪਰ ਜੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਪਾ ਦੇਂਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮਾਈ ਦੇਵਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਕੋਲ ਅਮਾਨਤ ਪਈ ਰਹੀ। ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਲਗੀ ਰਹੇ ਕਿ ਕਦ ਉਹ ਮਾਇਆ ਵਾਪਸ ਕਰਾਂ। ਪਰ ਪੈਸੇ ਆਉਣ ਨਾ। ਦਸ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਖਾਈ ਜਾਏ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕਰਜਾਈ ਨ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵਾਂ। ਅੰਤ 1974 ਆ ਗਿਆ, ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰਾਂ ਅਮਰਾਉ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਬੱਚਾ ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਤਾਂ 500/- ਲਿਆ ਦਿਤਾ, ਮਾਤਾ ਮਾਇਆ ਲੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈ। 500/- ਅਗੇ ਰਖਿਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਈ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਕੇਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਜੀ ਮੈਂ ਮੂਲ ਦਾ ਮੂਲ ਮੋੜ ਰਹੀ ਹਾਂ; ਬਿਆਜ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਮਾਈ ਚਿੰਤਾ ਨ ਕਰ, ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸੁਰਖਰੂ।

(ਚਲਦਾ)

ਅੰਤਕਾ—

ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਸੂਲ

1. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਣਾ, ਜਲ ਦਾ ਗੜ੍ਹਵਾ ਲੈ ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ, ਰੇਤੇ ਨਾਲ 7 ਵੇਰ ਹੱਥ ਮਾਂਜਣੇ, ਜੰਗਲ ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ।
2. ਸਵਕੇਸ਼ੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ। ਦੇਹ ਢਿੱਲੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਕ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਉਠ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
3. ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਤਣ ਕਰਨੀ, ਬੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ।
4. ਇਸ਼ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਮੁੜ ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ, ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਭੋਗ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਨਿਕਲਣ ਤਕ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
5. ਇਕ ਮਾਲਾ ਭਜਨ ਤੇ ਇਕ ਮਾਲਾ ਭਗੌਤੀਆਂ ਦੀ ਰੋਜ ਨੇਮ ਨਾਲ।
6. ਇਕ ਘੰਟਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਸਾਲ ਦੇ 365 ਘੰਟੇ ਸਿਮਰਨ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
7. ਸੋਧ ਰਖਣੀ। ਨਲਕੇ ਦਾ ਜਲ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹੇਜ਼।
8. ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ, ਅੰਡਾ, ਮੱਛੀ ਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ੀਲੀ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ।
9. ਚਾਹ, ਕਾਫੀ, ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਪੀਣੇ।

10. (ੳ) ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ । (ਅ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਕਰਨੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ । ਗੁਰੂ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਰਲ ਕੁੰਜੀ ਹੈ ।

11. ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਈਆਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਚਿੱਟਾ ਬਾਣਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨ । ਕਛ-ਹਿਰਾ ਵੀ ਚਿੱਟਾ ਹੋਵੇ, ਮਾਲਾ ਵੀ ਉੱਨ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

12. ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਿਧੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾਂ ।

13. ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਗਿੱਚੀ ਵਿਚ, ਗੁਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ।

14. ਨੱਕ, ਕੰਨ ਨਹੀਂ ਵਿਨ੍ਹਣੇ, ਗਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਣਾ, ਘੁੰਡ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ, ਲਿਪਸਟਿਕ, ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੇ, ਭਰਵਟੇ ਨਹੀਂ ਬਨਾਣੇ । ਐਸੇ ਬਸਤਰ ਨਹੀਂ ਪਾਣੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਨੰਗੇਜ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ।

15. ਚੂੜੀਦਾਰ ਸੁਥਣ ਪਾਈ ਜਾਵੇ ।

16. ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਵਿਵਰਜਤ ।

17. ਛਰਲਾ ਛੱਡਣ ਉਪਰੰਤ ਜਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ।

18. ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ; ਵਿਆਜ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਦਸਵੰਦ ਜ਼ਰੂਰ ।

19. ਗ਼ਲਤ ਵਿਆਹ ਨ ਹੋਣਾ, ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ।

20. ਦਾਜ, ਦਹੇਜ, ਮਿਲਣੀ, ਮੁਕਲਾਵੇ, ਛੁਹਾਰਾ, ਠਾਕਾ, ਚੁੰਨੀ ਚੜ੍ਹਾਨੀ ਸਖਤ ਵਿਵਰਜਤ, ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹਨ ।

21. ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵੇ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ, ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਠ, ਅਖੰਡ ਜਾਂ ਵਰਨੀ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ।

22. ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਨੀਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ, ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਲੀੜੇ ਨਹੀਂ ਪਾਣੇ।

23. ਭੁਖੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ, ਨੰਗੇ ਨੂੰ ਕਪੜਾ ਦੇਣਾ ਧਰਮ ਹੈ।

24. ਗਊ ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਾਜ਼ਮੀ।

25. ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਾਣਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਯਾਦ ਕਰਾਣਾ।

26. ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਧਾਗੇ, ਤਵੀਤ, ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੂਜਣਾ।

27. ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ।

28. ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ।

29. ਅੱਸੂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਸੌ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਵੀ ਪੁਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਜਾਣ।

30. ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।

31. ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਹ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਂਦੇ ਹਨ

ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਵਾਸਥ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਵਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਫਟ ਵਾਟਰ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਤੇ ਮੈਗਨੇਸ਼ੀਅਮ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪਾਣੀ ਪਾਈਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਤੇ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਤੱਤ ਘੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਜਲ ਨੁਕ-

ਸਾਨ ਦੇਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੂਹ, ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਵਰਤਣ ਯੋਗ ਹਨ।

(2) ਕਾਫੀ ਸਿਗਰਟਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਦਿਲ ਵਾਸਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਫੀ ਚਰਬੀ ਨੂੰ ਖੂਨ ਵਿਚ ਰਲਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਅੱਲਸਟ੍ਰਡ ਵੀਕਲੀ 26 ਅਗਸਤ 1973

(ਅ) ਕਾਫੀਨ ਕਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਲਈ ਉਤੇਜਤ ਨਸ਼ੀਲੀ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਵਖੋ ਵਖਰੀ ਉਮਰ, ਲਿੰਗ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਅਲਗ ਅਲਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ੲ) ਇਹ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਚਨ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਵਿਘਣ ਪਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਸ) ਕਾਫੀ ਪੀਣ ਦਾ ਸਿਧਾ ਭੈੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛਾਤੀ, ਗੁਰਦਾ ਤੇ ਪਾਚਨ ਗਰੰਥੀ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਹ) ਛਾਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦੁਧ ਪਿਆਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਪੀਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜੀਇਸ਼ ਵੈਜੀਟੇਰੀਅਨ ਸਤੰਬਰ 1988

ਟੀ. ਵੀ. ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ

ਟੀ.ਵੀ. ਰਾਹੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵੈਚਾਰਿਕ ਕਾਰ ਕ੍ਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਕ੍ਰਮਾਂ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ, ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ, ਜੰਗੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰ-ਕ੍ਰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।... ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਮ ਅਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਟੀ.ਵੀ. ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

ਨਵ-ਭਾਰਤ ਟਾਈਮਜ਼ 13 ਨਵੰਬਰ 88

(ਅ) ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਡੇਲੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਜਾਦੂ ਦੀ ਡਬੀਆਂ ਤੋਂ ਖਬਰਦਾਰ ਰਹੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ। ਚਾਲ ਚਲਣ ਵੀ ਵਿਗੜਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧਦੀ ਹੈ।

ਫੈਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ ਆਦ੍ਰਿਸ਼ਵਾਦੀ ਬਣੋ

ਚੀਨ ਨੇ 40 ਕਰੋੜ ਵਿਗੜ ਰਹੇ ਸਕੂਲੀ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫੈਸ਼ਨ ਦੇ ਰਾਹ ਨ ਪੈਣ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ। ਕੁੜੀਆਂ ਲਿਪਸਟਿਕ, ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼, ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੇ ਉੱਚੀ ਅੱਡੀ ਵਾਲੀ ਗੁਰਗਾਬੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨ ਜਾਣ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਡਿਸਕੋ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਤੇ ਆਦ੍ਰਿਸ਼ਵਾਦੀ ਬਣਨ।

ਚਾਇਨਾ ਨਿਊਜ਼ ਏਜੰਸੀ ਤੇ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 25-9-88

ਬੀੜੀ ਸਿਗਰਟ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜੜ

ਬੀਬੀ—ਸਿਗਰਟ ਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਇਕ ਮਨੁਖ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ 6 ਵਰੇ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫੇਫੜੇ ਦਾ ਕੈਂਸਰ. ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ, ਦਮਾ ਆਦਿ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਬੀੜੀ—ਸਿਗਰਟ ਪੀਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਕੜੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 45 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਟ ਉਮਰ ਦੇ ਵਰਗ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਬੀੜੀ-ਸਿਗਰਟ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਤੰਬਾਕੂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਲੋਕ ਹਰ ਰੋਜ਼ 20 ਸਿਗਰਟਾਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਦੀ ਦੁਗਣੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਿਚ 40 ਸਿਗਰਟਾਂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ 50 ਸਾਲ ਤੋਂ

ਵਧ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਗਰਟ ਪੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ 45 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਟ ਉਮਰ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਕੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ 80 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿਗਰਟ ਜਾਂ ਬੀੜੀ ਪੀਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ, ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦੁਗਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ
ਸਤਿਜੁਗ 5 ਕਤਕ 2045

ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਖਤਰੇ

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਡੂੰਘੇ ਅਧਿਅਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਜੇਹੀ ਕਿਉਂ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਲਗਿਆ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰੀਯਵਰਣ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਸੱਤਰ ਦੇ ਦਹਾਕੜੇ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਡਾ: ਫਾਈਨਗੋਲਡ ਦੀ ਖੋਜ ਨੇ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਦ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਰੰਗ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ ਰਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਸਿਹਤ ਦੇ ਉਹ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹਨ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਖੇਤੀ-ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ 1986 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਕੂਲੀ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸ-ਤੂਆਂ ਵਿਚ ਰੰਗ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ ਰਲਾਣ ਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਇਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਕ੍ਰਿਤਮ ਰੰਗ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੋਂ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਅਲਰਜੀ' ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਖਾਰਿਸ਼' ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਮਾ

ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਰੰਗ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰੰਗ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ ਮਿਲਾਣ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੋਸੇਡ ਫੂਡ ਜਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਡਬਿਆਂ ਤੇ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ੈ ਮਿਲਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਨਿਉ ਭਾਰਤ ਟਾਈਮਜ਼ 24-9-88

ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਔਗੁਣ

1. ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਜਿਗਰ ਇਤਨਾ ਸਖਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਡਾਂ: ਹੋਸੇਕ।
2. ਯਾਦ ਰਖੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਲੀਵਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਪੀੜੀ-ਦਰ-ਪੀੜੀ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਡਾ: ਲੀ
3. ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਸਟਿਕ ਦਾ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਅਸਰ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਮਰੇ ਹਟਨ
4. ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੈ।
   ਡਾ: ਲੀ
5. ਸ਼ਰਾਬੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਲੀਵਰ, ਦਿਲ, ਫ਼ੇਫੜੇ, ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨ, ਪਾਚਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਗੁਰਦੇ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਜਵਾਬ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੇਸ਼ਰ ਵੀ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾ: ਸੰਤੋਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ ਤੋਮਰ
   ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਭੋਜਨ। (ਪੰਨਾ 74-75)

ਮਾਸ ਅਤੇ ਅੰਡੇ

1. ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਰੀਖਣ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਂਡਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 4 ਗਰੇਨ ਕੋਲੇਸਟਰੋਲ ਨਾਂ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਤੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਧਮਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮ, ਗੁਰਦਿਆਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਪਿੱਤੇ ਦੀ ਥੈਲੀ ਵਿਚ ਪੱਥਰੀ ਆਦਿ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡਾ: ਰੋਬਰਟ ਗਰੋਸ ਤੇ ਡਾ: ਕੈਥਰੀਨ
2. ਆਂਡਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟਸ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਅਤੇ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਸੜਾਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡਾ: ਈ. ਵੀ. ਐਸ., ਸੀ ਕਾਲਮ
3. ਜੇਕਰ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਮਾਸ ਰਹਿਤ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਮੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾ: ਐਲਵਿਨ ਈ. ਐਡੇਮਸ ਐਮ. ਡੀ. ਯੂ. ਐਸ. ਏ.
4. ਮਾਸ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਵਿਚ ਯੂਰਿਕ ਐਸਿਡ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਾ: ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਹੈਗ, ਐਮ. ਡੀ. ਲੰਡਨ

ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਭੋਜਨ (ਪੰਨਾ 70-71)

ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਕੀਤਾ ਖ਼ਰਚ ਕਿੰਨਾ ਠੀਕ ?

ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਨਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਸੁੰਦਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਮੇਅਕਪ ਕਰੀ ਰਖੇਗੀ ਤਾਂ ਮੇਅਕਪ ਉਤਰ ਜਾਣ ਤੇ ਤਵਚਾ ਨਿਰਜੀਵ, ਨਿਸਤੇਜ ਤਥਾ ਸਾਂਵਲੀ ਜਿਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲਿਪਸਟਿਕ ਦੇ ਹੋਂਠ ਕਾਲੇ ਤੇ ਝੁਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੇਅਕਪ ਤੇ

ਕੀਤੇ ਖਰਚ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ?

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਲਗਾਣ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕੀ ਕ੍ਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਦੇਖ ਲਏ ਜਾਣ :—

1. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਤਵਚਾ ਖੁਰਦਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰਜੀਵ ਹੋ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਰੰਗ ਬਦਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨ ਕਰਨ ਤੇ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
2. ਲਿਪਸਟਿ ਦੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਬੁਲ੍ਹ ਕਾਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਝੁਰੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਤਵਚਾ ਪਪੜੀ ਬਣ ਕੇ ਉਤਰਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਜੇ ਕਰ ਲਿਪਸਟਿਕ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ।
3. ਹੇਅਰਡਾਈ ਦਾ ਰਸਾਇਨਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਿਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ਕੀ, ਖੁਜਲੀ ਤਥਾ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਜਲਨ ਆਦਿ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜਿਉਤੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰ ਦੀ ਤਵਚਾ ਵਿਚ ਕੈਂਸਰ ਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਲੇ ਵਾਲ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਰੰਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
4. ਹੇਅਰ ਸਪਰੇ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਚਮਕ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਾਲ ਸਖਤ ਹੋ ਜਾਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸਾਇਨ ਹੈ ਜੋ ਵਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜੋਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਲ ਝੜਨ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਫ਼ੈਦ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
5. ਆਈ ਮੇਕਅਪ : ਆਈ ਸ਼ੈਡੋ ਦੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਹਿਸਾ ਤੇ ਆਈ ਲਾਈਨਰ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੇਠਲਾ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ

ਕਾਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਈ ਮਸਕਾਰਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਟੁਟਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

6. ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼ ਦੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਨਹੁੰ ਪੀਲੇ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਟੁਟਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਚਮਕ ਤੇ ਰੰਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
7. ਫੇਸ ਪਾਊਡਰ ਜੇ ਕਰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰਾਂ 'ਚ ਕਰਾਇਆ ਮੇਕਅਪ ਨਾਲ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਉਪਰਲੀ ਤਵਚਾ ਜਲਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਲਾਲ-ਲਾਲ ਦਾਣੇ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਲੀਚਿੰਗ ਵਿਚ ਅਮੋਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਮਾਸ ਤੇ ਉਪਰੀ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਨਾਸ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ।

ਜੇ ਕਰ ਨਾਰੀ ਜਾਤਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਖੀਰ ਤਕ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਈ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੇਕਅਪਾਂ ਤੇ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰਾਂ 'ਚ ਪੈਸਾ ਤੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰੇ ਬਲਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਚਾਈ ਰਖ ਸਕੇਗੀ ਬਲਕਿ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚੀ ਰਹਿ ਸਕੇਗੀ।

ਨਿਰੀਖਿਅਕ ਚੇਤ 2045

ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਲਬੋਧ
ਤੇ
ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ

(1) ਬਾਈਕਾਟ
(2) ਸੀਤਲਤਾ ਦਾ ਸਰੋਤ
(3) ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ
(4) ਬੇਅੰਤ ਲੀਲਾ
(5) ਮਾਤਾਵਾਂ
(6) ਰਤਨਮਾਲਾ
(7) ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
(8) Lord of Virtues
(9) Enlighteners